

قوتابیانی قورئان

سهه رووداو و به سه رهاتی راسته قینهیه

کوکر نهوه و ئاماده کردنی

ئازاد بابه عهلی

مفتدی اقرأ الثقافی

www.iqra-ahlamontada.com

چاپی چوارهه

2016

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پراي دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

پۆدابەزانانی چۆرەها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتاب (کوردی , عربی , فارسی)

قوتاییانی قورئان
سهه رووداو و به سهه رهاتی
راسته قینهیه

mahweeshop@yahoo.com

00964 770 652 1662

009647504129703

ناسنامہ ی کتیب

ناوی پەرتوک: قوتابیان قورنان (سەد رووداو و بەسەرھاتی راستەقینە یە)

کۆکرنەو و نامادەکردنی: نازاد بابە عەلی

چاپ: چاپی چوارەم ۲۰۱۶

نەخشە سازی: نووسینگە ی هیوا

چاپخانە ی: هینقی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قوتايياني قورئان

سەد رووداو و بەسەرھاتی راستەقینەيە

کۆکرنەووە و ئامادەکردنی
نازاد بابە عەلی

چاپی چوارەم
٢٠١٦ز

پیشه کی

ئهوانه چیرۆکی بهر ئاگردان نین.. ئه و چیرۆکانه لهوانه نین که ههر تهنها بۆ سهربادان و به سهربردنی کات بگێردێتهوه، ئهوانه چیرۆکی ئهفسانهیی و خهیاڵی نین.

ئهوانه چه ندبه سه رهاتیکی راسته قینه ن که به سه ره قوتابییه پیشینه یه کانی قورئان هاتوون، ئه و قوتابیانه ی که هه موو شتیکیان له سه ر ئایینی ئیسلامی پیرۆز داناهه و هیچ بایه خیانه به گیان و مال و سامان و هه موو شتیکی تری ئه و دونیایه بێ ئومێده نه داوه و هه موویان کردۆته قوربانی بۆ خوای گه وره و له رێگه ئه و ئایینه یان داناهه . ئیمه ش که ئه و به سه رهات و رووداوانه ده خوێنینه وه یان گویمان لێیان ده بیت، ده بیت بیرمان تهنها بۆ ئه و بچیت که ده رس و سوودیان لێ وه رێگرین و بیانکه یه نه چرای رێگه ی تاریکمان، چونکه به راستی ههر به سه رهاتیک لهوانه وینه یه کی پالنه وانیتی یان پیاوانه یان مرۆفایه تی یان... یان... تیا دایه .

ده رس و سوود وه رگرتنیش له م رووداوانه ئه و کاته راست ده بی ئه گه ر هاتو موسلمان ته ماشای ئه و قوتابیانه ، بکات و له خو ی بپرسی: ئه ری ئایا من تا کو ئیستا ئه وه نه ده ی ئه وان خۆم ماندوو کردۆوه ؟ ئه وان به م شیوه یه خو یان ماندوو کردوو و هه ولێان داوه ئه و جا له ناگری جه هه ننه م قوتار بووینه ، ئایا ده کړی منیش وه کو ئه وان لێ قوتار بېم له کاتی که هیشتا به چاره کی ئه وان خۆم ماندوو نه کردوو ؟ که پیاو قوتار بووینه ، ئایا ده کړی منیش وه کو ئه وان لێ قوتار بېم له کاتی که هیشتا به چاره کی ئه وان خۆم ماندوو نه کردوو ؟ که پیاو ئه و پرسیارانه له خو ی ده کات (خو ی له گه ل ئه وان برارورد ده کات) به جو له یان به جوانی خو ی ده ناسی و له خو ی ده کات و ده زانی چی له سه ر شانیه ، واته که دیتی هیشتا زۆری ماوه وه کو ئه وانی لێ بێ ئه وه مانای ئه وه یه هیشتا زۆری ماوه له ناگری جه هه ننه م قوتار بېی.

۱- دەولە مەندی و ھەژاری

پێغەمبەری خۆشەویست (صلی اللہ علیہ وسلم) رۆژێک لە گەڵ موسڵمانێکی ھەژار دانیشتبوو، موسڵمانێکی دەولە مەندیش ھاتە لایان و ھیچ جێگەی نەبوو لێی دانیشی، بەلام لەتەنیشت ھەژارەکە جێگەی دەبۆو.

پیش ئەوێ لەتەنیشتی دابنیشی لچکی جلەکانی خۆی کۆکردووە ئینجا دانیشت، پێغەمبەریش (صلی اللہ علیہ وسلم) کە ئەمە ی دیت پێی ووت: ئەو ھەژارە جەلەکانت کۆکردووە، ئەو کە کابرا تووشی دەولە مەندی بکە، یان ئەو کە تۆ تووشی ھەژاری بکا؟

قەسەکانی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) کابرای دەولە مەندی پەشیمان کردووە و نۆر دلی تەنگ کرد، بۆیە ووتی: پێغەمبەری خوا با سزای ئەو دەروونەم بێ کەوای پێ کردم من نیوەی مالی خۆم بەو ھەژارە دەبەخشم، پێغەمبەریش لە ھەژارەکە ی پرسى: ئەو عەبدوللّا تۆ وەری دەگری؟ ھەژارەکە ووتی: نەخێر، پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمووی بۆچی؟ ھەژارەکە ووتی: لەو دەترسم وەری بگرم دەولە مەندبم دوا یی منیش ئاوا خۆم لە خەلکی بەگەورە تر بێتە بەرچا و لافیان لە سەر لێبەم.

۲- نهو باخچه یه م ناوی؟

عه بدوللای کورپی عومەر (رضی الله عنه) ده گپرتته وه و ده لئ: عومهری کورپی خه تتاب باخچه یه کی دار خورمای هه بوو، رۆژێک که چوو بوو باخچه که ی هه تا هاته وه دیتی خه لکی نوێژی عه سریان کردبوو، عومەر (رضی الله عنه) ووتی: ئیمه هه ر بۆ خواین و هه ر بۆ ئه ویش ده گه پرتینه وه، نهو باخچه یه بوو هوی نهو هی نوێژی عه سرم به جه ماعت له ده ست بچئ، ده شاهید بن ئه ی خه لکینه نهو ا کردم به سه ده قه به سه ر موسلمانان با بیته که فاره تی نهو کاره ی که کردم.

۳- رووخۆشی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم)

پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) چند دره میکی له زهیدی کورپی سه عه نه قه رز کردبوو، به لام کاتی دانه وه که ی هاتبوو جارێکیان کاتئ پیغه مبه ر له ناو یاره کانی دانیشتبوو نهو زهیدی کورپی سه عه نه یه که خوخی زاناییکی جووله که بوو هاته لایان و ریژی موسلمانانه کانی بپی و خوخی گه یانده کن پیغه مبه ر، نهو جا توند یه خه ی پیغه مبه ری گرت و ووتی: موحه ممه ... بیته قه رزه که م، ئیوه ی به ره ی هاشم هه روان، هه میشه قه رزی خه لکی دوا ده خه ن. عومهری کورپی خه تتاب که له کۆپه که دانیشتبوو دهستی خسته سه ر ده سکی شمشیره که ی و ووتی: پیغه مبه ری خوا ریگه م بده له سه ری بده م، پیغه مبه ریش فه رمووی: نا عومەر.. مافی خویه تی، تو هه ر نه وه نده ت پی ده کری که به و بلئی به شیوه یه کی جوان داوای قه رزه که ی خۆت بکاته وه و به منیش بلئی به چاکی قه رزه که ی بده وه.

جووله که که ووتی: بەو زاتە ی که تۆی بە هەق ناردوو ئە ی مو حە مە د بۆ قەرزە که نە هاتبووم چونکە من زۆر باش دەزانم هێشتا کاتی دانەوێ قەرزە که نە هاتوو، بە لکو بۆ ئەو هاتبووم خۆرە وشتت تاقی بکە مەو، من نە هاتوو، بە لکو بۆ ئەو تۆم لە تە و پات خۆیندۆتەو و هەمووشیانم لە تۆ دیتبوو تەنها یە کێکیان نەبێ ئەو ئەویشم دیت، ئەو سیفە تەش دڵ نەرمیە تۆ هەرچەند کابرایەکی نەخۆیندەواری، بە لām ئەو نەندەش دڵ نەرمی، بۆیە (اشهد أن لا اله إلا الله وأشهد أنك يا محمد رسول الله)، هەرچی قەرزە که شەمە ئەوا کردمە سەدە قە بە سەر موسلمانە هەژارەکان.

٤- کردەوێ چاک

رۆژێک دوا ی ئەوێ پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) لە نوێژی نیوێ پۆ بۆو روى کرده یارەکانی خۆی و لێی پرسین: کێ لە ئێو ئەو پۆکە بە پۆژوو بوو؟ ئیمامی ئەبوبەکر ووتی من پێغەمبەری خوا.

پێغەمبەر فەرمووی: ئەدی کێ لە ئێو ئەو پۆکە بە هەژارێک بە خشیو؟ ئیمامی ئەبوبەکر ووتی من پێغەمبەری خوا.

پێغەمبەر فەرمووی: ئەدی کێ لە ئێو ئەو پۆکە سەری لە نەخۆشێک داو؟ ئیمامی ئەبوبەکر ووتی: من پێغەمبەری خوا.

پێغەمبەر فەرمووی: ئەدی کێ لە ئێو ئەو پۆکە مردوێکی شار دۆتەو؟ ئیمامی ئەبوبەکر ووتی: من پێغەمبەری خوا.

پێغەمبەر فەرمووی: ئەدی کێ لە ئێو ئەو پۆکە دوو کەسی شاد کردۆتەو؟ ئیمامی ئەبوبەکر ووتی: من پێغەمبەری خوا.

پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) فرموی: هر موسلمانیک کاریک له م کارانه نه نجام بدا نهوا له روژی قیامت دهرگایه ک له دهرگاکانی به ههشت بانگی دهکات و دهلئ وهره بۆ لام (وهره لیږه برۆ ژووری).

ئیمامی نه بوبه کر ووتی: نه دی نه وهی هه مووی بکات؟ پیغمبر فرموی: هه ندی کهس له ئوممه تی من هه ن له روژی قیامت هه موو دهرگایه کانی به ههشت تیکرا بانگی دهکهن و پئی دهلئین وهره بۆ ئیږه، نه بوبه کر توش یه کیکی له وان.

۵- با بۆ برایه کهم بیټ

جاریک ئیمامی عومر (رضی الله عنه) له لای پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) شکایه تی له ئیمامی عه لی (رضی الله عنه) کرد و ووتی: ئه ی پیغمبره ی خوا هه تا من سه لام له عه لی نه کهم نهو سه لام لی ناکا، هه موو جار هر ده بی من یه کهم جار سه لام بکه م، پیغمبره ی ناردییه دوا ی ئیمامی عه لی و پئی ووت: بۆچی تو سه لام له عومر نا کهیت؟

ئیمامی عه لی له وه لامدا ووتی: ئه ی پیغمبره ی خوا تو فرموته هه رکه سی یه کهم جار نهو سه لام له برای ئاینی خو ی بکات نهوا خوا ی گه وره خانوویکی له به ههشت بۆ ته رخان دهکات، له به ره نه وه من ده مویت عومر یه کهم جار سه لام بکات تا کو نهو خانوه ی به هه شتی به رکه وی.

٦- لەبرسان

رۆژێك پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) وەختی نیوہ پۆ لەمالی ھاتە دەرەو، لەریگا چاوی بە ئیمامی ئەبوبەکر کەوت، لێی پرسى: ئەبوبەکر ئەو بەو نیوہ پۆیە لە دەرەو چى دەکەى؟! ئەبوبەکر لەو لāmدا ووتى: لێت ناشارمەو، پێغەمبەرى خوا لەمالەو ھىچمان نەبوو بىخۆین، منیش ئەو ندەم برسى بوو خۆم بۆ نەگیرا و ھاتمە دەرەو.

پێغەمبەر و ئیمامی ئەبوبەکر نەختێك رۆیشتن و ئیمامی عومەر یان دیت، پێغەمبەر لێی پرسى: ئەى عومەر بۆچى بەو نیوہ پۆیە ھاتوویتە دەرەو؟ ئیمامی عومەر ووتى: لێتى نەشارمەو ئەى پێغەمبەرى خوا لەبرسان.

دواى نەختێك رۆیشتن ئیمامی ئەبوبەکر و ئیمامی عومەریش لە پێغەمبەر یان پرسى: ئەى پێغەمبەرى خوا ئەدى تۆ بۆچى بەو نیوہ پۆیە ھاتبووێە دەرەو؟ پێغەمبەر فەرمووی: بەو زاتەى گیانى منى بە دەستە ئەوێ ئیوہى ھیناوتە دەرەو ھەر ئەویشە کەوا منى ھیناوتە دەرەو.

٧- بیلال لەسەر مردن

بیلالی کوپی رەباح (بیلالی حەبەشى) لەسەر مردن بوو، خێزانەکەى ھاواری کرد، ئای لەو موسیبەتە گەورەییە، بیلالیش پێی ووت من لەو قسەییە لەگەڵت نیم، بەلکو بێی وای لەو دل خۆشیەم، من سبەى دەگەمە پێغەمبەر و برادرەکانم.

۸- قامی شهیدی

یه کیک له وانه ی که له غه زای نوحه شهید کران، عه بدوللای کوری عومه ر (رضی الله عنه) بوو، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) بانگی کورپه که ی کرد و پیی ووت: نه ی جابر مزگینیه کت نه ده می؟ جابر ووتی: پیغه مبه ری خوا تو هه میسه مزگینی خیرت پییه، پیغه مبه ر فهرمووی: خوی گه وره رووبه پروو قسه ی له گه ل که س نه کردووه، به لام له گه ل باوکی تو رووبه پروو قسه ی کرد پیی ووت: نه ی عه بدوللا هه رجیت ده وی داوام لی بکه، باوکیشت ووتی: خوی گه وره ده مه وی ت جاریکی تر بمگه پرنیه وه سه ر دنیا بو نه وه ی به هاوړپیکانم رابگه یه نم که له چ خوشی و ناز و نیعمه تیکم و پاشان جاریکی تریش له پیناوی تودا بکوژدیمه وه، خوی گه وره فهرمووی: نه ی عه بدوللا که س بو نه و دنیا یه ناگه پیتته وه چونکه ووتومه: (انهم لا يرجعون) عه بدوللا ووتی خوی گه وره گیان نه دی هاوړپیه کانم چون ده زانن من له چی دام؟ خوی گه وره پیی فهرموو من پینان راده گه یه نم، نینجا خوی گه وره نه م نایه تانه ی ناره خواره وه: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾ ﴿۱۶۹﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿۱۷۰﴾ آل عمران: ۱۶۹ - ۱۷۰.

۹- عه‌بدوللای و پادشای رۆم

ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) له‌سه‌رده‌می خیلافه‌تی خۆی سوپای ئیسلامی به‌ره‌و شام نارد تا‌کو له‌تاغووتی رۆم بدات، چونکه ئه‌و تاغووته هه‌په‌شه‌ی له‌ده‌وله‌تی ئیسلامی کردبوو، کاتیک هیزێ ئیسلام گه‌یشه شام له‌گه‌ڵ له‌شکری رۆمه‌کان بووه شه‌ریان، له‌م شه‌په عه‌بدوللای کۆپی حوزافه و کۆمه‌لێک موسڵمانی تر به‌دیل گیران هه‌ردوو یانیاں برده لای (هه‌رقه‌ل) ی پادشای رۆم، ئه‌م هه‌رقه‌له ویستی به‌زۆر عه‌بدوللای له‌ئاین بێنیته خواره‌وه.

به‌عه‌بدوللای ووت: ئه‌ی عه‌بدوللای ئه‌گه‌ر ببیه گا‌ور، ئه‌وا نیوه‌ی مال و مولکی خۆمت ده‌ده‌م، عه‌بدوللای پێی ووت: به‌خوا‌ی ئه‌گه‌ر ئه‌و دونیا‌یه‌م هه‌موو ده‌یتێ له‌سه‌ر ئاینی موحه‌مه‌د نایه‌مه خواره‌وه.

هه‌رقه‌ل پێی ووت: ئاخ‌ر ئه‌گه‌ر نه‌بیه گا‌ور تووشی ناخۆش‌ترین ئازارت ده‌که‌م، عه‌بدوللای ووتی: چی ده‌که‌ی بیکه، تۆ هه‌ر ده‌توانی ئازاری لاشه‌که‌م ده‌ی، به‌لام له‌گه‌ڵ گیانه‌که‌م هه‌یچت پی نا‌کری.

هه‌رقه‌ل ئه‌مری کرد له‌خاچیکێ ببه‌ستنه‌وه و ئینجا ده‌ست و قاچه‌کانی تیر باران بکه‌ن تا‌کو ئازاریکی زۆر بجێژی، به‌لام بێ سوود بوو، ئه‌وه بوو عه‌بدوللای هه‌ر تیریکی پێ ده‌که‌وت ده‌یووت: لا إله إلا الله، ئینجا هه‌رقه‌ل ووتی بیهێننه خواره‌وه.

عه‌بدوللایان هه‌تیاهه خواره‌وه و بره‌یانه نزیک ئاوێک که‌ده‌کولای و له‌به‌ر گه‌رمی بلقی ده‌کرد، ئینجا هه‌رقه‌ل پێی ووت: یان ده‌بی ببیه گا‌ور یانیش ده‌بی خۆت بهاوییه ناو ئه‌و ئاگره، عه‌بدوللای شه‌رتی دووه‌می هه‌لبژارد و له‌ئاوه‌که چوه

پیش، به لام پیش نه وهی خوی فری بداته ناوی چاوه کانی فرمیسیکیان لی هاته خواره وه.

هرقل که نه وهی بینی پی ووت: نه وه ده گری؟!، عه بدوللا ووتی: وه لاهی زور باش بزانه که گریانه که م له ترسان نه بوو، چونکه من زورباش ده زانم نه گهر بمرم بو لای خوی خوم ده گه پیمه وه، به لام سووم له وهیه که تهنه یه ک گیان (رؤح) م ههیه، خوزگه م نه وه بوو که سه د گیانم هه بوايه نه وجا با هه موو نه و گیانانم له پیناوی خوی گهره نازار بدراباینايه نه وجا نه وکاته دلکه م خوش ده بوو و ده حه سامه وه.

به م قسانه ی عه بدوللا هرقل هر بهیه ک جار ناگری تی به ربوو ووتی بیهینن، عه بدوللايان هینا له ژوریکیان کرد و ئافره تیکی جوانیشیان له گه ل هاویشه ژوروی و ده رگیان له سهر داخستن، ئافره ته که چند سعاتیک له پیش عه بدوللا ده هات و ده چوو به هه موو شیوهیه ک خوی پی نیشان ده دا.

پاش چند سعاتیک هرقل ووتی ئافره ته که بینن با بزانه چیان کردوه؟ ئافره ته که یان هینايه لای هرقل، به هرقلی ووت: گهره م نازانم نه و کابرايه نه مروقه نه به رد... من به هر شیوهیه ک خوم پی نیشان ده دا نه و ده یوت: لا اله الا الله و هیچ توخنم نه ده که ووت.

نه وجاره هرقل نه مری کرد: به تهنه له ژوریک دایبینن و هیچ خواردنیشی مه ده نی و تهنه ئاره ق و گوشتی به رازی بو بیهن، قسه ی هرقله لیان جی به جی کرد و عه بدوللا بو ماوه ی سی رور تهنه ئاره ق و گوشتی به رازی بو ده چوو، به لام له گه ل نه وه شدا نه گوشته که ی خوارد و نه ئاره قه که یشی خوارده وه، که چونه لای و دیتیان هیچی نه خواردوه زوریان پی سهیر بوو، پیتیان ووت نه وه

چۆن هیچت لێیان نەخواردوو، لەکاتیکی تۆ ناچاری و زگت لەبرسان هاوار دەکا؟
عەبدوڵڵا وەلامی دانەو: لەو ترسام نەوێک دوزمنانی خوا خراپ لەئایینی خوای
گەورە بگەن.

کەهەرقەل زانی هیچ شتێک لەگەڵ عەبدوڵڵا سوودی نییه پێی ووت: وەرە
سەرم ماچ بکە من بەرەلات دەکەم عەبدوڵڵا ووتی: نەخێر ئەگەر برا
موسڵمانەکانیشم بەرەلا بکەن ئەوا سەرت ماچ دەکەم، ئەگەرنا ماچی ناکەم،
هەرقەلێش بەو رازی بوو.

کەعەبدوڵڵا چوو سەری ماچ بکا، سەری بۆ ئاسمان بەرز کردووە و ووتی:
خوای گەورە تۆ دەزانی ئەو کابرایە هاوبەش پەیداکەرە و لەش پیسە، بەلام
ئەگەر لەڕۆژی قیامت لێت پرسیم بۆچی سەریت ماچ کرد؟ پێت دەلێم:
بەگەورەیی تۆ بۆیە ماچم کرد تاکو بڕایەکانم بەربەت.

بەم شێوەیە عەبدوڵڵا سەری هەرقەلی ماچ کرد، ئەویش عەبدوڵڵا و
موسڵمانەکانی تری بەردا و هەموویان بۆ شاری مەدینە گەرانەو،
کەبەسەرھاتەکیان بۆ خەلیفەی موسڵمانان گێرایەو، عومەر هەستا سەری
عەبدوڵڵای کوپی حوزافەی ماچ کرد، ئیتر دانیشتووێکان هەموویان یەکە بەیەکە
هەڵدەستان و سەری عەبدوڵڵایان ماچ دەکرد.

۱۰- ئيمامي عومەر خوی بوو

ئيمامي عومەر و عبدالرحماني کوپي عهوف له شه ويکی تاریکی زۆر سارد له ناو شاردا ده گه پان، له پېر چاويان به رووناکييه ک کهوت، که به پير نه و رووناکييه چوون ديتيان وا ئافره تیک و سئ منداļ له چوارده وري ئاگرک دانيشتون و دياريش بوو مناله کان زۆريان برسي بوو بۆيه ههريه کهيان به شيويه ک ده يانالاند. ئيمامي عومەريش چوو به رامبه ر ئاگره که دانيشت و له ئافره ته که ي پرسى: چيت گه ره که (پيويسته) خوشکي ئايينيم؟ ئافره ته که ووتى: عومەر هيج ئاگاماني لى نيه، ئيمامي عومەر ووتى: جا عومەر چۆن ئاگای له ئيوه بى؟ ئافره ته که ووتى: چۆن کاروبارى ئيمه ي به دهسته نه وه اش ده بى ئاگای ليئمان بى.

ئيمامي عومەر ههستا هه ر به و شه وه چوه (بيت المال)ى موسلمانان و هه نديک گه نم و رۆن و ههنگوينى ده ره ئنا و به پاسه وانى بيت المالى ووت به سه ر پشتميان دابده، ئينجا به خوی و شت و مه که که ي بۆ لای ئافره ته که و مناله کانى گه راپه وه و به ده ستي خوی چيشتى بۆ مناله کان ئاماده کرد و تيرى کرد. داىکى مناله کان که نه مه ي ديت ووتى: به يه زدانى گه وه تۆ له عومەري کوپي خه تتاب باشتري بۆ خه ليفايه تى، ئيمامي عومەريش ووتى: ده که واته خوشکي ئيسلام به يانى وه ره بۆ لای عومەر و منيش له وى ده بم، تاكو چاره يه کى نه و هه ژاريه ت بکا.

بۆ به يانى ئافره ته که هاته مالى خه ليفه و ديتى له نئوان عه لى کوپى نه بوتاليب و عه بدوللای کوپى مه سعود کابرايه ک دانيشتوه و هه ردو کيشيان به (أمير المومنين) ناوى ده بن، کابراش هه مان کابراى دوينى شه وه.

کە ئافەرەتە کە بۆی دەرکەوت ئەو کابرایە ی دوینێ شەو قسە ی لە گەڵ کردبوو ئیمامی عومەر بوو نەختیک ترسا، بەلام ئیمامی عومەر دلی دایەو و ووتی هیچ نەبوو، ئەویش داوای لیبوردنی لە ئیمامی عومەر کرد.

۱۱- خۆشەویستی راستەقینە

جاریک ئیمامی عەلی و ئیمامی ئەبوبەکر بۆ سەردانی پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) چوون، کە گەشتنە بەر دەرگای مالا کە ی، ئیمامی ئەبوبەکر بە ئیمامی عەلی ووت: فەرموو پیشکەو.

ئیمامی عەلی ووتی: ئەبوبەکر من چۆن بە پیش تۆ بکەوم لە کاتی کە پیغەمبەری خوا لە بارە ی تۆو فەرموویەتی لە داوی پیغەمبەرەکان کەس لە ئەبوبەکر باشتەر نییە.

ئیمامی ئەبوبەکر ووتی: ئەدی من چۆن بە پیش تۆ بکەوم لە کاتی کە پیغەمبەری خوا لە بارە ی تۆو فەرموویەتی: کە فاتیمە م لە عەلی مارە کرد باشتەری زاتم دایە باشتەری پیاو.

ئیمامی عەلی ووتی: ئەدی من چۆن پیش تۆ بکەوم لە کاتی کە پیغەمبەری خوا لە بارە ی تۆو فەرموویەتی: ئەگەر هەموو ئومەتم لە گەڵ ئیمانی ئەبوبەکر بە تەرازویک بە راورد بکری هیشتا ئیمانی ئەبوبەکر گرانتر دەبی.

ئیمامی ئەبوبەکر ووتی: ئەدی من چۆن پیش تۆ بکەوم لە کاتی کە پیغەمبەری خوا لە بارە ی تۆو فەرموویەتی: لە روژی قیامت عەلی کوپی ئەبوتالیب لە گەڵ فاتیمە و حەسەن و حوسەین پیکەو لە مەیدانی مەحشەر هەریەکیان بە خۆو

به سوراییک پیکه وه ده وه ستن، خه لکی ده لئین: ئه ری ئه وه کام پیغه مبه ره؟! وه لامیان ده دریتته وه: ئه وه پیغه مبه ر نییه، ئه وه عه لی کوپی ئه بو تالیبه.

ئیمامی عه لی ووتی: ئه دی من چۆن پیش تو بکه وم له کاتیکا پیغه مبه ری خوا له باره ی تو وه فهرموویه تی: ئه گه ر جگه له خوای گه وه خوشه ویستیکم هه لباردایه ئه وا ئه بوبه کرم هه لده بژارد.

ئیمامی ئه بوبه کر ووتی: ئه دی من چۆن پیش تو بکه وم له کاتیکا پیغه مبه ری خوا له باره ی تو وه فهرموویه تی: له روژی قیامه ت من و عه لی پیکه وه یین و خوای گه وره ش ده فهرمووی: ئه ی خوشه ویستم من (ابراهیم)م به باشترین کوپ بو تو هه لبارد و عه لیش به باشترین برا و براده ر.

ئیمامی عه لی ووتی: ئه دی من چۆن پیش تو بکه وم له کاتیکا خوای گه وره له باره ی تو وه فهرموویه تی: ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (الزمر: ۳۳).

ئیمامی ئه بوبه کر ووتی: ئه دی من چۆن پیش تو بکه وم له کاتیکا خوای گه وره له باره ی تو وه فهرموویه تی: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ (البقرة: ۲۰۷).

له وکاته ی ئه وان له و گه تو گۆیه دا بوون، هه زه تی جبرائیل هاته لای پیغه مبه ر و پیتی ووت: وا ئه بوبه کر له گه ل عه لی له به رده رگای ماله که ت راوه ستاون و هه سته بو لایان، پیغه مبه ریش هاته لایان و هه ر ده ستیکی خسته سه ر شانی یه کیکیان و پیکه وا بردنیه ژووری و فهرمووی: له روژی قیامه ت به م شیوه یه هه شر ده کریین.

۱۲- خۆراگرتن

خهلیفه ی موسلمانان (ئیمامی عومه ر) جارێك داوای له خه بیابی کورپی ئه رهت کرد که ناخۆشترین ئازار و سزای کافرهکانی مهککه ی بۆ بگێرێته وه، خه بیابیش شهرمی ده کرد وه لامي بداته وه چونکه گێرانه وه ی ئازاردانه که ی به خۆمه لکیشان تی ده گه یشت، به لام خهلیفه وازی ئی نه ده هینا و چه ند جارێ داواکه ی دووباره کرده وه و خه بیابی ناچار کرد.

خه بیابیش هه ستا کراسه که ی به ری داکه ند و پشتی خۆی رووت کرده وه، که عومه ر چاوی به پشتی که وت، چاوی هینا وه یه ک و پرسی نه مه چۆن وای ئی هاتوه ؟

خه بیاب ووتی: جارێکیان بت په رستانی مهککه ئاگرێکی گه وریان کرده وه و ماوه یه ک وازیان ئی هینا تا ئاگره که دامرکایه وه و بوو به خه لووزێکی گه ش، ئینجا جلهکانیان داکه ند و له سه ر پشت له سه ر ئاگره که رایان کیشام هه تا گوشتی پشتم له ئیسقانهکانی جیا بۆوه و که وته خواره وه، ئینجا نه وه ند ئاو و چه وری له له شم هاته خواره وه به شیوه یه ک ئاگره که ی کوژانده وه.

۱۳- گويم لى نيبه

پاش مردنى پيغه مبه ر (صلی الله عليه وسلم) سه ركرده ی چەند هۆزك له هۆزه كانى نيمچه دورگه ی عه ره بى له دين وه رگه پان و خه لكى كى نؤریشيان به گه ل كه وت، نه و سه ركردانه هه ر به وه نده ش رانه وه ستان، به لكو هه نديكيان ده يانوت ئيمه بوينه پيغه مبه ر.

ئيمامى نه بو به كرىش كه پاش مردنى پيغه مبه ر بووه خه ليفه ی موسلمانان هه ستا سوپا يه كى گه و ره ی كۆكرده وه و نارد بيه سه ر نه وه لگه پراوانه .
موسيله مه ی درؤزنىش يه كى ك بوو له سه ركرده ی نه وه لگه پراوانه و خوى كرده بووه پيغه مبه ر.

له شه رى يه مامه موسيله مه (حه ببى كورى زه يد) به ديل گرت و خست بيه ژير ته عزيب، ناخۆشترين ته عزيبيان ده دا، موسيله مه له كاتى ته عزيبان به گالته پى كردن له حه ببى ده پرسى: شاهيدى ده ده ی كه موحه ممه د پيغه مبه رى خوايه ؟ نه و يش ده يوت: به لى شاهيدى ده ده م كه موحه ممه د پيغه مبه رى خوايه ، پاشان لى ده پرسى: شاهيدى ده ده ی كه من پيغه مبه رى خوام ؟ حه بب ده يوت: گويم لى نيبه .. چى ده لى ؟!

كه حه بب وای ده وت موسيله مه زياتر لى توپه ده بوو زياتر ئازارى ده دا، هه تا وای لى هات پارچه پارچه گۆشتى له لى حه بب ده كرده وه، به لام حه بب هيج له سه ر قسه ی خوى نه هاته خواره وه و كه ناوى پيغه مبه ريان ده هينا ده يوت هه قه، وه كه ناوى موسيله مه يان ده هينا ده يوت گويم لى نيبه ده لى چى، نه وانيش زياتر ئازاريان ده دا تا له به ر ده ستيان شه يد بوو، به راستى حه بب و وينه ی حه بب نمونه ی موسلمانانى خۆگر و پاله وان و چاونه ترس ده نوينن.

جەنگی موئتە

جەنگی موئتە لەو جەنگانە یە کە لە سەر دەمی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) لە نێوان ھیزی ئیسلام و ھیزی کوفر رووی دا، بەلام ئەم جەنگە لە گەڵ جەنگەکانی تر لە چەند روویکەوہ جیاوازە.

ئەوہو پاش ھەشت ساڵ تێپەر بوون بە سەر دامەزراندنی دەوڵەتی ئیسلامی بە سەرۆکایەتی پێشەوامان محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) پێغەمبەرمان سوپایەکی سی ھەزار کەسی ریکخست بۆ ئەوہی بەرھەو وڵاتی شام بچێ، پێغەمبەر زەیدی کوپی حاریسە ی کردە سەر کردە ی سوپایە کە و ئالایەکی سپیشی دایە دەست و فەرمووی: ئەگەر زەید شتیکی بە سەرھات ئەوا با جەعفەری کوپی ئەبو تالیب ببیتە سەر کردە تان، وە ئەگەر جەعفەر شتیکی لێ بە سەرھات ئەوا عەبدوللای کوپی رەواحە، ئەگەر عەبدوللای شتیکی بە سەرھات ئەوا لە نێوان خۆتان یەکیک ھەڵبژێرن بەم شیوہیە سوپایە کە بەرێ کرا.

ئەم جەنگی موئتە یە زۆر نمونە ی پالەوانیتی و گیان فیداکاری بۆ ئاینی ئیسلام تیا بوو، ئەو جەنگە زۆر پالەوانی ئاشکرا کرد... ئەو جەنگە سەلماندی کە ئەوہی بە باشی لەو ئاینە بگات ئامادە دەبێ خۆی لە پێناویدا فیدا بکات، و لە لاپەرەکانی داھاتوودا بە یارمەتی خۆی گەورە ھەندیک وینە ی پالەوانیتی ئەو جەنگە دەخەینە بەرچاو.

۱۴- ترسانی کوفر له ئیسلام

کابرایه ک له شاری مه دینه هه بوو سیخوږ (جاسوس) ی رۆمه کان بوو له دورگه ی عه ره بی، هیشتا سوپای ئیسلام ده رنه چوو بوو که نه و کابرایه هه وائی بو رۆمه کان نارد که گوايه هیژکی ئاوا و ئاوا به ره و شام دیت.

که رۆمه کان زانیان هیژی ئیسلام به ره و نه وان دیت ترسیان لی نیشته، بۆیه هه ستان سوپایه کی سه د هه زار که سییان به سه رکردایه تی تیۆدۆری برای هه رقه لی پادشای رۆمه کان له شام ئاماده کرد، هۆزه عه ره به گاوه کانیش خۆیان کۆکرده وه و نه وانیش له شکریکی سه د هه زار تریان پیک هیئا بو ئه وه ی پشتگیری رۆمه کان بکه ن، به م شیوه یه له شکری هه ردوولای دوژمن بوو به دوو سه د هه زار سه رباز.

ئه و کاره ی رۆمه کان که نه و له شکره گه وره یان بو ئه و له شکره بچوکه کۆکرده وه زۆر به جوانی ده یسه لمیئنی که سام و هه یبه تی موسلمانه کانی تا چ رادده یه ک له دلی کافره کانی جیی خۆی کردۆته وه، سام و هه یبه تی هه موو له شکریکی قورئانیش له ناو دلی هه موو له شکریکی کوفر له هه مووکات و زه مانیک هه یه و هه ر ده میئنی.

۱۵- یان سه رکه وتن یان شه هیدی

که له شکری قورئان گه یشته شام و پیی زانی له شکریکی ئاوا گه وره
چاوه پوانی دهکات، له م پرسیاره یان هاته پیش: ئایا نه و له شکره بچوکه
ده توانیت به رهنگاری له شکریکی ئاوا گه وره بیت؟
زهیدی سه رکرده بۆ وهلامی نه و پرسیاره رای موسلمانهکانی وهرگرت،
له نه نجامدا هه ندیکیان ووتیان: با نامه یه ک بۆ پیغه مبه ر بنیرین بزانی نه و نه مری
به چی دهکا، هه ندیککی تریشیان رایان وابوو به گژ دوژمن دا بچن.
عه بدوللای کوپی ره واحة که جیگری جیگری سه رکرده ی له شکری
موسلمانهکان بوو موسلمانهکانی هان دهدا تا به رهنگاری دوژمن بن و دهیوت:
ئیمه خۆمان بۆ شه هیدبوون هاتووینه دهره وه، ئه ی که واته له چی بترسین.
له نه نجامدا موسلمانهکان خۆیان له دوژمن به به هیژتر زانی و قسه یان بوو
به یه ک و هه موویان بریاریان دا یان سه رکه وتن یان شه هیدی.. یان سه رکه وتن یان
شه هیدی.. یان سه رکه وتن یان شه هیدی.

۱۶- ئالای ئیسلام ناروخی

به ئی موسلمانان برپاریان دا به گژ دوژمن دا بچن، یان سه رده که ون یان شه هید ده بن، شه پ له نئیوان له شکری قورئان و له شکری کوفر گرم بوو، موسلمانان وه ک شیریی برسی په لاماری رۆمه کان و لایه نگره کان یان ده دا، له پشت هه مووشیان زهیدی کوپی حاریسه ی سه رکرده که ئالای له شکره که ی هه لگرتبوو.

رۆمه کان بۆ ئه وه ی ووره ی (مه عنه و بیات) ی موسلمانان دابه زینن ده یانویست ئالای له شکره که یان به ربده نه وه، بۆ ئه و مه به سته له هه موولایه ک زهیدی کوپی حاریسه یان رم و تیر باران کرد و هه موو له شی کون کون بوو و شه هید کرا، به لام ئالای ئیسلام نه که وت، جه عفری کوپی ئه بو تالیب به رزی کرده وه.

یه کیک له رۆمه کان شیریکی له ده سستی راستی جه عفر دا و په پاندی، به لام جه عفر له و که سانه نه بوو که به یلئیت ئاوا به ئاسانی ئالای ئیسلام برپوخی، به ده سته که ی تر ئالایه که ی به رز کرده وه، به لام رۆمیک ده سته که ی تریشی په پاند، له گه ل ئه وه شدا جه عفر هه نه رووخوا و ئه و جاره به باسکه کانی ئالایه کی هه لگرت، به لام به داخه وه ناپیاویک له پشته وه رمیکی لی دا و شه هیدی کرد.

له پاش جه عفر عه بدوللای کوپی ره واحة ئالاکه ی هه لگرت و زۆر مه ردانه شه پی کرد، به لام رۆمه کان ئه ویشیان شه هید کرد، به م شیوه مه ردانه یه هه رسی سه رکرده کان شه هید کران، ئینجا موسلمانان خالیدی کوپی وه لیدیان به سه رکرده هه لبژارد، خالد به پیلانیکی سه ربازی زیره کانه توانی له شکره که له گه مارۆی له شکره که وه که ی رۆمه کان رزگار بکات و له شکره که بگه پینیتته وه.

ئەگەر خوای گەرە یارمەتی بەندە ئیماندارەکانی خۆی بدات ئاواپە، ئەو لەشکرە گەرە و بەھیزە نەیتوانی لەشکری موسڵمانەکان لەناو ببات، لەکاتی کە دەبواپە ھەر سەربازێکی موسڵمان بەرامبەر زیاتر لە (٦٥) سەربازی رۆمی رابووستی و شەپیان لەگەڵ بکات.

جگە لەوێش رۆمەکان پەنجا ھەزار کەسیان ئەسپ سوار بوون و سەد و پەنجا ھەزارەکی تریشیان ھەموویان زێ پۆش بوون و ھەموویان کلاوی ئاسنیان لەسەر بوو، وەسوپای رۆمەکان لەو زەماندا گەرەترین و بەتواناترین و بەھیزترین سوپای جیھان بوو.

١٧- دادوھری ئیسلام

جاریکیان ئیمامی عەلی (رضی اللہ عنہ) لەبازار دەگەرپا، دیتی وا جوولە کە یەك زێیە کە ی ئەوی بە دەستە وەییە، ئیمامی عەلی زێیە کە ی خۆی ناسییە وە، بەلام جوولە کە کە نەیسە لەماند و گوتی ھی خۆمە.. قسە یەك لەو قسە یەك لەوی تر ھەستان چوونە لای قازی موسڵمانان.

ئیمامی عەلی بە قازی ووت: ئەو زێیە ھی منە و جاریك لەسەر پشٹی ووشرە کە م لیم کە وتوو و ئەو کابرایە ھەلی گرتۆتە وە و ئیستاش دەلی ھی منە، جوولە کە کەش ووتی: زێی زێی خۆمە و لەلای خۆشمە.

قازی ووتی: ئەمیری موسڵمانان بە یەزدانی گەرە من دەزانم راست دەکە ی ئەو زێیە ھی تۆیە، بەلام ھەر دەبیّت دوو شاھیدم بۆ بەینی، ئیمامی عەلیش ھەستا دوو شاھیدی ھێنا کە یەکیکیان حەسەنی کۆری بوو.

قازی به عه لی ووت: شه هاده ی کوره که ت وهرناگرین، ئیمامی عه لی پئی ووت: چۆن.. ئه دی له عومهری کوری خه تئابت نه بیستوو ه که ووتویه تی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه تی: حه سه ن و حوسین گه وره ی گه نجه کانی به هه شتن؟! قازی ووتی بیستوو مه پاشان به جووله که که ی ووت زئییه که ببه.

جووله که که زئییه که ی هه لگرت و رویشت، که ئاوری دایه وه دیتی وا ئیمامی عه لی له گه ل قازی ده ستیان له ملی یه کتری کردوو ه، زۆری پی سهر بوو و له دلی خۆی ووتی: ئه میری موسلمانان له گه ل من دیته لای قازی و پاشان قازی حوکمی ده کات و به حوکمه که ش رازی ده بیئت، ئه وجا له سه ر ئه و حاله ش هیشتا ده ستی له ملی ده کات، به راستی سهیره !!

جووله که که گه راپیه وه لایان و ووتی: قه سه م به خوا ئه میری موسلمانان ئه و زئییه زئی تویه و له سه ر ووشره که ت لیت که وت و من هه لم گرتوه، پاش ئه و قسانه ش بووه موسلمان.

ئیمامی عه لی ووتی: چونکه بووینه موسلمان با زئییه که بۆ تو بی و ئه سه په که ی خۆمیشت هه ر پیشکه ش ده که م، شایانی باسه ئه و کابرایه هه ر له گه ل ئیمامی عه لی مایه وه هه تا له جه نگی صوفه یین شه هید کرا.

١٨- ده یفرۆشه خوا و پیغه مبه ر

ئیمامی عوسمان (رضی الله عنه) خواردن و خۆراکیکی زۆری کرپیوو، که گه یشته وه مه دینه بازرگانه کان ده وره یان لی دا و دوو ئه وه نده ی نرخه که ی پاره یان دایئ تاکو پییان بفروشی، به لام ئیمام عوسمان نه یفرۆشت و ووتی: زیاتریان داوه.

بازرگانه‌کان ووتیان دەباشە پێنج ئەوەندەى نرخەکەت دەدەینى؟ ئىمامى
عوسمان ووتى: يەكێك بە دە (١٠) ئەوەندەى نرخەکەى لێم دەکپێ، بازرگانه‌کان
زۆریان پێ سەیر بوو، ووتیان: باشە خۆ لەو شارە لەئیمە زیاتر هیچ بازرگانی تر
نییە، ئەوە کێیە بە دە قیمەت لێت دەکپێ؟! ئىمامى عوسمان ووتى: خوا و
پێغەمبەر بە دە قیمەت لێمى دەکپن.

١٩- خەلیفە و پارەى مۆسڵمانان

کاتێک ئىمامى عەلى بوو خەلیفە، عەقیلى براى ھاتە لای پێت ووت: ئەى
عەلى ئەوە بوو ئەمىرى مۆسڵمانان، دەمەوێ ھەندیک پارەم بدەیتى، ئىمامى
عەلىش پێى ووت: دەباشە کە ئێوارە داھات وەرە.
بۆیە ئێوارە ئىمامى عەلى پارچە ئاسنێكى گەرم کرد و خستییە ناو
توورەگەى ک، کە عەقیل ھات ووتى: عەلى پارەکەت بۆ ئامادە کردوم؟ ئىمامى
عەلىش ووتى: بەئێ وا لەناو ئەو توورەگەى، ھەر کە عەقیل دەستى بۆ
توورەگە کە برد، دەستى سووتا و دلى لەخۆ بۆو و کەوت.
کە بەخۆ ھاتەو ئەمىمامى عەلى پێى ووت: عەقیل تۆ ئەگەر بەرگەى ئەو ئاگرە
نەگرى ئەدى چۆن بەرگەى ئاگرە کەى دۆزەخ دەگرى؟ ئەگەر بەو ئاگرە بچووکە
ئەمە ھالەت بێ، ئەى دەبێ ھالەت من و تۆ چۆن بێ ئەگەر لەناو ئاگرە دۆزەخ
زنجیر کراين؟! براى ئەوەى لەگەڵ پارەى مۆسڵمانان دەست پاك نەبێ، لەرۆژى
قیامەت پردێكى بۆ دادەنرێ کە لەسەرى رادەوہستێ لەژێر پێى دا دەرووخێ و
دەکەوێتە ناو دۆزەخ و ھەفتا ساڵ تىای دەمێنێتەوہ.

٢٠- مەن سەرکەوتم!

پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) کۆمەڵە سەحابەییەکی بۆ ناوچەی نەجد نارد تاکو خەڵکی ئەو ناوچەیە بۆ ئاینی ئیسلام بانگ بکەن، ژمارەیی ئەو سەحابانەش چل کەس دەبوون.

کەگەیشتنە ناوچەکە سێ ھۆز لەھۆزەکانی بەنی سەلیم کە کافر بوون چواردە ھەریان دان، بەلام موسڵمانەکان پێیان شەرم بوو چەکیان فێڕ بدەن و بەگژیان دا چون، ھەتا یەکە یەکە ھەموویان شەھید کران، تەنھا کەعبی کوپی زەیدیان بەزیندووێی مایەو، بەلام ئەویش ھەر ئەو تەمابوو و نەمابوو، ھەروەھا دووی تریش کە ئەوان لە پێشتەو لە دووری کۆمەڵە کە دەپۆشتن، ئەو دووھش مابوون.

ئەو دووھش کە دیتیان وا تەیر و توار بەسەر شوینی کۆمەڵە کە دەسووپێتەو، زانیان شتیێک رویداو، کەچوونە پێش دیتیان ھەموویان کوژران، یەکیکیان ووتی با بگەڕێنەو و خەبەری پێغەمبەر بدەین، بەلام ئەوێ تریان کە مونزیری کوپی موخەمەد بوو ووتی: مەن خۆم چاوەڕوانی ئەو رۆژەم دەکرد، ئێستا چۆن دەگەڕێمەو ئینجا خۆی گەیان دە کافرەکان و شەپی کرد ھەتا شەھید کرا.

جەبباری کوپی سەلماش یەکیێک بوو لەوانەیی کە بەسەر موسڵمانەکانیان دادا، ئەو جەببارە دەگێڕێتەو و دەلێ: ئەوێ پالێ بەمنەو نا کە ببمە موسڵمان ئەو بوو لەو رۆژەیی لەکاتی شەپە کە ھەتا ھیز و توانام ھەبوو رمیکم لەپشتی یەکیێک لە موسڵمانەکان دا، رمە کە لەسینگێ ھاتە دەرەو، منیش ویستم تەماشای سەری رمە کەم بکەم گویم ئی بوو کابرا ووتی: وەللاھی سەرکەوتم

(بردمه وه)، منیش له دلی خۆم ووتم: باشه من وا کابرام کوشت، ئەدی چی برده وه؟!

جه ببار ده لێ: پاشان پرسیم كه ئه و کابرایه چی برده وه ووتیان: شه هیدی، ئەوجا ووتم: وه لّاهی راستی کرد سه رکهوت و بردییه وه.

٢١- پێغه مبهری خوا شه هیدم؟

پیش دهست پێ کردنی جهنگی به در سێ كهس له کافره كان هاتنه دهره وه و داوای هاوسهریان کرد، پێغه مبه ریش فهرمووی: حه مزه، عه لی، ئه بو عوبه یده .. بۆیان دهرچن.

ئیمامی حه مزه و ئیمامی عه لی هه ر زوو به که و به کیان کوشت، ئه بوو عوبه یده ش به کیکی کوشت، به لّام خووشی شیریکی وای به رکهوت كه ئیسکی رانی له ت کرد.

كه هینایانه لای پێغه مبه ر، له پێغه مبه ری پرسی: پێغه مبه ری خوا شه هیدم؟ پێغه مبه ر فهرمووی به لّی شه هیدی، ئینجا ئه بو عوبه یده چاوه کانی داخست و شه هید بوو.

کاروانی شه هیدان

کۆمه له خه لکێک هاتنه لای پێغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ووتیان: وولاتی ئیمه موسلمانن تیا به، به لّام له ئاین زۆر شارهزا نین و ده مانه ویت هه ندیک موسلمانن شاره زامان له گه ل بنێری تاكو فیّری ئاین و شه ریه تهی ئیسلاممان

بکه ن و له قورئانی پیروژ شاره زامان بکه ن، پیغه مبه ریش شه ش صه حابه ی له گه ل ناردن که نه مانه بوون:

۱- مه رته دی کوپی مه رته د. ۲- خالیدی کوپی بوکه یر. ۳- عاصمی کوپی ثابت. ۴- خوبه بیکی کوپی عه دده ی. ۵- زهیدی کوپی ده نه نه. ۶- عه بدوللای کوپی تاریق.

شایانی باسه پیغه مبه ر مه رته دی کرده سه رکرده یان. گه شتی ئه و تیه مامؤستایه زور رووداو و به سه رهاتی له وانه و دل ته زیننی تیادایه که واهندیکیان باس ده که ین.

۲۲- خوا په رستی

که تیه که له گه ل میوانه کان له شاری مه دینه ده رچوون و دوور که و تنه وه، ئه وانه ی له گه ل خویان ده بردن (میوانه کان) شمشیریان ده رهینا و چواره و ده یان گرتن، ئه و که سانه خویان کافر بوون و به فیل هاتبوون تا کو چه ند که سیک بگرن، یه که م جار به مامؤستایه کانیا ن ووت: ده ستان مه که نه وه شهرت بی هیچتان لی ناکه ین ته نها ده تانبه ی نه مه که و له وی ده تانفرۆشین، به لام مامؤستایه کان رازی نه بوون به وه ی خویان بده نه به رده ستیان بویه شمشیریان ده رهینا و کردیانه شه پ، به لام له به رته وه ی کافره کان زور بوون توانیا ن مه رته د و خالید و عاصمیا ن لی شه هید بکه ن.

کافره کان که عاصمیا ن شه هید کرد ویستیا ن سه ری بېرن بۆ ئه وه ی له مه که که بیفرۆشنه (سولافه ی کچی سه د)، چونکه ئه و سولافه یه شه رتی کردبوو که نه گه ر

سەری عاصمی بە دەست بکەوئ دەبی ئارەقی تیا بخواتەو، ئەوێش چونکە عاصم کاتی خۆی لە جەنگی ئوحد هەردوو کوپی سولافەیی کوشتبوو.

بەلام کە هاتن سەری بېرن، خۆی گەرە رەوێ زەنگە ژۆرە یەکی نارد کە وایان لە کافرەکان کرد نەوێرن لە لاشەکەیی عاصم بچنە پیش و بە ناچاری لێی گەپان ووتیان شەوئ ئەو زەنگە ژۆرە دەپۆن ئینجا سەری دەبێرن.

کەشەو داھات خۆی گەرە لافاوێکی بەناو دۆلەکە نارد لاشەکەیی عاصمی لە گەڵ خۆی برد و بۆ بەیانی چەند لێی گەپان نەیان دۆزیبەو، شایانی باس کردنە (عاصم خوا لێی رازی بێ) کە بوو موسلمان پەیمانی بە خۆی گەرە دا کە هەتا دەمرئ نابێ لەشی بە لەشی کافر بکەوئ.

عومەری کوپی خەتابیش لە بارەیی عاصمەو دەلئ: خۆی گەرە بەندە ئیماندارەکانی خۆی دەپاریزئ.. عاصم بە لێنی دابوو هەتا لە ژياندا بمیئن خۆی لە کافرەکان بپاریزئ، بەلام خۆی گەرە پاش مردنیش هەر پاراستی.

٢٢- خۆشەویستی پیغە مەبەر

پاش شەھید کردنی مەرئەد و خالید و عاصم، کافرەکان توانیان کە خۆبەیب و زەھید و عەبدوللّاش بە دیل بگرن و هەرسێکیان قۆلبەست کردن تا بۆ شاری مەککەیان ببەن، لە رێگا عەبدوللّا دەستی خۆی کردەو، بەلام کافرەکان زۆر بە بێ وێژدانی هەر بە بەردباران کردن کوشتیان، هەرچی خۆبەیب و زەھیدیش بوون بۆ شاری مەککەیان بردن.

لە مەککە صەفوانی کوپی ئومەییە زەھیدی کپی تاکو لە تۆلەیی باوکی بیکوژیتەو، چونکە موسلمانەکان لە جەنگی بەدردا باوکیان کوشتبوو.

يه كيك له وانهى ئامادهى كوشتنى زهيد بوون ئه بو سوفيان بوو، ئه بو سوفيان له ناو خه لكه كه هاته دهره وه و له زهيد نزيك بؤوه و لئى پرسى: له بهر خاترى ئه و خوايه زهيد ئه گه به راستى پيم نه لئى كامت پى خوشتر بوو: له سه رى تو بده ين يان موحه ممه د له جيگه ي تو بايه و توش له ناو مال و منالى خوت بواي؟
خوينه ران دلنيا بن ئيستا ئه بو سوفيان له دلى خوى واى داناوه كه زهيد بلئ:
خوزگه موحه ممه د له جيگه ي من بوايه به لام من وام به سه ر نه هاتبايه .
به لام ئه بو سوفيان به سه هوو چوو بوو، چونكه هى وه كو زهيد ته نانه ت به زاريش ئه و قسه يه ناكه ن، به لكو وتى: وه لالا ئه و كوشتنه م پى خوشتره له وه ي كه پينغه مبه ر ته نها دپكيكى بچيته قاچى، ئه بو سوفيان وتى: له ناو خه لك كه سم نه ديت ئه وه نده يه كتر يان خوش بوئ هه نده ي ئه وه ي كه هاوړپيه كانى موحه ممه د موحه ممه د يان خوش ده وئ، پاشان زهيد يان شه ميد كرد.

۲۴- له مردن ناترسم

هه رچى خوبه يب بوو، نه ویش هه جىرى كوپى ئه بى ئه هاب كړى تاكو له توله ي براهه كه ي بيكوژئ. كافره كان كه برديان بيكوژن، خوبه يب پئى ووتن: ئايا ريگه م دده ن پيش ئه وه ي بمرم دوو ركاعه ت نويز بكه م؟ ئه وانيش ريگه يان دا.
كه خوبه يب له نويزه كه ي بؤوه پئى ووتن: وا مه زانن له مردن ده ترسم چونكه نويزه كه م نه ختيك دريژ بوو، ئينجا ئه و شيعره ي خوينده وه:
گويم لى نيه گه ر بيت و به موسلمانى بكوژيم
له سه ر هه ر لاته نيشتيك بئ له پيناوى خوايه ريم

پاشان خوبه‌ییبیان له‌خاچ گرت و کوشتیان و گیانه پاکه‌که‌ی به‌شه‌هیدی
 گه‌یشته گیانی پینچ برایه‌که‌ی تری تا‌کو بینه میوانی یه‌زدانی گه‌وره.
 به‌م شیوه‌یه هر شه‌ش مامۆستاکه له‌پیناوی خوا سه‌ریان ناوه و که‌سیان
 له‌گه‌شته‌که نه‌گه‌راوه.

٢٥- موسلمان بوونی ئیمامی عه‌لی

ئیمامی عه‌لی که‌ته‌مه‌نی هه‌شت ساڵ بوو، رۆژێک له‌نا‌کاو چوووه ماله‌وه دیتی‌وا
 پینغه‌مبه‌ر و خه‌دیجه‌ی خیزانی نوێژ ده‌که‌ن، که‌له‌نوێژه‌که بوونه‌وه عه‌لی لیتی
 پرسین: ئه‌وه سو‌جده‌تان بۆ کێ ده‌برد؟ پینغه‌مبه‌ر فه‌رمووی: سو‌جده‌مان بۆ ئه‌و
 تا‌ک و ته‌نیا‌یه ده‌برد که‌منی دروست کردووه به‌پینغه‌مبه‌ر و ئه‌مری پێ کردووم
 که‌خه‌لکی بۆ ئاینی ئیسلام بانگ بکه‌م، ئینجا داوای له‌عه‌لی کرد بیته سه‌ر ئه‌و
 ئاینه و ببیته موسلمان.

عه‌لی له‌وه‌لامدا ووتی: مۆله‌تم بده تا مه‌سه‌له‌که له‌گه‌ڵ ئه‌بو تالیبی باوکم با‌س
 بکه‌م، پینغه‌مبه‌ر فه‌رمووی: قه‌یناکه خۆت بیری ئی بکه‌وه به‌لام له‌لای که‌س با‌سی
 مه‌که‌.

بۆ به‌یانی ئیمامی عه‌لی ها‌ته لای پینغه‌مبه‌ر پێی ووت: خوای گه‌وره که‌منی
 دروست کرد پرس‌ی به‌ئه‌بو تالیب نه‌کرد، منیش نه‌گه‌ر خوای خۆم بپه‌رستم
 پێویست نا‌کا پرس به‌ئه‌بو تالیب بکه‌م، ئینجا بووه موسلمان.

٢٦- بیلالی خۆگر

لە سەرەتای سەرھەڵدان ئایینی ئیسلام وەھا ئاسان نەبوو کە ھەریەکێک بە کەیفی خۆی بێتە رێگەی ئەو ئاینە نوێیە، بە لکو تووشی جۆرەھا تەعزێب و ئازاردان دەھاتن.

بیلالی حەبەشیش یەکیەک بوو لەوانە ی کە تووشی ئازاردان بوو، بیلال بەندە ی ئومەییە ی کۆپی خە لە ف بوو، کاتێ ئومەییە زانی بیلال بویتە موسڵمان ھەولێ دا پەشیمانی بکاتە وە، بە لام بێ سوود بوو، ئینجا کە و تە ئازاردانی، بە جۆری ئە چوو پەتی ئە خستە ملی و ئەیدایە دەست منالان، ھەتا رایکیشتن و پەتی پەتی بکەن، ئەویش ھەر ئە یووت: أَحَدٌ... أَحَدٌ، واتە خوا ھەریەکە و نابێ بە دوو، ھەروەھا لە کاتی گەرمای ھاوین بیلالی دەھینا و لە ناو ئەو لەمە گەرمە ی مەککە دا ئە یخستە سەر پشت و بەردی گەورە ی ئە خستە سەر سنگی و پێی دەووت: دەبێ ھەر ئەوە حالت بێ ھەتا لە سەر ئەو دینە ی موخەممەد مابی، بیلالیش ھەر دە یووت: أَحَدٌ... أَحَدٌ، بەو چەشنە مایە وە تا رۆژێک ئە بوبە کر بە ویدا تیپە پی و ئەو دیمە نە ترسناکە ی دیت.

ئیمامی ئە بوبە کر بە ئومەییە ی ووت: ئەوە لە خوا ناترسی؟ کۆپە ھەتا کە ی ئەو داماوە ئازار دە دە ی؟ ئومەییە ووتی: تۆ خراپت کردووە، دە تۆش رزگاری بکە، ئینجا ئە بوبە کر بیلالی ئی کپی و رزگاری کرد.

۲۷- ده مه وی شهید بم

که موسلمانان کان بۆ جهنگی به در ده ده چون، منالیک به ناوی عومه یری کوی وه ققاص بوو له مال هاته ده ره وه به و نیازهی که ئه ویش له گه لیان بجیتته جهنگ، عومه یر ته مه نی هه ر (۱۶) سال ده بوو.

عومه یر زۆر دوو دل و ناره حه ت بوو، براهه که ی (سه عید) لئی پرسى: ها برام ئه وه بۆ وه ها دل ته نگى؟ عومه یر ووتى: ده ترسم پیغه مبه رى خوا لیم نه گه پئى بچم، منیش زۆرم پئى خوشه له گه لیان ده رچم به لکو خوی گه وه شه هیدیم پئى ببه خشى هه ره هاش روویدا، ئه وه بوو به که م جار پیغه مبه ر وستی بیگه پئینیتته وه به لام عومه یر گریا ئه وجا پیغه مبه ر ریگه ی پئى دا له گه لیان ده رچى و له جهنگه که شدا به شه هیدی کوژا.

۲۸- خوا رزگارم ده کات

له جهنگی خه طفان پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) له ژیر داریک بۆ حه سانه وه دانیشتبوو، کابراهه کیش که ناوی ده عثور بوو هات شمشیری له سه ر سه ری پیغه مبه ر دانا و ووتى ئه ی موحه ممه د کئى له ژیر ده ستم رزگارم ده کات؟ پیغه مبه ریش ته ماشایه کی کرد و زۆر به سام و هه بیه ت ووتى: الله، ده عثور له ترسان شمشیری له ده ست که وته خواره وه، پیغه مبه ریش شمشیره که ی هه لگرتته وه و فه رموی: ئه دی کئى تق قوتار ده کات؟

ده عثور ووتى: که س، پیغه مبه ریش لئی خوش بوو نه یکوشت، ده عثور له به ر ئه و هه لۆیسته ی پیغه مبه ر موسلمان بوو داواشی له قه ومه که ی خوی کرد ئه وانیش بینه موسلمان.

شايانى باسه ده عثوور سهر كرده ي قه ومه كه ي بوو و نيازى ئه وه ي هه بوو كه به سهر شارى مه دينه دابدات، هر له بهر ئه وه ش بوو پيغه مبه ر به خوى و ٤٠٠ كه س هاتبوون به سهر يان دابده ن، به م شيويه ئه و كابرايه له دوژمن گوريا بؤ دوست و برا، ئه وه ش له بهر ئه و هه لويسته جوانه ي پيغه مبه ر.

٢٩- موسلمان ناترسى

پاش ئه وه ي كافره كان رۆژ به رۆژ زياتر ئازار و نه شكه نجه ي موسلمانه كانيان ده دا، ئيتريه ك يه ك و دوو دوو به نه ينى بؤ شارى مه دينه كۆچيان ده كرد، بؤيه ش به نه ينى كۆچيان ده كرد نه وه ك كافره كان بيانكوژن و نه هيلان كۆچ بكه ن، چونكه ئه وان ده يانزانى كه نه گه ر ئه وانه له شارى مه ككه بچه ده ره وه ئيتريه ئاينى ئيسلام له هه موو لايه ك بلآو ده بيتته وه، بؤيه ده يانويست موسلمانه كان هر له ژير ركيڤى خويان بن.

به لام ئاينى ئيسلام پياوى چاونه ترس و ئازاش دروست ده كات، ئه وه بوو كه ئيمامى عومه ر (رضى الله عنه) ويستى كۆچ بكات شمشيرى كردنه شانى و خوى به ته واوى چه كدار كرد، ئه و جا هاته لاي كه عبه، له وكاته شدا يانه ي قورپه يشيبه كان پر بوو له پياو، له پيش چاوى هه موويان هه وت جار له چواره وى كه عبه سوورپايه وه و پاشان هاته لاي قورپه يشيبه كان و وتى: به خوا دهم و چاوى ناشيرينن، هه ي خوا لوتتان له خۆل بباته خواره وه، ئه وسا باش بزائن وا من بؤ مه دينه كۆچ ده كه م، جار هه ركه سى ده يه ويى دايقى شينى بؤ بكات يان ژنى ببېته بئوه ژن و منالى هه تيو بيت، ئه وا با له دووم بيته ئه وديو كيوه و ريم لى بگرئ.

ئیمامی عه لی ده لئی: نه کهس وئرا وه لآمی بداته وه نه که سیش وئرا له دووی بجئی، وه هه رکه سینکیشی کۆچی کردبئی به دزی بوو، ته نها ئیمامی عومه ر نه بئی. نه وه پاله وان و مه ردی راسته قینهیه.

۳۰- له پاش پیغه مبه ر ژيانمان بۆ چیه؟

له جهنگی ئوحد نه نه سی کوپی نه چه ر دیتی وا هه ندیک موسلمان دانیشتون، که چاوی پێیان کهوت ووتی: نه وه بۆچی دانیشتون؟ نه وانیش ووتیان پیغه مبه ری خوا کوژراوه، نه ویش ووتی: باش نه گه ر پیغه مبه ری خوا کوژرابئی ئیوه ژيانتان بۆ چیه له پاش نه و؟ نه مه ی ووت و رووی کرده وه دوژمن و به ناویان کهوت، جهنگیکی پێشمه رگانه ی کرد و پاش نه وه ی هه فتا برینی لی کرا ئینجا به شه هیدی گیانی ده رچوو، وه له دوا ی جهنگ له به ر برین و خوین کهس نه یناسیه وه ته نها خوشکه که ی نه بیته که به په نجه کانی ناسیه وه.

۳۱- نه و ناز و نیعمه ته م ناوی

موصعه بی کوپی عومه ی پێش نه وه ی ببیته موسلمان لاویکی هه رچه ند بلئی قۆز بوو، دایکیشی هه رچی بلئی ئافره تیکی ده وله مه ند و ده ست رۆیشتوو بوو، بۆیه به هه موو شیوه یه ک مه سره فی له موصعه ب ده کرد و نازی راده گرت، موصعه ب جوانترین جلی له به رده کرد و خوشترین بۆن و به رامی له خۆ ده دا، نه و بۆن و به رام و گولاوه ی نه و له خۆی ده دا کهس نه ییوو، بۆیه به کۆلانیك داده پۆیشت، ده یانزانی نه وه موصعه به.

موصعب که زانی ئاینیکی نوئی هاتوته کایه وه ههستا به نهیئی خۆی که یانده پیتغه مبه ر و هاوه له کانی که نه وکاته به نهیئی له مائی نه رقه می کوپی نه رقه م کۆده بوونه وه و له وی بووه موسلمان.

دایکی که زانی موصعب بووینه موسلمان دونیای ئی هه لکیرا و ئاو و خۆراکی به گه رووی تال کرد و له مائی ده ری کرد و له مولکی خۆی بی به شی کرد تا کو موصعب په شیمان ببیتته وه، به لام موصعب ئاوا ساویلکه نه بوو که به مال و جل و بهرگ هه لبخه له تی و به لکو زیاتر له سه ر ئاینه ی سوور بوو، به م شیوه یه موصعب نه و ماله گه رمه و نه و ژیا نه پر له گوزه رانییه و نه و ناز و نیعمه ته ی که هه یبوو هه موو فیئ دا و هه مووی به جئ هیشت، بی گومان نه وهش له بهر نه وه بوو که له ناگری جه هه ننه م قوتاری بیی، به ئی موصعب هه روا مایه وه، هه ر شه وی له مائی برایه کی موسلمانی ده نوست، زۆر جاریش هه ر له شه قام و کۆلانه کان ده مایه وه.

۳۲- برای ئاینی له پیش برای خوینه

له جهنگی به در نه بو عه زیزی کوپی عومه یریش به دیل گیرابوو، نه بو عه زیز برای موصعبی کوپی عومه یره و له جهنگه کهش خۆی هه لگری ئالای کافره کان بوو، له هه مان کاتیشدا موصعبی برای هه لگری ئالای موسلمان ه کان بوو. جا که موصعب چاوی به نه بو عه زیزی برای کهوت وایه کیک له موسلمان ه کان دهستی ده به ستیتته وه، به موسلمان ه که ی ووت: برام باش دهستی به سه ته، دایکی زۆر ده وه له مه نده به لکو به پاره ی باش به په لای بکات، لی ره دا نه بوو عه زیز هاته

قسه کردن: موضعب تو برای خومی نه و جا وه ها ده لئی، نه دی نه گه ریه کیکی تر
بوایه ده با چی ووتبایه، موضعبیش ووتی: نه وه برای منه نه ک تو.

۳۲- کوتایی ژیانی موضعب

نه موضعبه به ناز و فیزه بۆن خوش و قۆزه ده بی چون ژیانی کوتایی پی
هاتی؟

له جهنگی ئوحد موسلماننه کان زیاتر له حه فتا که سیان لی شهید کرا، نه
شهیدانهش دوو پالنهانی هه ره مهرد و ئازای ئیسلامیان تیادا بوو، شیر خوا
حه مزى کورپی عه بدولموته لیب، وه هه لگری ئالای پیغه مبه ر موضعبی کورپی
عومه یر.

پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) زۆر بۆ نه دوو پالنهانه دللی تهنگ بوو و
خه می خوارد که موضعب بیان هینا بیشارنه وه، له گوشیک زیاتر هیچی تر نه بوو
بۆی بکه نه کفن، نه گوشه یان له لای سه ری پی داده پۆشی قاچی هه تا چۆکی
رووت ده بوو، وه که له لای قاچیشیان وه رده گرت، سه ری هه تا سنگی رووت ده بوو،
پاشان پیغه مبه ر فهرمووی: گوشه که له لای سه ری بگرن و قاچیشی به گیا
داپۆشن، به م شیوه یه به سه رهاتی ژیانی جوانترین و قۆزترین لای مه که کوتایی
پی هات.

۲۴- نه گهر خوا هه زبكا من ده كوزم

ئوبه ي كوپى خه له فيان كافريكي زور درنده بوو، ماوه يه كي دريژبوو وولاخيكي راگرتبوو و به خيوي ده كرد، وه ده ييوت: له سهر پشتي ئه و وولاخه موحه ممه د ده كوزم پيغه مبه ريش ده ييوت: گهر خوا هه زبكا من ئه و ده كوزم، له جه نكي ئوحد له وكاتهي پيغه مبه ر و موسلمانان له ناخوشترين باردا بوون، وه له وكاتهي پيغه مبه ر دداني شكابوو و روومه تي بريندار كرابوو زور بي هيز بوو بوو، ئوبه ي به وولاخه كه يه وه له پيغه مبه ر هاته پيشه وه و ووتي: ئه وه موحه ممه ده ده يكوزم، كه نزيك بووه پيغه مبه ر رميكي له سه حابه يه ك وه رگرت و بو ئوبه ي هاويشت و خستيه سهر زه وي، واديوار بوو كه ئه و رمه جيگايه كي كوشنده ي گرتبوو، بويه ئوبه ي وه ك گا ده يبوړاند و هه ولى ئه وه ي دا بو دواوه بگه رپته وه، به لام نه يتواني و مرد.

۳۵- خيزانيكي قورئاني

له سهره تاي سهرمه لداني ئايني ئيسلام، وه ها ئاسان نه بوو كه ههر يه كيك به كه يفي خوي بيته سهر ريگه ي ئه و ئاينه نوږيه، به لكو تووشي جوړه ها ئه شكه نجه و ئازاردان ده بوون.

وه له وانه كه زور ئازار دران خيزاني ياسر بوو، ياسر خوي و سومه ييه ي ژني و عه ماري كوپي به سه ختري شيوه ئازار ده دران، به ناگر و ئاسن ده موچاو و پشتيان داخ ئه كردن و لييان ئه دان بو ئه وه ي له ئايني ئيسلام هه لگه رپته وه و په شيمان ببنه وه، به لام ئه وان به نووري ئيسلام دلان روشن ببووه و تنه ا بيريان

له ئاگرى دۆزهخ ده کرده وه و ئه و سزايانه يان پى هيچ نه بوو و هه ر ده يانوت: لا
إله إلا الله محمد رسول الله.

رۆژيک پيغه مبه ر (صلی الله عليه وسلم) به لايان تپه پى و به دليکى زۆر
به خه مه وه فهرمووى: به ووره بن ئه ی به ره ی ياسر، به راستى جيگاتان
به هه شته .. خوايه يارمه تى به ره ی ياسر بده ی.

به و چه شنه به به رده وامى سزا دران هه تا ياسر له ژيژ سزا مرد، رۆژيکيش
سومه ييه به توندی وه لامي ئه بو جه هلى دايه وه، ئه ويش زۆر به نامه ردی رميکى
له وورگى دا و کوشتى، به مهش سومه ييه بووه يه که م شه هيد که له پيئاوى ئاينى
ئيسلامدا خوينى رزاي.

۳۶- عه ممار پره له باوه ر

هه رچى عه مماريش بوو، رۆژ له دواى رۆژ سزای سه ختر ده بوو، جاريک به ئاگر
داخيان ده کرد، جاريک له ناو ئاودا نقوميان ده کرد، پييان ده ووت: ليت ناگه پييان
و وازت لى ناهيئين هه تا به خراپه باسى موحه ممه د نه که ی و به چاکهش باسى
خوايه کانمان (بته کانمان) نه که ی.

رۆژيک عه ممار له بهر ئازار و ئه شکه نجه ی سزايه کانى ناوى بته کانى هينا
ئه وجا به پره لايان کرد و به ريان دا، عه ممار به گريان هاته خزمه ت پيغه مبه ر و
هاواری بۆ هينا، پيغه مبه ريش فهرمووى چيت کردوه؟ ئه ويش ووتى: کاريکى
زۆر خراپم کردوه، وه هام ووت و وه هام کرد، پيغه مبه ريش پيى ووت: باشه دلت
چۆنه؟ ووتى: به خوا دلم زۆر باشه و له سه ر باوه رپيکى پته و دامه زراوه و
نه گۆراوه.

خه لکي ووتيان عه ممار خوی کافر کردووه، پیغه مبه ر فهرمووی: نه خیر..
 عه ممار هر له سهری هه تا بنی پی پره له باوه پ.
 عه ممار هر له سهر ئیسلامه تییه که ی به رده وام بوو و له هه موو جه نکه کان
 له گه ل پیغه مبه ر ئاماده بوو، له پاش مردنی پیغه مبه ریش هر له سهر ئه م حاله
 به رده وام بوو و له جه نگیك له جه نکه کان شه هید کرا.
 به م شیوه یه هه موو ئه ندامه کانی خیزانی یاسر له پیتناوی خوا خویان فیدا کرد
 و خوینیان رئا.

۳۷- شمشیره که ی پیغه مبه ر

له جه نگی ئوحد پیغه مبه ر شمشیره که ی خوی دایه ده ست ئه بو دوجانه، ئه بو
 دوجانه وه ک پلنگ هه لعه تی برد و خوی هاویشته ناو سوپای دوژمن و
 شمشیره که ی پیغه مبه ری خسته کاره وه، به هر یه کئ ده گه یشته له ت و په تی
 ده کرد و ده یکوشت.

له نا کاو دیتی وا یه کئك له ناو موسلماننه شه هید و برینداره کان ده گه پئ و
 که له شیان له ت و ناشیرین ده کات، ئه بو دوجانه خوی فرئ دایه سهری به و
 نیازهی بیکوژئ، به لام دیتی ئه وه ژنه و هیندی کچی عوتبه ی خیزانی ئه بو
 سوفیانه، بویه نه یکوشت و گه راپه وه، چونکه پی ناخوش بوو شمشیری
 پیغه مبه ری خوا بدا له ژن.

٣٨- ھەلۆیستیکی ئیمامی ئەبوبەکر

کە پێغەمبەر و ئەبوبەکر لە شاری مەککە بۆ شاری مەدینە کۆچیان کرد، لە رینگادا بە شەو لایان دایە ئەشکەوتی شەور، ئەوەش تاكو كافرهكان نه ياندۆزنەو، چونکە ئەوان لە ھەموو لایەك لە دوایان دەگەپان تاكو بیانگرن و بیانکوژن.

ئەشکەوتە کە ماری تیا دا بوو، ئیمامی ئەبوبەکر جەلەکانی خۆی پارچە پارچە کرد و ھەر ھەندیکێ لە ناو کونێك دانە ناو دای دەخست، بەلام کونێك مایەو ھە کە جەلەکانی بەشی نەکرد ئەویش داخات بۆیە ئەبوبەکر بە پێی خۆی کونە کە ی گرت، ئەوەش نەو ھە ک مارێك بێتە دەرەو ھە و بە پێغەمبەری خواو ھە بدا.

لەوکاتە ی پێغەمبەری خوا (صلی اللہ علیہ وسلم) سەری بەرانی ئەبوبەکر دابوو و پالێ دابوو مارێك لە ناو کونە کە بە پێی ئەبوبەکر ی و ھە دا، ھەرچەند ئەبوبەکر زۆر ئێش و ئازاری پێ گەشت بەلام بە سەر خۆی دانە ھێنا و نە یھێشت پێغەمبەر بزانی.

ئەوانە بەم شیو ھە بۆ خۆیان ھەولیان داو ھە و زەخیرەیان داناو ھە، ئەو جا توانیبتیان خۆیان لە ئاگری جە ھەننەم قوتار بکەن، بەخوا ئەگەر ئێمەش وا نە کە ی ن ئەوا پشتمان دەشکێ و لە ئاگرە کە ی جە ھەننەم قوتار نابین.

۳۹- نه و کوره م ناوی

له جهنگی ئوحد عبدالرحمنی کوپی نه بوبه کر له ریزی له شکری کافره کان هاته دهره وه و داوای هاوسه ری کرد بۆ زقرانبازی، له ناو موسلمانانه کانیش نه بوبه کر که باوکی عبدالرحمن بوو هاته دهره وه تا زقرانبازی له گه ل بکات و بیکوژیت، به لام پیغه مبه ری خوا لی نه گه را که ئیمامی نه بوبه کر بۆی دهریچیت.

نه وه یه موسلمانانی راسته قینه، نه وه یه نه و که سه ی که له ناگری جه هه ننه م قوتاری ده بیت، چونکه نه وه هه موو شتیکی هه ر له پیناوی خوا داناوه و هه موو کاریکیشی له پیناوی خوا کردوه، هه ولی داوه کوپی خۆی بکوژی ته نها بۆ نه وه ی له ناگری جه هه ننه م قوتاری بی.

توخوا با ئیمه نه و پرسیاره له خۆمان بکه ی: نه وانه نه وها خۆیان ماندوو کردوه نه وجا له ناگری جه هه ننه م قوتار بووینه، توخوا ده کری ئیمه به بی ماندوو بوون و خۆ هیلاک کردن وه کو نه وان قوتار ببین؟ نه گه ر وا بوايه نه و نه وانیش وه ها خۆیان ماندوو نه ده کرد.

۴۰- پارچه چه رمیکی ووشک

له سالی هه وته می ته مه نی ئایینی ئیسلام، کافره کان پاش نه وه ی به هه موو جوریک ئازاری نه وانه یان ده دا که به گه ل پیغه مبه ری خۆشه ویست ده که وتن، دیتیان ئازاردان و لیدان و کوتان هه یج سوودی نییه تا کو موسلمانانه کانی پی له و ئایینه نوپی په شیمان بکه نه وه، بۆیه نه وجاره هه ستان په یوه ندییان له گه ل برین، به شیوه یه ک بریاریان دا که نه شتیان لی بکرن نه پیشیان بفروشن.

به م جۆره ماوهی سئ سال په یوه ندی نابوری و هه موو جۆره په یوه ندیه کی تریشیان له گه ل برین، موسلمانان کان له ماوهی ئه و سئ ساله دا وه ها ناره حه ت و برسی ببون ئه گه ر دوژمن چاوی پئیان بکه وتایه به زه یی به حالیان ده هاته وه، وه له و ماوه یه دا له ناو شاری مه ککه هاتبوونه دهره وه و له دۆلێک نیشته جئ ببون.

سه عدی کوپی ئه بی وه ققاص ده لئ: شه وێک له شه وه کانی ئه و سئ ساله بۆ ئیشی پئویست هاتمه دهره وه، دیتم شتێک له سه ر زه وی که وتوه، که ته ماشام کرد پارچه یه ک چه رمی ووشک بوو، هه لم گرتوه و شوو شتم و دوا یی برژاندم و به ئاوه وه خواردم، سئ رۆژ به وه ژيام.

٤١- صوه یب قازانجی کرد

که خوای گهره ئه مری به پیغه مبه ر و موسلمانان کان کرد شاری مه ککه جئ به یلن و بچه شوینیکی تر که بتوانن ناینه که یان به ته واوی بگرن، ئیتر موسلمانان ده ستیان کرد به کۆچ کردن بۆ شاری مه دینه.

جا که صوه یبی کوپی سینان (صوه یبی رۆمی) ویستی کۆچ بکات، کافره کان پئیان ووت که ته هاتیه ئیره برسی و هه ژار بووی، پاشان له لای ئیمه پاره و پوولت زۆر بوو ده وله مند بووی ئیستاش ئه وها به ئاسانی ده ته وی به خۆت و به و پاره یه ی هه ته بجیه دهره وه؟ به خوا سه هووی.

صوه یب پئی ووتن: باشه ئه گه ر هه موو پاره و مال و سامانه کانم بۆ ئیوه جئ به یلم، لیم ده گه پین کۆچ بکه م؟ ئه وانیش ووتیان به لئ، ووتی: ده ئه وه هه موویم بۆ ئیوه به جئ هیشت و هه موویم دایه ئیوه.

پاشان که ئەم شتەیان بۆ پیڤه‌مبه‌ر گێڕایه‌وه فه‌رمووی: صوه‌ه‌ی‌ب قازانجی کرد... صوه‌ه‌ی‌ب قازانجی کرد.

ئەوانه به‌م شیوه‌یه هه‌ولیان داوه و زه‌خیره‌یان داناوه ئه‌وجا توانیتیان خۆیان له‌ئاکری جه‌مه‌ننه‌م قوتار بکه‌ن، به‌خوای ئه‌گه‌ر مرقه‌ هه‌ر به‌نویژ و رۆژی له‌ئاکری جه‌مه‌ننه‌م قوتار ببوایه ئه‌وا ئەوانه‌ش خۆیان وه‌ها ماندوو و ه‌یلاک نه‌ده‌کرد، به‌لام نه‌خێر ئەوانه ده‌یانزانی که‌هه‌ر نویژ و رۆژی نییه‌.

٤٢- پاله‌وانی ئیسلام و پاله‌وانی کوفر

له‌جه‌نگی خه‌نده‌ق کافره‌کان که‌مارۆی موس‌لمانه‌کانیان دابوو له‌مه‌دینه و نه‌یانده‌توانی له‌و چاله‌ به‌په‌رینه‌وه که‌موس‌لمانه‌کان له‌ده‌وره‌ی شار هه‌لیان که‌ندبوو.

که‌ئابلوقه‌دانه‌که‌ درێژه‌ی کێشا، هه‌ندیک له‌سوار چاک و پاله‌وانه‌کانی قوپه‌یش هاتنه‌ سه‌ر لیواری شوێنیکی ته‌سکی چاله‌که‌ و ئه‌سپه‌کانی خۆیان تاودا و په‌رینه‌وه ناو شار، له‌وانه عومروی کۆپی وه‌ددی عامری و عه‌کره‌مه‌ی کۆپی ئه‌بوجه‌هل و خیراری کۆپی خه‌تتاب، کۆمه‌لێکی‌ش له‌موس‌لمانه‌کان به‌سه‌رکردایه‌تی عه‌لی کۆپی ئه‌بو تالیب هاتنه‌ پیشیان و به‌ره‌نگاریان بوون.

عومرو پاله‌وانیکی زۆر ناسراو بوو و ته‌مه‌نی نه‌وه‌د ساڵ ده‌بوو، هه‌ر زۆرانبارزیه‌کی‌شی کردبوو کابرای به‌رامبه‌ری کوشتبوو، عه‌لی پێی ووت: ئه‌ی عومرو تۆ په‌یمانته‌ داوه به‌خوا که‌هه‌رکاتێ پیاویکی قوپه‌یشی بۆ یه‌کێ له‌دووشته‌ بانگت بکا تۆ یه‌کیکیان لێ وه‌رده‌گری وانییه‌؟ ووتی: به‌لێ، عه‌لی ووتی: ده‌ئه‌وه من داوات لێ ده‌که‌م که‌باوه‌ر به‌خوا و پیڤه‌مبه‌ری خواو ئیسلام بێنی. عومرو

ووتی: پښوېستم به وه نښه، عه لی ووتی: مادام وهره به رامبه ر.. یان ده مکوژی یان ده تکوژم، عومرو ووتی: به خوا پښم خوش نښه منالیکې وه کو تو بکوژم، عه لی ووتی: به خوا من حه ز ده که م تو بکوژم.

که عومرو نه م قسانه ی بهر گوځ کهوت هر به یه ک جار ناگری تیبه ر بوو، شمشیریکې له نه سپه که ی خوی دا و کوشتی و به ره و عه لی هات و تیک گیرابوون و ژور به کترین هینا و برد، پاش شه پړیکې توند و تیژ خوا کردی عه لی عومروی کوشت، هرچی ره فیه کانیسی بوون سواری نه سپه کانیان بوونه وه و رایان کرد، بۆ نه و دیوی چاله که.

پاشان کافره کان ناریدیانه لای پیغه مبه ر که ده هزار لیره ده دن نه گهر لاشه که ی عومرویان بداته وه، پیغه مبه ر فهرمووی: بړون بیبه نه وه نیمه پاره ی مرداره وه بوو ناخویان و پاره مان ناوی.

۴۳- هه والی کوشتنی پیغه مبه ر

روژیک نه بو سوفیان له یانه ی قه ومه که ی دانیشتبوو ووتی: نه ری نه وه که س نښه بچې موحه ممد بکوژی خو وا هه موو روژی به که یفی خوی له بازار و شار ده سووړپته وه؟! پیاوړیک هات ووتی من ده چم، نه بو سوفیانیش به لښی دایې نه گهر نه و کاره بکات هرچی بویت ده داتې، ووشتریک و که لوپه لیان بۆ ناماده کرد و بۆ شاری مه دینه ناردیان.

کابرا له مه دینه له هه والی پیغه مبه ری پرسې و پښیان ووت وا له مزگه وته، نه ویش هه ستا چوه مزگه ووت و ویستی له پیغه مبه ر بیته پیشه وه، به لام پیغه مبه ر که چاوی پښ کهوت یه کسه ر فهرمووی: نه و کابرایه نیازی خراپی هه یه

بیگرن، ئەسه‌دی سه‌حابه‌ش توند کابرای راکیشا و له‌پێغه‌مبه‌ری دوورخسته‌وه،
له‌م بینه و به‌رده‌یه‌شدا کابرا خه‌نجه‌ره‌که‌ی ئی که‌وته خواره‌وه.

پێغه‌مبه‌ر له‌کابرای پرسى: بۆچی هاتووێه مه‌دینه، راستمان پێ بلی
ناتکوژین، ئه‌ویش هه‌موو مه‌سه‌له‌که‌ی گێڕایه‌وه و پێغه‌مبه‌ریش لی‌ی خوش بوو،
کابرا ووتی: وه‌للّاهى ئەى موحه‌ممەد پێشتر له‌هیچ که‌سێک نه‌ده‌ترسام، به‌لام
که‌چاوم به‌تۆ که‌وت ترسام، پاشانی‌ش تۆ شتیکی وه‌هات زانی که‌له‌من زیاتر
که‌س نه‌یده‌زانی، وه‌للّاهى بۆم روون بۆوه که‌تۆ پێغه‌مبه‌ری و له‌سه‌ر هه‌قی
وه‌حیزی ئه‌بو سوفیانیش حیزی شه‌یتانه، ئەمه‌ی ووت و بووه موسلمان.

لێره‌دا ده‌بینین که‌هه‌لوێستی جوان و ئی بووردن چ رۆلیان هه‌یه بۆ
ئیسلامه‌تی، خۆ پێغه‌مبه‌ر داوای له‌کابرا نه‌کرد ببێته موسلمان، به‌لام کابرا ئەم
هه‌لوێست و ره‌فتاره‌ی پێغه‌مبه‌ری دیت یه‌کسه‌ر به‌خۆی بووه موسلمان و باوه‌ری
هێنا.

جه‌نگی هه‌لگه‌رانه‌وه

پاش مردنی پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) باری موسلمانه‌کان زۆر تێکچوو،
چونکه زۆر کۆمه‌لی تازه موسلمان بوو که‌هیشتا به‌ته‌واوی گولی ئیسلامیان بۆن
نه‌کردبوو، له‌ئاین هه‌لگه‌رانه‌وه، به‌مه‌ش رانه‌وه‌ستان، به‌لکو بوونه دوژمنی
ئاینه‌که‌ش و نیازی شه‌رپشیان هه‌بوو، ئەوه‌ی به‌موسلمانانی مابۆوه ته‌نها
موسلمانه‌کانی مه‌که‌ و مه‌دینه و طائف بوون، چەند کۆمه‌لیکی تریش له‌ولا و
له‌ملا هه‌بوون، ئەوانه‌ش بۆیه هه‌لنه‌گه‌رانه‌وه، چونکه په‌روه‌رده‌ی ده‌ستی

پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) بوون و به باشی له ئاینی ئیسلامی پیروژ گه یشتبوون.

ئو کاره ساته و چاره سه رکردنه که ی زۆر نمونه ی فیداکاری تیا دا بوو که به یارمه تی خوای گه وره هه ندیکیان به کورتی باس ده که یین.

٤٤- بریاریکی میژوویی

ئه بوبه کری پالّه وان که له دوای مردنی پیغه مبه ر بووه سه رکرده ی موسلمانان به م کاره ساته (کاره ساتی هه لگه پراوه کان) دلی زۆر نا په حه ت بوو، به لام ده سته تال رانه وه سته، به لئ.. ئیمامی ئه بوبه کر له وکاته ناسکه دا بریاریکی میژوویی دا که رۆلکی گرنکی هه بوو له هیشته وه ی ئاینی ئیسلام بریاری دا له گه ل ئو که سانه بجه نگئ که له ئاین هه لگه پراونه ته وه و ده یانه ویت له موسلمانان بده ن.

ئه بوبه کر (رضی الله عنه) ئو موسلمانان ی که مابوون کردیه (١٢) له شکر، له شکرکی دانا بۆ پارێزگاری کردنی پایته خت و ئه وانی تریشی نارد ه ناوچه کانی دوورگی عه ره بی بۆ شه پکردن له گه ل هه لگه پراوه کان.

ئو بریاره ی ئه بوبه کر بۆیه گرنک و میژوویی بوو، چونکه ته نها ده سته یه کی که م له سه ر ئاینی ئیسلام مابوونه وه، واته مانه وه ی ئاینی ئیسلام له سه ر مانه وه ی ئو ده سته یه راوه سته بوو، ئه گه ر به اتووبایه ئه وانه بکوژابانایه یا خود له ناو چووبانایه ئه و ئاینی ئیسلام له ناو ده چوو به لام ده بی ئه وه ش بزانیین که خوای گه وره به لئینی داوه هه تا دنیا ماوه ئو قورئانه بپاریزی، وه هه تا قورئانی ش مابئ ئاینی ئیسلام له ناو ناچی.

٤٥- خالید چۆن ده شکئی؟!

یه که له و خوا نه ناسانه ی که له ئاین هه لگه پابۆوه موسیله مه ی درۆزن بوو له ناوچه ی یه مامه، موسیله مه و قه و مه که ی ته نها سالتیک پیش مردنی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ببوونه موسلمان، هه ر له و کاته ی که ئه و کابرایه بووه موسلمان دهستی کرد به درۆ و ده له سه و ئاژاوه، پاشانیش که پیغه مبه ر کۆچی دوا یی کرد، ئیتر هه ر به یه کجاری هه لگه پایه وه و خه لکیکی زۆریشی به دواکه و تبه و و خۆی کرد بووه پیغه مبه ر و له شکریکی چل هه زار که سی پیک هینابوو، ئیما می ئه بوبه کریش له شکریکی به سه رکردایه تی عه کره مه ی کوپی ئه بوجه ه ل بۆ نارد.

له شکری ئیسلام و له شکری کوفر لیکیان دا، به لام له شکری ئیسلام خۆی نه گرت، خه لیفه ش هه ستا له شکریکی تری به سه رکردایه تی خالیدی کوپی وه لید نارد بۆ یارمه تی دانی له شکره که ی یه که م، دیسان له سه ر خالی یه مامه له گه ل له شکری خوا نه ناسه کان لیکیان دا، به لام به داخه وه ئه وان زۆر بوون و موسلمانه کانیا ن شکاند، شکانه که ش زۆر سه خت بوو به شیوه یه کی ئه و تو خپوه تی سه رکردایه تی که وته ده ست دوژمن و له بنا هه لیان کیشا.

ئه و خالیده ی که به سی هه زار موسلمانی ره ش و رووت و ده ست به تال له جه نگی موئته دا به هۆی ته کتیکه عه سکه ریه جه وانه کان له شکری گه و ره و به هیزی رۆمه کانی راونا، ده بی چی به سه ر هاتبی ئه و رۆکه له شکره که ی ببیته خۆراکی به رده می نامه رده که ی مونا فیه که کان وایان به سه ر هاتووه؟ که ی ئه مه ئازایه تی موسلمانه؟ چۆن وه ها به ئاسانی مه یدانیا ن چۆل کرد؟ موسلمانه کان سه رنجیا ن دا، ئه گه ر وه ها بپۆن ئه و ئاینه که یان له له ناوچه و ن نزیکه .. ئه گه ر ئه م رۆکه موسیله مه سه رکوت نه که ن، پیویسته ده ست له ئیسلامی ئازیزیا ن

بشۆن.. سالاھای سالاھ ئازار و ناپەرحەتی دەچیژن لە پیناوی ئیسلاما وەخزمەتی قورئانی پیرۆز ئەکەن و خوینیان ئەپژێن و لەگەڵ پێغەمبەری خۆشەویست ماندوو ئەبن و ئارەقە ئەپژێن، توخوا حەیف نییە ئەمڕۆ ئەو ھەموو ھەول و کۆشش و ماندوو بوونەیان بە ھیچ دەربجی؟

ھەر موسڵمانێک سەرنجی دەدا دەیزانی ئەو شکاندنی ئەو پەیمانەییە کە لەگەڵ خوای گەورەیی بەستوو، چۆن دەبێ ئەو زیندوو بێ و ئیسلامی خۆشەویستیش دەست درێژی بخێتە سەر؟ چۆن دەبێ ئەو زیندوو بێ و حکومەتی ئیسلام کە لە لایەن پێغەمبەری خواوە دامەزرابێ بپرووخیندری؟ چۆن دەبێ ئەو زیندوو بێ و پایتەختی ئیسلام و شاری پێغەمبەری بکەوێتە چەنگ دۆژمن؟ چۆن دەبێ ئەو زیندوو بێ و شەرفی موسڵمان بکەوێتە ژێر دەست کافرەو؟

ھەر موسڵمانێ سەرنجی ئەدا بۆی دەردەکەوت ئەگەر ئەمڕۆ لەم جەنگەدا ئیسلام بدۆڕێت ئەوا حکومەتی ئیسلام دەپووخێ و پایتەختی ئیسلامیش دەکەوێتە بەردەستی کافرەکان، لەبەر ھەموو ئەو ھۆیانە ھەموویان بپاریان دا: مردن باشتەر لەو ھەمی بمێنن و ئیسلام بەشکاوی ببینن.

ئەو خالیدەیی دوینی موسڵمانەکانی لەجەنگی ئوحد شکاند ئەمڕۆکە چۆن دەھێلێ کوفر بەسەر لەشکرەکەیی دا زال بێ؟ خالید دوینی موسڵمانەکانی شکاندوو، ئەمڕۆش دەبێ کاریکی وەھا بکات کە ھی دوینی بسپێتەو.

ئەوجارە موسڵمانەکان ھێرشیان بردە سەر کوفر، بەلام چ ھێرشێک؟ ھەرگیز پێشتر ھێرشێ وەھیان نەبردبوو، وەھا نەنگیان بەکوفر ھەلچنی و بەشیوەیە ک ھەر بابای ئەو ھیان بوو رابکەن، ئینجا دواي کوشتن و برینێکی زۆر ناچار بوون

رابکه ن و په نا بهرنه بهر ئو باخچه یه گوره یه ی که موسه یله مه ناوی لیتا بوو به هشتی سه رزه مین، باخچه که زور گوره بوو، دیواره کای بهرز و سخت بوون و وه که لا وابوو له شکره که ی موسه یله مه چووہ ناوی و ده رگاکه ی له سهر خوی داخست، ئیتر موسلمانان هه رچه ندی کردیان و کردیان هیجیان پی نه کرا، چونکه نه یانده توانی بچنه ناو باخچه که، نه که هه ر ئه وه ش به لکو هه ر نه شیان ده توانی له دیواری قه لایه که ش نزیک ببه وه، چونکه به چپی تیرباران ده کران، بویه به ناچاری له چواره وری قه لایه که نیشتن.

٤٦- بمهاوینه ناو باخچه که

به راستی کاتیکی تهنگ و ناخوش بوو، ئه وپوکه ئه گه ر واز له موسه یله مه بهیئن و بگه رینه وه، ئه و سبه ی که موسه یله مه خوی گرتوه ئه و له پایته خت دیته سهریان، چونکه موسه یله مه ده یویست به ته وای نووری ئیسلام بکوژینیته وه، له لایه کی تریش نه ده کرا ئه و له شکره هه ر له چواره وری ئه و باخچه یه بمابایه وه، چونکه له شکریش پیویستی به خواردن و خوراک هه یه.

له نا کاو ده نگیک له ناو له شکر ی موسلمانان کان بهرز بویه و هاواری کرد: براینه ئیوه له نزیک ده رگایه که به رزم بکه نه وه و بمخه نه ئه و دیوی باخچه که ئه و یان ده بی له وی شه هید بم، یانیش ده بی ده رگایه که بکه مه وه، ده زانن ئه وه کی بوو؟ ئه وه به رائی کوپی مالیک بوو.

تایا یه کیکی وه کو به راء بۆ پله و پایه و کورسی ئه و بپیاره ی دا؟ بۆ پاره و پوول بوو؟ بۆ خو هه لکیشان بوو؟ نه خیر، بۆ قوتاری بوون بوو له ئاگری جه هه ننه م.

به‌راء ئه‌وه‌نده که‌له‌گه‌ت و له‌ش زل نه‌بوو، به‌لام ئه‌و باوه‌په به‌رزهی که‌له‌دلی
قه‌تیس بوو بوو، ئه‌گه‌ر بپژابایه دونیای پر ده‌کرده‌وه، براه‌کانی بلندیان کرد،
به‌راء به‌ده‌یا تیر و رمی بۆ ده‌هات، به‌لام توانی خۆی فری بداته ئه‌ودیو، به‌لی
به‌راء به‌خۆی خۆی هاویشته ناو قورگی شیر.

ئه‌و کابرایه به‌به‌ده‌ن لاواز و بی هیزه بکه‌ویته ناو هه‌زاره‌ها خوانه‌ناسی ده‌بی
حالی چۆن بی؟ له‌هموو لایه‌ک تیر و رم و شمشیری بۆ ده‌هات به‌لام پیاوی
به‌غیره‌ت هه‌ر به‌غیره‌ته، وه‌غیره‌تیش به‌به‌ده‌ن نییه، به‌لکو به‌باوه‌پ و به‌ئیمانه،
به‌راء توانی خۆی بگه‌یه‌نیته ده‌رگایه‌که و له‌ریگاشدا ده‌ خوانه‌ناسی کوشت و
ئینجا ده‌رگایه‌که‌ی کرده‌وه، به‌لام پاش چی؟ پاش ئه‌وه‌ی که‌هه‌شتا برین زیاتری
لی کرا به‌رم و شمشیر و تیر.

ئینجا که‌ده‌رگا کرایه‌وه موسلمانه‌کان وه‌ک ناوی لافاو رژانه نیو باخچه‌که،
دوژمنیان له‌ت و په‌ت کرد، بیست هه‌زاریان لی کوشتن، به‌لام ئه‌وان هه‌ر نه‌شکان،
پاشان موسلمانه‌کان خۆیان گه‌یاند هه‌مسه‌یله‌مه و به‌دۆزه‌خیا گه‌یاند ئینجا
له‌شکره‌که‌ی موسه‌یله‌مه سارد بۆوه و وازی هینا.

به‌م شیوه‌یه ئاینی ئیسلام به‌سه‌لامه‌تی له‌گه‌وره‌ترین و قولترین ده‌ریا
په‌پیه‌وه، پاش ئه‌وه‌ی که‌هه‌نده‌ی نه‌ما‌بوو تیا‌یدا نقووم بی‌ت، هه‌ر له‌و رۆژه‌شدا
باخچه‌که‌ی موسه‌یله‌مه ناوی کرا به‌ (باخچه‌ی مردن) پاش ئه‌وه‌ی ئه‌و هه‌موو
خوانه‌ناسه‌ی تیا کوژرا.

٤٧- جيم بۆ كوفر كردووه و ئاواش بۆ ئيسلام ده كه م

كه مرؤف له ناو نه قامى دېته ناو ئيسلام پيويسته پيش هه موو شتيك بير له وه بكا ته وه كه كاتى خوى چ كارىكى بۆ كوفر كردووه ئيستاش نه وها بۆ ئيسلام بكات و بهلكو زياتریش، نه وهش تاكو كاره كانى پيشووى بسپرتته وه و بۆ خواى گه و رهش بسه لميئي كه به راستى بۆ ئاينى ئيسلام دلسۆزه، چونكه نه گه ر وانه كات نه وه ماناى نه وه يه هيشتا نه وه نده بۆ ئيسلام دلسۆز نيه وهك نه وهى كاتى خوى بۆ كوفر دلسۆز بووه، هه ربۆيهش بوو نه وانهى كه له سه ر ده ستى پيغه مبه ر (صلی الله عليه وسلم) ده بوونه موسلمان و پيشتر دوزمنايه تى ئيسلاميان كرد بوو، نه و جاره زياتر دوزمنايه تى كوفريان ده كرد، بۆ نمونه وهك عومه رى كوپى خه تاب و خاليدى كوپى وه ليد و عه كره مه ي كوپى نه بو جه هل و زۆرى تريس.

وه حشى حه به شيش يه كيك بوو له وانهى كه نه و راستيه يان ده زانى، وه حشى له جهنگى ئوحد باشترين پاله وان و سوارچاكي ئيسلام و نزىكترين خزمى پيغه مبه ر (حه مزه) ي كوشت نه و حه مزه ي كوشت كه چ له مه ككه چ له مه دينه رۆلتيكى گرنكى ده ديت له به پيوه بردنى ئاينى ئيسلام، نه و وه حشيه كه بووه موسلمان نه و رمه ي كه له ئوحد حه مزه ي پي كوشتبوو هه لى گرتبوو وه هه ميشه ده يووت: من به م رمه شيرى خوام كوشتووه و ده بيت دوزمنيكي گه و ره ي خواش بكورمه وه.

هه ر له جهنگى يه مامه و هه ر له ناو (باخچه ي مردن) وه حشى له ناو خوا نه ناسه كان له موسه يله مه ده گه را، كه چاوى به موسه يله مه كه وت رمه كه ي بۆ هاويشت و خستيه سه ر زه وى و بۆ دۆزه خى نارد، وه حشى هه رچه ند هه تا مرد كاره ساته كه ي حه مزه ي هه ر له بير نه كرد، به لام كه موسه يله مه ي درۆزنى كوشت دلى خوى ره حه ت كرد.

٤٨- با وهك چه مزه شه هید بم

له جهنگی به نی قوره یضه موسلمانان کان بیست و پینچ روژ بوو ئابلوقه ی
قه لای جووله که کانیا ن دابوو نه یانده توانی قه لایه که یان بگرن پاشان ئیمامی عه لی
(رضی الله عنه) له ناو سوپایه که ی ئیسلام هاواری کرد: ئه ی کۆمه لی موسلمانان
به خوا یان ده بی وهك چه مزه م ئی بی یان قه لایه که یان ده که مه وه و ده یانگرم،
ئینجا هیترشی برد و قه لایه که ی کرده وه، به م جوړه موسلمانان کان توانیا ن هه موو
جووله که کان بگرن.

٤٩- دوو پاسه وانیه که

له جهنگی (ذات الرقاع) پیغه مبه ر و موسلمانان شه وی چوونه دو لیک،
پیغه مبه ر به سه حابه کانی ووت: کئی ئه و شه و پاسه وانیمان ده کات؟ عه ماری
کوپی یاسر و عه ببادی کوپی به شر ووتیا ن: ئیمه عه بباد به عه ماری ووت: ئه گه ر
حه ز ده که ی من تا نیوه ی شه و ناخه وم و پاسه وانیه که ی ده گرم، تۆش له نیوه ی
دووه م پاسه وانیه که بگره، عه ماریش ووتی باشه.

عه ممار نووست و عه ببادیش دهستی کرد به نویژکردن له ولاش کافرێك چاوی
به عه بباد که ووت و زانی سه ربازی موسلمانان کان تیریکی هاویشته و لیی دا، به لام
عه بباد نویژه که ی نه بپی و تیره که ی له لشی ده رهینا، کابرا تیریکی تریشی ئی
دا، به لام عه بباد هه ر نویژه که ی نه بپی و ئه ویشی ده رهینا ئه وچاره تیری
سییه می ئی دا، عه بباد له کاتی سوجه عه ماری ره فیقی هه شیار کرده وه،
کابراش که زانی ئه وان دوو که سن رای کرد.

عه ممار که دیتی له شی عه بباد هه مووی خوینه پتی ووت: برام ئه دی بۆ خیرا بانگت نه کردم؟ عه بباد ووتی: وه لّلامی سووره تیکم ده خویند نه م ویست بیبرم، بویه هه تا ته واوم نه کرد و نه چوومه سوچه نه متوانی ئاگادارت بکه مه وه.

٥٠- کئ نه بو رافیعم بۆ ده کوژی؟

ئه بو رافیع گه ودهی جووله که کانی خه یبه ر بوو، ئه و کابرایه هه میشه هه ولی ده دا عه ره به کان و جووله که کان له گه ل پتیه مبه ر دوژمنایه تی بکه ن و له گه لی بجه نگن.

پتیه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) زۆر به کار و هه لّسوکه وته کانی ئه و کابرایه په ست و نا په حه ت بوو بوو، بویه روژیک به یاره کانی خۆی فه رموو: کئ نه بو رافیعم بۆ ده کوژی؟ یه کسه ر عه بدولّای کوپی عه تیل و چوار موسلمانێ تر هه لّسان ووتیان: ئیمه پتیه مبه ری خوا، شایانی شانازییه سه حابه کان هه میشه بابایان بوو پتیه مبه ر ئه مریک بکات تا کو ئه وان جئ به جئ بکه ن و خیریان بۆ بنووسئ.

ئه و پینچ که سه چوونه خه یبه ر، له وئ عه بدولّا له به ر ده رگای قه لای جووله که کان ووتیه ره فیه کانی ئیوه لی ره بوه ستن، به خۆشی به فروفیلّ پیش ئه وهی پاسه وانه که ده رگای قه لایه که دابخات چوه ژوورئ، پاشان ماوه یه ک خۆی له ژوورئ شارده وه تا پاسه وانه که نوست، کلله کانی لی برد و ده رگایه که ی کرده وه، ئه وه ش بۆ ئه وهی له دوا ی گه رانه وه دا به توانی رابکات.

پاشان عه بدولّا رووی کرده مالی ئه بو رافیع و چوه ناو مالیان، ده رگا به ده رگا چوه ژووره وه هه تا گه یشته ژووره که ی ئه بو رافیع که له ناو مال و

منالەکانی خۆی پالی دابوو ژووره که ی تاريك بوو، له بهرتهوه عهبدوللا نهیده زانی کامه جیگای نهبو رافیه، بۆیه بانگی کرد: نهبو رافیه نهبو رافیه، نهبو رافیهیش ووتی: نهوه کێیه؟ یه کسه ر عهبدوللا به رهو شوینی دهنگه که رویشته و ههتا گرتی شمشیرێکی لی دا، لیژدها ژنه که ی نهبو رافیه ووتی: کورپه نهبو رافیه نهوه دهنگی عهبدوللای کورپی عهتیک بوو هات، نهبو رافیه ووتی: کچی عهبدوللا نهه شهوه لیژده چی دهکات؟

لیژدها عهبدوللا دهنگی خۆی گورپی و ووتی: نهدی نهوه کێیه لیژده؟ نهبو رافیهیش وای زانی ژنه که یهتی پرسباری لی دهکا بۆیه ووتی: کچی یه کیک شمشیرێکی لی دام، لهه قسه یه نهبو رافیه بۆی ده رکهوت که شمشیرێکه ی پێشووی له نهبو رافیهی دابوو، نهو جار ههش ههتا توانای تیا بوو شمشیرێکی تریشی له ورگی دا و کوشتی.

عهبدوللا خۆی بینایی چاوی لاواز بوو، بۆیه له گه پانه وهدا له سه ر قالدرمه کانی مائی نهبو رافیه که وته خواره وه و قاچی شکا، به لام نهو یه کسه ر به مه ندیله که ی سه ری قاچی به سه ته وه و خۆی گه یانده ره فیه که کانی و ووتی: نهبو رافیه م کوشتوه با به یۆین.

ئیتر هه موویان به سه لامه تی گه پانه وه مه دینه و هه موو به سه رهاته که یان بۆ پێغه مبه ر گێرپایه وه، پێغه مبه ریش ده ستیک ی به سه ر قاچی عهبدوللا دا هینا و یه کسه ر شکانه که ی چاک بووه وه و قاچی له جاران به هیژتر بوو.

۵۱- دلسۆزی

جەلاسی کۆپی سوهید یەکیك بوو لەدووپووهکان، وەیهکیك بوو لەوانەى کەلەموسلمانەکان دابپان و بۆ جەنگەکەى تەبووک دەرئەچوون، ئەو جەلاسه رۆژیک قسەیهکی ناشیرین دەرھەق پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دەکات.

عومەیری کۆپی سەعیدیش گوئی لى دەبى.

شایانی باسە کاتى خۆی جەلاس دایکی عومەیری مارە کردبوو پاش مردنى سەعیدی باوکی، واتە جەلاس زپ باوکی بوو، بەلام لەگەڵ ئەو شدا عومەیر کەقسەکەى بەر گوئ کەوت بەجەلاسی ووت: ئەى جەلاس تۆ خۆشەویستى کەسى لەلای من و لای من زۆر بەپىزی، وەھەرگیز حەز ناکەم رۆژیک تووشى هیچ ناخۆشییەك بى، بەلام قسەیهکی وەھات کرد ئەگەر بێتو بچم بیکێرمەو ئەوا تووشى شەرمەزاری دەبى، ئەگەریش خۆم کپ بکەم و نەیکێرمەو ئەوا ئایینەکەم لیم رازی نابى، ئیستا نازانم کامیان بکەم؟!

پاشان هەستا چوو لە پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) و ھەموو قسەکانى جەلاسی زپ باوکی بۆ گێڕایەو، جەلاسیش ھاتە لای پێغەمبەر و (صلی اللہ علیہ وسلم) سویندى بەخوا خوارد کەئەو جۆرە قسەى نەکردوو و عومەیر درۆی بەدەمی کردوو.

ئینجا خۆی گەرە ئایەتى ناردە خوارووە مەسەلەکەى بۆ پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) روون کردوو کەعومەیر راست دەکات و جەلاس ئەم قسەیهى کردوو.

پاشان که جه لاس ئەم ئایه تهی بیست هاته لای پیغه مبه‌ر و (صلی الله علیه وسلم) دانی به کاره‌که‌ی خۆی نا و ووتی: عومه‌یر راست ده‌کا و من ئەم قسه‌یه‌م کردوو، پاشان تۆبه‌ی کرد و تۆبه‌که‌ی ئی وه‌رگیرا.

۵۲- عومه‌ر حوکمی خۆای ده‌وێت

جاریکیان دوو پوویک له‌گه‌ڵ جووله‌که‌یه‌ک ده‌که‌ونه‌ مشت و مری، جووله‌که‌که‌ ده‌لێ با بچینه لای موحه‌مه‌د (صلی الله علیه وسلم) با ئەو ناویژیمان له‌نیوان دا بکات، به‌وه‌ی که‌به‌پاکی دادوه‌ری ناسراوه‌، دوو پووه‌که‌ش ووتی: نا با بچینه لای که‌عبی کوپی ئەشره‌ف (که‌گه‌وره‌ی جووله‌که‌کان بوو له‌و کاته‌دا)، ئەوه‌ش چونکه‌ جووله‌که‌ هه‌میشه‌ به‌وه‌رگرتنی به‌رتیل و به‌رتیل خۆری ناسراون، له‌گۆتایی دا برپاریان هاته‌ سه‌ر ئەوه‌ بچنه لای پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم)، پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) حوکمی له‌نیواندا کردن و مافی دایه‌ جووله‌که‌که‌ به‌لام دوو پووه‌که‌ به‌مه‌ رازی نه‌بوو هه‌ستا له‌گه‌ڵ کابرای جووله‌که‌ چوونه‌ لای ئیمامی ئەبوبه‌کر (رضی الله عنه)، ئەویش هه‌مان شت مافی دایه‌ جووله‌که‌که‌، به‌لام دوو پووه‌که‌ به‌حوکمی ئەویش رازی نه‌بوو، ووتی ده‌بی بچینه لای عومه‌ری کوپی خه‌تتاب.

که‌چوونه‌ لای عومه‌ر پێی ووت: پێش تۆ چووینه‌ لای موحه‌مه‌د و پاشان لای ئەبوبه‌کر، به‌لام ئەو کابرایه‌ به‌حوکمی هه‌چ کامیکیان رازی نه‌بوو، ئیمامی عومه‌ر به‌دوو پووه‌که‌ی ووت: وایه‌؟ ووتی: به‌لێ، پاشان ووتی: ده‌باشه‌ لی‌ره‌ بووه‌ستن ئێستا دێمه‌وه‌.

چوو لە ژووری شمشیرە کە ی بەست و ھەر ھاتەوہ لایان یە کسەر شمشیریکی
لە ملی دوو پووە کە دا و کوشتی، ئینجا ووتی: ئاوا حوکمی ئەو کە سە دە کە م
کە بە حوکمی خوا و پیغەمبەری خوا ھاوہ لای پیغەمبەری خوا رازی نە بێ.
پاشان ھەوآل بڵاوبوو و گەیشتەوہ پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) کە گواہ
عومەر موسلمانیکی کوشتووہ.. پیغەمبەر فەرمووی: عومەر چۆن کاریکی وای
کردووہ؟ بە لام پاشان ئایەت دەربارە ی مەسەلە کە ھاتە خوارەوہ و ھەزەرەتی
جبرائیل بە پیغەمبەری راگە یاند کە عومەر ھەق و ناھەقی لێک جیا کردۆتەوہ، ئیتەر
ھەر لەو رۆژەوہ نازناوی عومەر بوو بە (الفاروق) واتە: جیاکەرەوہ.

٥٣- ئەوانە ی لە ژێر کە پرە کە دە ژیان

ئەوانە ی شاری مەککە یان بە جی ھیش و بۆ شاری مەدینە کۆچیان کرد،
زۆربە ی زۆریان لەوێ نە خانوویان ھەبوو نە خزم و کەس و کار و ناسیاویشیان
ھەبوو، زۆربە شیان رەش و رووت و دەستکورت بوون، لە توانایان نەبوو بچن
خانوو دروست بکەن یان بیکپن، بۆیە پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) ئەمری
کرد لە مزگەوتە کە ی کە پریکیان بۆ دروست بکەن، ئیتەر ئەو کە پرە بووہ شوینی
حەوانەوہ ی چوار سەد کۆچەر.

ئەو کە پرە وە ک قوتابخانە یە ک ی قورئانی و سەربازگە یە ک ی لای ھاتبوو چونکە
ئەو رووت و ھەژارانە لە ژێری دا ھەمیشە کاتی خۆیان بە خواپەرستی و
لە بەرکردنی قورئان و فەرموودە و شارەزا بوون لە ئاین بە سەر دەبرد.

رۆژێک پیغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) لایان راوہ ستابوو و چاوی بە ھەژاری
خەبات و دلشادی ئەوان کەوت، فەرمووی: ئە ی خەلکی کە پرە کە مزگینی...

له ئوممه تی من ئه وهی له بارودۆخیکی وهك ئه و بارودۆخهی ئیوه بژی و پیشی رازی بی، ئه و له هه قاله کانی منه له به هه شت.

شایانی باسه خه لکه موسلماننه کانی شار ئه وهی خواردنیککی له مائی خوی شک ببردایه که تاریکایی دا ده هات ده چوو بۆیانی ده برد، ئه وهش تاکو کاره کهی نه بیته ریا و روالهت یان هه ژاره کان ههستیان بریندار بی.

ئه وانه قوتاییانی قورئانن که به هه موو بارودۆخیکی خراپ و ناله باری ده ژیان رازی ده بن که تووشی ده بن به هوی ئه وهی ریی خویان گرتوه، وه که تووشی باریکی وا ناخۆش ده بن دلایان تهنگ نابی، یان په شیمان نابنه وه به لکو به پیچه وانه وه زۆر که یف خۆشن و شادمان ده بن، چونکه ئه وانه ده زانن ئه وانه یان هه موو بۆ ده بیته زه خیره یه کی به پیتی رۆژی قیامهت، وه ده زانن ژیان بی ئومیدی و پرپووجه.

٥٤- هه ژاره کان ده رناکهین!

جاریك هه ندی له گه وره پیاوانی قورپهیش به لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) تیپه رپین، له وکاته ی چه ند که سیکی له ده ست کورت و هه ژار و رهش و رووتی موسلماننه کانی له گه ل دانیشتبوون وهك: صوه یب و عه ممار و بیلال و سه لمانی فارسی و خه بباب، ووتیان: ئه ی موحه ممه د تو له و هه موو پیاوما قول و پایه به رزه وه چۆن به و رهش و رووتانه رازی ده بی؟ ئایا خوا ئه و رهش و رووتانه ی له ناو ئیمه هه لێژاردوو و ئیمانی پی به خشیون؟ ئه و رهش و رووت و کویلا نه ببه پیشره و و رابه ری ئیمه؟ ئیمه پیمان شه رمه بیینه لای تو و له گه ل ئه و گه دا و هه ژارانه دابنیشین، ده له لای خۆت ده ریان بکه به لکو ئیمه به دوات

بکهوین، پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) فهرمووی: من ئیمانداران ده رناکه م،
ئهوانیش ووتیان: ده باشه به لای که می که ئیمه دینه لات ئه وان له خۆت دوور
بخهوه.

له سه ره تا پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) به و ته ماعه ی بیانکاته موسلمان
ویستی داواکه یان جی به جی بکات، به لام خوی گه وره یه کسه ر ئایه تی ناره
خواره وه ئه مری به پیغه مبهه ر کرد ئه و کاره نه کات.

ئه وه یه حه قیقه تی ئیسلام که زۆر له گه وچ و داماره کان هه وڵی شیواندنیا
داوه و ده دن، ئه وه یه ریژی خوا و ئیسلام بۆ هه ژار و ده ست کورته کان.
ئیسلام هه رگیز جیاوازی له نیو به نده کان ناکات به هۆی پله و پایه و مال و
سامان، به لکو پیوه ری جیاوازی بریتییه له ترسان له خوا.

ئه وه یه ئه وه ی به ته واو ته سلیمی ئه مری خوی گه وره بی، ئه وا خوی گه وره
ده یکاته ئه ندام له کۆمه لی خۆی جا ئایا ئه و که سه ده وڵه مند بی یان هه ژار،
ئه وه ی ته سلیمی ئه مری خوی گه وره نه بی به ته واوی و له سه دا سه د ئه وا ئه گه ر
ئه و جیهانه هه مووی هی ئه و بی خوی گه وره وه ری ناگری و نابێته ئه ندام له و
کۆمه له پایه به رزه .

٥٥- قەرز بە خوا دەدات

زەیدی کوپی ئەسڵەم دەلی: کە ئەم ئایەتە هاتە خوارەو **﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقرضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾** (البقرة: ٢٤٥^(١))، أبو دحداح بە پیغەمبەری ووت (صلی الله علیه وسلم) باوک و دایکت بە قوربان بێ ئەی پیغەمبەری خوا، باشە خۆی گەرە قەرز لە ئیمە وەرەگری لە کاتی کا پتووستی بە قەرزێ ئیمە نییە؟

پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی: بەلی، دەیه وی بە هۆی ئەو قەرزە بتانباتە بە هەشت، أبو دحداح ووتی: باشە ئەگەر من قەرزەم بە خۆی گەرە دا، ئایا ئەو قەرزە بە هەشت بۆ من و منالە کانم مسۆگەر دەکا؟ پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی: بەلی أبو دحداح ووتی: دەست بێنە ناو دەستم.

پیغەمبەریش دەستی خۆی دایە دەستی، ئینجا أبو دحداح ووتی: من دوو باخم هەیه یەکیکیان لە (السافله) یە و ئەوی تریان لە (العالیه) یە، خوا شاھید لەمالی هەر ئەوە ندەم هەیه، ئەوەش وا بە قەرز دە دەم بە خۆی گەرە.

پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی یەکیکیان بۆ خوا دابنێ و ئەوی تریشیان بۆ بە پێوە چوونی خۆت و منالە کانت لی گەپێ.

أبو دحداح ووتی: دە شاھید بە ئەی نێردراوی خۆی گەرە ئەوە من ئەوەی چاکترە کە یانم بۆ خۆی گەرە دانا ئەوەی کە شەش سەد دار خورمای تیا یە،

(١) واتە: کێ هەیه پڕ بە دل پاره ی حەلالی خۆی لە پێناوی خوا سەرف بکا تا پاداشتی خۆی گەرە وەر بگری.

پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فهرمووی: که واته خوی گه وره به به هشت پاداشتت ده داته وه.

ئه وه یه نمونه ی قوتابییه راسته قینه کانی قورئان، هه موو ئامانج و ئاواتیان ره زامه ندی خوی گه وره و قوتار بوونه له ناگری جه هه ننه م، وه هه موو کاریکیان کرده وه و هه موو شتیکیشیان به خشویه بۆ وه دی هینانی ئه و ئاواته یان وه به هه موو شیویه که زه خیره یان بۆ خویان داگرتوه.

٥٦- کلاوه ی که عب

له جهنگی ئوحد پیغه مبه ری پیشه و (صلی الله علیه وسلم) کلاویکی ئاسنی رهنگ زهردی له سه ر کردبوو، دیار بوو کافره کان به رهنگه که یان زانی بوو به هوی ئه وه وه زۆربه ی رم و تیره کانیان ئاراسته ی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ده کرد.

که که عب به م شته ی زانی هاته لای پیغه مبه ر و ووتی: ئه ی نیردراوی خوا ئه و کلاوه زهرده خۆت بده به من و تۆ کلاوه که ی من بخه سه ر، کلاوه که ی که عب رهنگیکی تری هه بوو، پیغه مبه ریش کلاوه که ی خۆی له گه ل ئالوگۆر کرد و سوپاسی کرد و دوعای خیری بۆ کرد.

ئیتیر که عب که وته بهر تیر و رمی کافره کان و له زۆر لاه تیر و رمی بۆ ده هات، شایانی باسه که عب (رضی الله عنه) له رۆژی ئوحددا له یازده جیگا له شی بریندار بوو.

ئه وه یه دلسۆزی ته و او بۆ خوی گه وره.

۵۷- موسلمان بوونی نه بوذهر

نه بوذهری غه فاری (جوندبی کورپی جوناده) په کیکه له و یارانه ی که زور زو هاتنه ناو ثایینی نیسلام (پینجه م کهس بوو)، پیاویکی زور هق خواز بووه و هرگیز له ووتنی هق له لومه ی هیچ که سیک نه ترساوه، په که م کهس بووه به سللوی نیسلام سللوی له پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) کردووه، سی سال پیش ناردنی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) وازی له بت په رستی هیئا بوو و خوای ده په رست.

نه بوذهر که به ه والی نه و پیغه مبه ر نوپیه ی زانی (صلی الله علیه وسلم)، زور که یفی هات و به زووترین کات هاته شاری مه که، له شاری مه که که شوی به سر دادی و نیمامی علی (رضی الله عنه) به لایا تیده په پی، ده بینن و له لای حه رم دانیشتووه، به ره و رووی دیت و ده لی: ده لی نه و پیاوه نامویه؟ نه بوذهر وه لامی ده داته وه: به لی، علی ده لی: وهره له گه لم ده روم هه تا ده گه نه مالی علی و نه وشه وه نه بوذهر له وی ده می نیتته وه.

به یانی دادی له مالی علی دیته ده ره وه به دوی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ده گه پی بی نه وه ی له کهس بپرسی له باره ی نه و هه تا نیواره و شه و دادی، دووباره نیمامی علی به لایه وه تیده په پی و پی ده لی: ماله که ت نه دوزیه وه؟ ده لی: نه خیر، ده لی: وهره له گه لم، به بی قسه کردن هه ندی ده پون نینجا نیمامی علی پی ده لی: چ شتیک بو نه م شاره ی هیئاوی؟ ده لی نه گه ر به که سی نه لی پی پیتی ده لیم، علی ده لی واده که م، نه بوذهر ده لی: زانیومه په کی لی ره په یدا بووه و داوی پیغه مبه ر یه تی ده کات ویستم چاوم پی بکه وی، نیمامی علی ده لی: وهره به دوام، ده بیاته لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم).

ئەبۇزەر سلاو لە پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دەکات و ئەویش وەلامی دەداتەو و پێی دەلێ: تۆ کیی؟ دەلێ: ئەبۇزەر لەغەفار، پاشان لەگەڵ پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) هەندێ قسە پێکەو دەکەن، ئینجا پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) پێی دەلێ: ئەم کارەت بشارەو و بگەرێو و لاڵی خۆت، بەلام ئەبۇزەر سوور دەبێ لەسەر ئەوێ موسلمان بوونەکە ی خۆی رابگەین، هەلەستێ دەچێتە لای قورەیشییەکان و تا دەنگی تیا یە هاوار دەکات: أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله، ئەوانیش دەکەوێ سەری و بەهەموو جوریک لێی دەدەن، وازی لێ ناهێنن هەتا ئیمامی عەباس هاوار دەکات: دەتانەوی یەکیک بکوژن کە لەغەفارە لەکاتیکا کاروان و بازەرگانیتان بەلای ئەوانەو رەت دەبێ.

بۆ بەیانی ئەبۇزەر دەچێتەو بەردەمیان و هەمان شتی دوینێ دەلێتەو، ئەوانیش دووبارە تیی بەردەبن و دەکەوێ لێدان، ئیمامی عەباسیش بەهەمان قسەکە ی دوینێ لەژێر دەستیان دەردەهێنێ.

پاش ئەوێ لێدان و کوتانیکی زۆری لەدەست قورەیش بەردەکەوێ ئینجا دیتەو لای پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) و لەلای دادەنیشی پێغەمبەریش (صلی اللہ علیہ وسلم) بۆ ئەوێ لەئازار و ئازاردان دووری بخاتەو پێی دەلێ: ئەبۇزەر بڕۆو ناو ھۆزەکە ی خۆت و بەرەو ئیسلام بانگیان بکە بەلکو خوی گەرە بەھۆی تۆو رینمونییان دەکات و پاداشتی تۆش دەداتەو.

ئەبۇزەر رازی دەبێ و دەلێ: وادەکەم ئە ی پێغەمبەری خوا ئینجا دەگەرێتەو ناو ھۆزەکە ی خۆی.

۵۸- داعیه کی ئازا

ئه بوذهر چۆن له موسلمان بوونه که ی ئازابوو و نه ترسا، که گه پرایه وه ناو میلیله ته که یشی دیسان هه ر ئازا بوو له بانگ کردنیان به ره و ئیسلام، ئه وه بوو دهستی پێ کرد یه ک یه ک دوو دوو خه لکی به ره و ئه و ئایینه بانگ ده کرد هه تا وای ئی هات زۆریه ی زۆری هۆزی غه فاری کرده موسلمان، له کۆتایی دا توانی سه روکی هۆزه که بکاته موسلمان.. هه تا له ئه نجامدا قه ومه که ی خۆی هه موو کرده موسلمان.. ئه وه یه سیفه تی راسته قینه ی هه موو قوتاییه کی قورئان که هه رگیز له بلاو کردنه وه ی ئایینی ئیسلام و بانگ کردنی خه لک و وشیار کردنه وه یان ره زیلی ناکه ن.

۵۹- ئازادی بیرورا

که ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) تازه کرایه خه لیفه، له به رده م جه ماوه ر وتاریکی دا و تیایدا ووتی: ئه ی خه لکینه .. ئه وه ی خوار و خێچیه کی ئی به دی کردم با راستی بکاته وه یه کێکی ئاسایی له خه لکه که قسه ی پێ بپی و ووتی: وه للاهی ئه گه ر خوار و خێچیه کت ئی ببینن ئه وا به زه بری شمشیره کانمان راستت ده که ینه وه.

به لام که ئیمامی عومه ر ئه م وه لامه ی بیست حوكمی سی داره یان به ند کردنی ئه به دی بۆ ده رنه کرد، به لکو به پیچه وانه وه ووتی: سوپاس بۆ ئه و خوایه ی له ناو موسلمانان پیاوی وای داناوه که خوار و خێچی عومه ر به شمشیر راست ده کاته وه.

٦٠- پيشهوا دانانيشى

جاريك پيغهمبر (صلى الله عليه وسلم) له گهال دهسته يه كه ليارانى بو بيا بان
 ده رچوو بوو مه پيكي شيان له گهال خويان برد، يه كيك له ياره كان ووتى: من سه رى
 ده برم، يه كيكي تر ووتى: با كه ور كړنه كه شى له سه ر من بى، هى سييه ميان
 ووتى: منيش ده يكه مه چيشت، پيغهمبر (صلى الله عليه وسلم) فهرمووى:
 منيش دارى سووتان كو ده كه مه وه، ووتيان: پيغهمبرى خوا نيمه ده مانه وي تو
 به سييه وه.. خو ت ماندوو مه كه نيمه كاره كان ده كه ين.

پيغهمبر يش (صلى الله عليه وسلم) فهرمووى: به يه زدانى گوره من دانانيشم
 و نيوه ش كار بكن، خوى گوره رقى له وه ده بيته وه كه به نده له سه ر به نده ي
 براى جياوازي ه بى.. نينجا خو چو داره كانى كو كړده وه.

٦١- موسلمان له كونيكا دوو جار مار نايگه زى

له جهنگى به در موسلمانان ژماره يه كه كار و هاوبه ش په رستيان به ديل گرت،
 جا يه كى له و به ديل گيراوانه نه بو عززه بوو كه شاعير بوو، نه بو عززه ش وپراى
 نه وه ي دژ به موسلمانان له جهنگه كه به شدارى كړد، پيش جهنگه كه ش هه ميشه
 به خراپه له باره ي پيغهمبر و موسلمانان ده دوا.

به لام هاته لاي پيغهمبر و پيى ووت: نه ي موحه ممه د پينچ كچم هه يه كه س
 نيه به خيويان بكا، له بهر خاترى نه وان بمبه خشه په يمانت ده دهمى نيت
 نه يه مه وه جهنگ له گهال و كه سيشتان له سه ر هان نه دهم و به خراپه ش باستان
 نه كه م.. پيغهمبر يش (صلى الله عليه وسلم) به زه يى پيا هاته وه، به پره لالاي
 كړد.. وه نه و تاكه ديل بوو كه به بى توله به پره لالا كړا.

به‌لام زۆری پئی نه‌بوو چۆوه سهر به‌زمه‌که‌ی خۆی و له‌سالی دوايي دا به‌شداری له‌جه‌نکی ئوحدا، به‌لام دووباره به‌دیل گира، که‌هیتایانه به‌رده‌م پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) ووتی: ئە‌ی موحه‌مه‌د ئە‌م جاره‌ش له‌به‌رخاتری کچه‌کانم بمبه‌خشه به‌لینت ئە‌ده‌مێ جارێکی تر په‌یمان نه‌شکینم و ئیشی وا نه‌که‌م، پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرمووی: نه‌ء ... به‌خوا جارێکی تر ناچیت‌وه ناو مه‌ککه و له‌وێ له‌حوجره دابنیشی ده‌ستت به‌سمی‌له‌کانت‌وه بنێ و بلیی موحه‌مه‌دم هه‌ل خه‌له‌تاند، ئینجا برديان کوشتیان.

٦٢- نیوه‌ی رۆژه‌که‌ی کرده سه‌ده‌قه

ده‌گێرنه‌وه پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) هانی خه‌لکه‌که‌ی دا له‌سه‌ر سه‌ده‌قه، ئە‌وه‌بوو عبدالرحمانی کوپی عه‌وف چل ئۆقیه زیڤی هینا و به‌خشی، وه ووتی: هه‌شتا ئۆقیه‌م هه‌بوو چلم به‌قه‌رز دایه‌ خواي گه‌وره و چله‌که‌ی تریش بۆ مناله‌کانم هیشته‌وه، پیغه‌مبه‌ریش (صلی الله علیه وسلم) پێی فهرموو: بارک الله له‌وه‌ی به‌خشیت و له‌وه‌ی بۆ خۆتانت هیشته‌وه.

عاصمی کوپی عه‌ده‌هیش سه‌د باله‌ خورمای کرده سه‌ده‌قه، ئە‌بو عه‌قیلی ئە‌نصاریش صاعیک^(١) خورمای هینا و ووتی: ئە‌م شه‌و هه‌مووی گوریسم راکیشا به‌دوو صاع صاعیکم بۆ مناله‌کانم به‌جێ هیشته‌ و ئە‌وه‌ش صاعه‌که‌ی تره هیناومه، پیغه‌مبه‌ریش (صلی الله علیه وسلم) فهرمانی پئی کرد بجێ له‌سه‌ر شته‌کانی تر دایبینی.

(١) یه‌که‌یه‌کی کیشان بوو ده‌کاته نزیکه‌ی ١١ ره‌تل.

ئىنجا دووړووه كان كه هميشه پيشه يان نه وه يه ئاژاوه و ناوكى بچيته ناو كومه لى موسلمانان ده ستيان به پرته و بوړه كرد و به گالته ده يانووت: عبدالرحمن و عاصم به پريا سه ده قه كه يان به خشى، خوا و پيغه مبه ريش كاريان به و صاعه ي نه بو عه قيل نيبه، به لام خواى گوره ثايه تى نارد خواره وه و نه م قسه يه ي به درو خسته وه و لومه ي كردن.

٦٣- دلى به پيغه مبه ره وه يه

كه پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) به كوچ كړدووى گه شته شارى مه دينه، طه لحه ي كورې به راء كه منالايك بوو پي گه شت و خوې به قاچى ووشره كه ي پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) دا و ماچى ده كرد و ده يووت: نه ي پيغه مبه رى خوا هر فهرمانايكت هه يه بيكه، شهرت بى هرچيبه كبي ده بى جى به جى بكه م، پيغه مبه ريش (صلى الله عليه وسلم) سه رى لى سوپما و پيكه نينى بوى هات، وه فهرمووى: بو باوكت بكوژه، طه لحه كه نه مه ي بيست به كسه ر راى كرد بچى باوكى بكوژى، هه روه ك پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) داواى كړدبوو، به لام پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) بانگى كړده وه و پي ووت: وه ره بو نه وه نه نيردراوم په تى ره حم بچپرتنم.

پاش نه م رووداوه طه لحه نه خوښ ده كه وى و پيغه مبه ريش (صلى الله عليه وسلم) ده چيته سه ردانى، پاشان كه به جى هيشت فهرمووى: و ايزانم طه لحه ده مرى، نه گه ر نه مرى خواى به جى گه ياند به خيرا وهرن بانگم بكه ن با خوم نويزى له سه ر بكه م.

پاشان طەلحە ئەمری خۆی بەجێ گەیاند، وە لە سەر مردن ووتی: ئەگەر مردن بمشارنەو و بانگی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) مەکەن، چونکە من دڵم پێیەو و دەترسم جوولە کەکان بێن لەوێ زەبریکی ئی بوەشینن و بەهۆی منەو تووشی بەلایە ک بێ.

ئەوانیش چۆنی ووت وایان کرد و پاشان خەبەری پێغەمبەر یان دا (صلی اللہ علیہ وسلم) پێغەمبەر هاتە سەر گۆرە کە و خەلکە کە ی ریزکرد و دەستی خۆی بەرز کردەو و داوای خیری بۆ کرد لە لای خۆی گەرە.

٦٤- تۆلە بە تۆلە

لە سالی شەشەمی کۆچی کۆمەلە کە سێک لە هۆزی عورەینە هاتنە میوانداری پێغەمبەری (صلی اللہ علیہ وسلم) بوونە موسلمان.

پاشان لەوێ نەخۆش دەکەون و پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمان دەکات لەووشترە چاکەکان یەکیکیان بۆ تەرخان بکەن و لە شیرە کە ی بیاندەنێ. بەلام ئەوان ناپاک دەرچوون، ئەو بوو کە تەندروستی یان هاتەو سەرخۆ، خۆیان گەیانە ووشترەوانە کە و دەست و قاچی یان بری، وەدپک و دالیان لە چاوەکانی چەقاند و ئازاریاندا هەتا مرد، وە لە ئاینیش هەلگەرەوانەو.

پاشان هەوالە کە گەیشتەو پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم)، ئەویش مەفرەزە کە بەدوا ناردن و مەفرەزە کە بەدوایاندا چوون، هەندێ نەما بوو ئەوان بگەنە ناوچە کە ی خۆیان کە مەفرەزە کە گەیشتە سەریان و هەموویانی گرت.

ئینجا به فه رمانی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ده ست و قاچیان برین و چاویان ته قانندن پاشان بردیان له (الحره)^(۱) یان فری دان هه تا مردن، نه وه ش به پیی ئایه تی: ﴿فَمَنْ أَعَدَّيْ عَلَيْكُمْ فَأَعِدُّوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَعَدَّيْ عَلَيْكُمْ﴾ البقرة: ۱۹۴ نه وه ش تا وه کو جاریکی تر که س نه ویری کاریکی نه و تو له گه ل موسلمانان بکات.

۶۵- کاریکی مه ر دانه

عه بدوللای کوی نه نیس بۆ عه بدوللای کوی گپراویه تییه وه ده لی: پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) بانگی کردم و فه رموی: زانیومه خالیدی کوی سوقیانی مه زه لی خه لکم له سه ر کۆده کاته وه و ده یه وئ شالاوم بیئیه سه ر، وا له (عرنه) هیه برۆ بیگه یی و بیکۆزه.

ده لی: ووتم ئه ی پیغه مبه ری خوا بۆمی وه سف بکه با بیناسمه وه، فه رموی له شی زبیره، وه که چاوت پیی ده که وئ شه ی تانت وه بیر دینه وه - واته زۆر بلحه -. عه بدوللا ده لی: منیش به شمشیره که مه وه بۆی ده رچوم هه تا له (عرنه) که ی شتمه سه ری له و کاته ی له گه ل کۆمه له ئافره تی ک بوو له مالتیکا، وه که چاوم پیی که وت نه وه ی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) وه سفی بۆ کرد بووم هه مویم لی به دی کرد، ده لی: ووتم پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) راستی کرد، وه کاته که ش عه سر بوو له وه ترسام له گه لی بکه مه زۆره ملی و نوێزه که م بچئ، بۆیه هه ر

(۱) شوینیکه له ده ره وه ی شاری مه دینه و خا که کی بریتیه له به ردی ره ش.

له گه ل ئه وهی به ره و رووی ده چووم نوێژه کهم کرد و سهرم بۆ سوژده و رکوع داده به زاند هه تا گه یستمه سهری.

که گه یستمه لای ووتی: ئه و پیاوه کێیه؟ منیش ووتم: پیاویکه له عهره به کان به تۆو به کو کردنه وه خه لکت بۆ سهر ئه و پیاوه (پێغه مبه ر) ی زانیوه. ووتی: به لئی من و منم وام کردوه.

ده لئی: منیش هه ندی پیا سه م له گه لئی کرد و که بۆم هه لکه وت به شمشیره کهم که تمه سهری هه تا کو شتم، پاشان هاتمه ده ره وه و گه پامه وه. که گه پامه وه هاتمه خزمه ت پێغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) له مزگه وت، که چاوی پێم که وت فه رمووی: سهر و رووت ده لئی: سهر که وتووه؟ ووتم به لئی پێغه مبه ری خوا کو شتم، فه رمووی: راستت کرد.

پاشان پێغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) هه ستا و منی له گه ل ئه وێ خۆی برده وه مائی خۆیان و داره عسایه کی دامی، فه رمووی: ئه وه له لای خۆت هه ل بگره ئه ی عه بدوللای کوپی ئه نیس، منیش وه رمگرت و هێنامه ده ره وه بۆی لای خه لک، ووتیان ئه و داره عسایه چیه؟ ووتم: ئه وه پێغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) پێمی به خشیوه و فه رمانی پێ کردووم هه لئی بگرم، ووتیان: بۆ بگه پێینه وه لای پێغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) لێی بپرسی مه سه له چیه؟

عه بدوللا ده لئی: منیش گه پامه وه لای پێغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) و له باره ی ئه م داره لێم پرسی فه رمووی: ئه وه نیشانه یه له نێوان من و تۆ له روژی دوا یی له وێ روژی ئه وانه ی داره عسایان پێیه ژماره یان که مترین خه لکه.

عه‌بدوللا ئه‌و داره‌ی له‌گه‌ڵ شمشیره‌که‌ی به‌ستبووه و هه‌تا مردن پاراستی، وه‌وه‌سیه‌تی کرد ئه‌گه‌ر مرد له‌گه‌ڵی له‌ناو کفنه‌که‌ی دابنێن و له‌گه‌ڵی بجێته ناو قه‌بره‌که‌ی.

٦٦- خۆ به‌زل زانی

کیسرا پادشای فارسه‌کان و یه‌کێ بوو له‌و پادشایه هه‌ره تاغوته‌کانی سه‌ر رووی زه‌وی، ئه‌و کیسرایه که به‌هاتنی ئه‌و پێغه‌مبه‌ره نوێیه‌ی زانی (صلی الله علیه وسلم) نامه‌یه‌کی بۆ کاربه‌ده‌ستی خۆی له‌یه‌مه‌ن^(١) نارد و تیایدا نووسیبووی: زانیومه که عه‌ره‌بیك داوای پێغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات، ئه‌و عه‌ره‌به‌ش ناوی موچه‌مه‌ده، ده‌مه‌وی به‌زیندوویی بێ یا به‌مردوویی بۆ منی به‌یتی.

کاربه‌ده‌ستی یه‌مه‌نیش دوو که‌سی نارد ئه‌و پیاوه به‌یئن که داوای پێغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات، دوو که‌سه که هاتنه لای پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) و مه‌سه‌له‌که‌یان خسته‌پوو، ئه‌ویش (صلی الله علیه وسلم) فه‌رمووی: که به‌یانی داهاات وه‌رنه لام.

بۆ به‌یانی که هاتنه لای پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم)، پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) له‌سه‌ر خۆ پێی فه‌رموون: بپۆن به‌کاربه‌ده‌سته‌که‌تان بڵێن خوای گه‌وره له‌م شه‌و کیسرای له‌ناو برد، کوپه‌که‌ی خۆی کوشتی.

(١) ئه‌وکاته یه‌مه‌ن سه‌ر به‌ولاتی فارس بوو.

٦٧- عومهیری دلسۆز

عه صمائی کچی مه پوان ئافره تیکی شاری مه دینه بوو، هه میشه کافر و دوژمنه کانی ئیسلامی له سه ره دژایه تی کردنی پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم) هان ده دا و (صلی الله علیه وسلم) هه میشه هه وائی ده دا دووبه ره کی (تفرقه) بخاته نیو ئه وس و خه زه ج، خوۆشی شاعیر بوو، به هۆنراوه کانی ئازاری پیغه مبه ری ده دا (صلی الله علیه وسلم) به لām پیغه مبه ره ئارامی له سه ره ده گرت و گوئی پی نه ده دا.

وه له و کاته ی پیغه مبه ره و (صلی الله علیه وسلم) یاره کانی بۆ جهنگی به در ده رده چوون ئه سماء گالته ی پی ده کردن و به سه ره هه لویستی قورپه یشی هه لده به ست، وه پرپیاگه نده ی خرابی بلاو ده کرده وه به و مه به سه ته ی ووره و عه زیمه تی موسلمانان دابه زینئی.

عومهیری خه طه میش کابرایه کی نابینا بوو له گه ل عه صمائیشدا له یه ک بنه ماله دابوون، عومهیر نه زری له خوۆی گرت ئه گه ره پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم) به سه لامه تی بگه رپینه وه مه دینه، ده بی ئه و عه صماء بکوژی.

که پیغه مبه ره (صلی الله علیه وسلم) و له موسلمانان له جهنگه که گه پانه وه مه دینه، عومهیر سوور بوو له سه ره به جی گه یاندنی نه زره که، هه ستا شه وی چوه ناو مائی عه صماء، رووی له ژووره که ی ئه و کرد و چوه ژوور، عه صمائیش له و کاته دا له گه ل مناله کانی نوستبوون، عومهیر دهستی به لهشیان داهینا و عه صمائی دۆزییه وه و شمشیریکی له سنگی دا و له پشتی ده ری کرد، پاشان له ماله که ی هاته ده ره وه و پیش نویژی به یانی هاته مزگه وت.

پاش نویژه که ههستا ویستی بپروا، به لام پیغه مبه (صلی الله علیه وسلم) ته ماشایه کی کرد و لئی پرسى: کچی مه پوانت کوشت؟
ووتى: به لئی.

فهرمووی: خوا و نئردراوی خوات سه رخست ئه ی عومه یر.
ووتى: ئه ی نئردراوی خوا ی دهره ق ئه و ئافره ته هیچ له سه ره.
پاشان پیغه مبه به یاره گانی فهرموو: ئه گهر چه زتان کرد یه کیک ببینن خوا و نئردراوی خوا ی سه رخست، ئه و ته ماشایه کی عومه یری کوری عه دده ی بکه ن.
پاشان که عومه یر گه پایه وه نئو خزمه گانی هه ستی کرد وا کوره گانی عه صمای له گه ل کۆمه لئیکی تر ده یشارنه وه، ووتیان: ئه ی عومه یر تو عه صمات کوشت؟

ووتى: به لئی من کوشتم، ئه گهر رازیش نین هه مووتان وهرنه به رامبه رم و هیچ له سه رم پاز مه دن، به و زاته پاکه ی گیانی منی به ده سته وه به ئه وه ی ئه و ژنه ده یووت ئیوه ئیستا بلئین ده بی به م شمشیره به ناوتان بکه وم ئه و جا ده مکۆزن یان ده بی هه مووتان بکوژم.

٦٨- مالی موسلمانان

جاریکیان ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) پارچه برۆنزیکی به ده ست کوره بچوکه که یه وه دیت که چه نرخیکی نه بوو، به لام له کوره که ی پرسى: کوپم کئ ئه و پارچه برۆنزه ی پی دای؟ کوره که ووتى: بابه کارگیڤی (بیت المال) دایمئ، ئینجا ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) ده ستی کوره که ی گرت و چوونه لای کارگیڤی

بیت المال و پئی ووت: کئی فه رمانی پئی کردووی نه و پارچه برۆنزه بده یته کوپی عومه ر؟

ووتی: نه ی نه میری ئیمانداران گه نجینه که م به سه رکرده وه دیتم هه موو زیڤ و زیوه و هیچی برۆنزی تیا نه بوو نه وه نه بی، نه وه شم دا به کوپه که ی تو، ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) له تووپه یی یا سه روچاوی سوور هه لگه را و ووتی: له دایکت بجی.. له ماله موسلماننه کان گه پای هیچ مالت نه دیته وه حه پام بخوا مالتی عومه ر نه بی؟ بیگه ره برۆ له شوینی خوی داینه وه.

٦٩- روویکی راستگۆ

عه بدوللای کوپی سه لام که پیش ئیسلام بوونیا جوله که یه ک بوو ده لئ: که پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) گه یشته مه دینه ته ماشایه کم کرد و یه کسه ر ووت: أشهد أن لا إله إلا الله وأنت محمد رسول الله. ده لئ جوله که کان پئیان ووت: چی پالتی پئوه نای نه م قسه یه (شه هاده) بکه ی نه ی کوپی سه لام؟ منیش ووت: به و خوایه که جگه له و خوایه کی تر نییه نه و هه رگیز رووی درۆزن نییه.

۷۰- بۆ مالی دنیا نه هاتووم

شه ددادی کوپی شاهد ده گیریتته وه:

پیاویکی عه ره ب هاته لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) و بپوای پی هینا و به دوا ی که وت، وه به پیغه مبه ری ووت: له گه ل تۆ کۆچ ده که م، پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) فه رمانی به چهن د که سی ک له یاره کان کرد ئاگایان لی بی و له گه ل خویان رایبگرن.

که جهنگی خه بیهر^(۱) هاته پیش و موسلماننه کان تالانیکی^(۲) نۆریان ده سته که وت له جهنگه که، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) دابه شی کرد و به شیکیشی بۆ ئه و دانا و دایه یاره کان و فه رموی بیده نی.

کابرا ووشتری موسلماننه کانی بردبووه له وه پ، که گه پایه وه به شه که ی خویان دایی، ووتی: ئه مه چییه؟ ووتیان: پیغه مبه ر ئه و به شه ی به تۆ داوه، ئه ویش وه ری گرت و هینای و هاته لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم)، سلاوی له پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) کرد و ووتی: من بۆ ئه وه به دوا ی تۆ نه که وتووم ئه ی پیغه مبه ری خوا، به لکو بۆ ئه وه به دوات که وتووم تا کو تیری کم لی ره به رکه وی (ئیشاره تیکی بۆ قورگی خوی کرد) و بمرم، تا کو بچه به هه شت، پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) فه رموی: ئه گه ر له گه ل خوا راست بی خواش به دلی تۆ ده کات.

پاشان که دووباره جهنگ دهستی پی کرده وه تیری ک هات به هه مان شوینی کابرا که وت که ئیشاره تی بۆ کردبوو، که پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) هاته

(۱) جهنگی خه بیهر له گه ل جووله که کان بوو له سالی حه وتی کۆچی رووی دا.

(۲) تالان (غنیمه) به و که لوپه ل و شتانه ده وتی که می دوژمنن و له جهنگ ده ستیان به سه ر ده گیرئ..

سه ره ته ره که ی پرسی: نه و کابرایه، خویه تی...؟ ووتیان: به لئی نه وه، فره مووی: له گه لّ خوا راستی کرد، خواش به دلئی نه وی کرد.

ئینجا پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) جوبه که ی خوی بۆ کرده کفن و پاشان به خوی نویژی له سه ر کرد و فره مووی: (خوایه نه وه بهنده ی تویه.. له ریگی تۆ به کۆچری هاته دهره وه، به شه میدی کۆژا منیش له سه ر نه مه شاهیدم)، پاشان راسپارده ی خاکیان کرد.

٧١- سه عد نایه ته خواره وه

سه عدی کوپی نه بی وه ققاص یه کیکه له وانیه ی که زۆر زوو باوه پیان به پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) هینا و دوی که وتن بوونه موسلمان، جا که دایکی زانی سه عدی کوپی بووه ته موسلمان، ووتی: شهرت بی ده بی نه نان و نه ئاو بچیته ده مم هتا واز له موحه ممه د نه هینتی، به م شیویه نه نانی خوارد و نه ئوی خواره وه.

سه عد هه ستا چوه لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) و مه سه له که ی بۆ باس کرد، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فره مووی: مرۆڤ له سه ریه تی چاکه له گه لّ دایکی و باوکی بکات، به لام نه گه ر هاتوو فره مانیان پی کرد له قسه ی خوی گه وه ده رچئ نه وا نابیت به قسه یان بکات، پاشان دایکی که زانی مانگرتنه که ی سوودی نییه، به ناچاری وازی لی هینا.

۷۲- تامه‌زرۆی شه‌هیدی

عه‌مری کوپی جه‌موح پیاویکی شه‌ل بوو. زۆر شه‌ل، چوار کوپیشی هه‌بوو که‌وینه‌ی شیر بوون، له‌هه‌موو جه‌نگ و رووداووکان له‌ته‌ک پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) بوون، که‌جه‌نگی ئوحد هاته‌ پێش ویستیان عه‌مری باوکیان به‌ند بکه‌ن و پێیان ووت: تۆ بیانوت هه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ لۆمه‌ت ناکات.

عه‌مر چوو هه‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر و (صلی الله علیه وسلم) ووتی: پیغه‌مبه‌ری خوا کوپه‌کانم ده‌یانووئ به‌ندم بکه‌ن و نه‌هێلن له‌گه‌ڵ تۆ بۆ ئه‌و جه‌نگه‌ ده‌رچم، منیش وه‌للاهی هه‌موو ئاوام ئه‌وه‌یه‌ به‌و قاچه‌ شه‌له‌وه‌ له‌به‌هه‌شت بگه‌ڕیم.

پیغه‌مبه‌ریش (صلی الله علیه وسلم) پێی ووت: هه‌رچی تۆ بیانوت هه‌یه‌ و جیهادت له‌سه‌ر نییه‌، وه‌به‌کوپه‌کانیشی ووت: ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر ئێوه‌ش پێویسته‌ ئه‌وه‌یه‌ ریی لی نه‌گرن، به‌لکو خوای گه‌وره‌ شه‌هیدی پێ ده‌به‌خشی...

ئه‌وه‌بوو له‌ئه‌نجامدا عه‌مر له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) ده‌رچوو له‌جه‌نگه‌که‌ی ئوحد کوژرا، پیغه‌مبه‌ریش (صلی الله علیه وسلم) که‌به‌لایا تێپه‌ری له‌وکاته‌ی له‌گۆپه‌پانی جه‌نگه‌که‌ به‌شه‌هیدی که‌وتبوو فرمووی: ئه‌ی عه‌مر وا به‌راستی ده‌تبینم به‌و قاچانه‌ت له‌به‌هه‌شت ده‌گه‌ڕی.

پاشان له‌گه‌ڵ یه‌کێ له‌شه‌هیده‌کانی تر که‌عه‌بدوللای کوپی عه‌مر که‌می‌رد خوشکی بوو پێکه‌وه‌ له‌ناو گۆپێکیان شاردنه‌وه‌.

به‌راستی جوانه‌، مڕۆڤ ئه‌گه‌ر خۆی بیه‌وئ تاقی کردنه‌وه‌که‌ی تۆی به‌شیوه‌یه‌کی باش بدات، ناهێلێ که‌س رێگه‌ی لی بگرێ، هه‌تا ئه‌گه‌ر که‌م و کوریه‌کیش له‌ناو له‌شی خۆی هه‌بێ ئه‌وا ناهێلێ ئه‌م که‌م و کوریه‌یه‌ له‌زه‌خیره‌ دانان یان تاقی کردنه‌وه‌ دان به‌شیوه‌ی ته‌واو رێگه‌ی لی بگرێ.

هه زاران سلاو له گیانی پاکی نه مری عمر و نه وانه ی وه کو عمر
تاقیکردنه وه کانی خویان به م شیوه یه کوتایی پی دهینن.

۷۲- رق و کین و چه سوودی

جاریک نه خنه سی کوپی شوره یق و نه بو جهل گه یشتنه یه ک، نه خنه س
ووتی نه ی باوکی چه کم^(۱) که س لیږه نییه و ته نه خومانین ده و ره راستم پی
بلی ئایا موچه ممد راستگویه که ده لئ من پیغه مبه رم یان درو ده کات؟ نه بو
جهل ووتی: وه للاهی لیتی نه شارمه وه موچه ممد راستگویه و هه رگیز دروی
نه کردووه، به لام نه گه نه وه ی قوصه ی^(۲) ده ست به سه ر سیقایه و حیجابه و
به یداخ و یانه ی نه جوومه ن (دار الندوه) و پیغه مبه رایه تی دابگرن نه دی نیمه
چیمان بو ده مینیتته وه.

حارث کوپی عامریش که نه ویش له نه وه کانی قوصه ی بوو له ئاشکرادا
پیغه مبه ری به درو ده خسته وه، به لام که به ته نه له ناو مال و منالی خوی
ده مایه وه ده یووت موچه ممد پیایوی درو نییه و من زور به راستگویی تی ده گم.

(۱) واته نه بولحه کم: نه وه ش ناویکی تری نه بو جهل بوو.

(۲) قوصه ی باییره گه وړه ی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) بوو.

۷۴- نایانده مه دهست

که زولم و ئازاری قورپه ییش دهره ق پیغه مبه ر و یاره کانی به تین بوو له شاری مه که، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) به یاره کانی خوی فهرموو: بلأوه بکه ن و کۆچ بکه ن، نه وانیش پرسیان، بۆ کوئ بچین؟ پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فهرموو: برۆنه حه به شه لای نه جاشی، پیاویکی چاکه و زولم له که س ناکات. کۆمه لیک له یاره کانی پیغه مبه ر، هه ندیکیان به تهنیا و هه ندیکیش له گه ل خیزانه که ی خوی مه که یان به جی هیشت و بۆ حه به ش کۆچیان کرد بۆ نه وه له وی بتوانن به سه ره به ستی ئایینه که ی خویان به ریوه ببه ن، ژماره شیان یازده پیاو و چوار ئافره ت بوو، له ویش نه جاشی ریژی لی گرتن و به خوشی ده ژیان. نه وه له حه به شه، به لام له مه که که کافره کان نه وه نده ی نه مابوو له تاوا بتوقن، نه وه ش له ترسی نه وه ی نه وه ک ئایینه که ی به جیهان بلأو ببیتته وه، بۆیه هه ستا عه مری کوپی عاص (پیش موسلمان بوونی) وه عه بدوللای کوپی ره بیه یان نارد له لای نه جاشی، که لوپه لی رازاوه و دیاریه کی زۆریشیان له گه ل ناردن بۆ نه وه بیده نه نه جاشی و قه شه کانی وه پیاو ووتن: پیش نه وه هیچ قسه یه که له گه ل نه جاشی بکه ن بۆ هه ر قه شه یه که له قه شه کانی دیارییه که ببه ن. نه وه دوو نیردراوه ی کافره کان هاتنه لای نه جاشی و داوایان لی کرد موسلمان هکانیان بداته دهست، به لام نه جاشی ووتی: هه تا پیشتر قسه یان له گه ل نه که م نایانده مه دهست.

پاشان کۆچه ره کانیان هینا و جه عفه ری کوپی نه بو تالیب و ته یه کی دا تیایدا هه ندی باسی بی نرخی و چروکی گومرایی و ژیانیه قه می کرد، وه ئایا ئایینی

ده کاته وه، وه ئیمه ده وله مەندین به لام نه و ده وله مەند نییه، نه گەر ده وله مەند بوایه پاره و مالی له ئیمه قهرز نه ده کرد، وه موحه مەد به ئیمه ده لئ: سوو (ریبا) مه خۆن که چی خوا سوو ده خوا، جا نه گەر ده وله مەند بوایه نه و سووی به ئیمه نه ده دا.

که ئیمامی نه بوبه کر (رضی الله عنه) نه م قسانه ی بیست زۆر تووڤه بوو و هه تا گرتی مستیکی له سه روچاوی کوتا ووتی: به و زاته ی گیانی منی به ده سه ته وه یه نه گەر نه و په یمانه ی له نئوانماندا هه یه نه بوایه به شمشیر له ملت م ده دا و لیره ته واوم ده کردی.

فینخاص هه ستا چوه لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) و ووتی: نه ی موحه مەد ته ماشاکه بزانه هاوڤینه که ت چی لی کردووم، پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) به نه بوبه کری ووت: چی پالی پیوه نای نه م کاره بکه ی ت؟

ئیمامی نه بوبه کر (رضی الله عنه) ووتی: نه ی نئردراوی خوا نه و دوژمنه ی خوا قسه یه کی زۆر گه وری کرد.. نه و ده یووت: خوا هه ژاره و ئیمه ده وله مەندین که نه مه ی ووت منیش لئی تووڤه بووم و لیم دا، فینخاص ووتی: شتی وام نه ووتوه، لیره دا خوی گه وری ئایه تی نارد ه خواره وه و قسه ی فینخاصی به درۆ خسته وه، ئایه ته که ش نه وه بوو: ﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ

الْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ آل عمران: ١٨١ .

۷۶- خه لیفه پاره قهرز ده کات

جاریک ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) ناردییه لای عبدالرحمنی کوپی عه وف (۴۰۰) دره می به قهرز بداتی، عبدالرحمن هاته لای و پیتی ووت: پاره له من قهرز ده کهیت له کاتیکا (بیت المال) ت له لایه، بۆ له وی نابه ی و پاشان دایبئییه وه؟ ئیمامی عومەر ووتی ده ترسم له و ماوه یه دا بمرم و نه و جا نه و کاته تۆ و هاوه له کانت بلّین: ده لئی گه پین با نه و نه ده بۆ نه میری موسلمانان بی، به وهش له روژی قیامت له زه خیره کهم کهم ده کریتیه وه به لام ئیستا که له تۆ قهرز ده کهم نه و نه گه ر سبه ی بشمرم تۆ دیی له میراته کهم هه لی ده گریه وه.

۷۷- کهس ناگای له کهس نامیئنی

جاریک قوتایی قورئان و خیزانی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) عائیشه (خوا لئی رازی بی) ده گریا، پیغه مبه ریش فهرمووی: بۆچی ده گری؟ عائیشه ووتی: باسی ناگرت کرد و منیش گریانم هات، ئایا له روژی قیامت نه هلی خۆتان به بیر دیتیه وه؟

پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) فهرمووی: له وی روژی له سی جیگادا کهس کهسی له بیر نامیئنی، له کاتی دابهش کردنی ده فته ری کرده وه کان هه تا پیاو نه زانی ئایا به دهستی راستی ده یدریئت یان به دهستی چه پ، له کاتی دانانی ته رازوو هه تا پیاو نه زانی ئایا ته رازوو هه کی گران ده کیشت یان سووک، سییه میش له و کاته ی له سه ر پردی صیراتن هه تا ده زانی به سه ر رته ده بی یان ده که وی.

٧٨- هه لويستى جوان

ده گيرنه وه جارېك كابر ايه كه ناوى (ته مامه ي كوپى ئه ئال) بوو، شيره كه ي مه لگرت و له هوزى يه مامه هاته دهره وه به ره و شارى مه دينه هات وه شمشيره كه ي تيز كړد بوو هه موو نيازى ئه وه بوو بچى پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) بكوژئ.

كه هاته ناو شارى مه دينه شمشيره كه ي به دهسته وه گرتبوو، ئيمامى عومر ريش (رضى الله عنه) له ناو شار به و ديمه نه چاو پى كه وئ، جا ئيمامى عومر (رضى الله عنه) خوى زور زيره ك و دووربين بوو، بويه هه لى دايه لا و لى پرسی: چ شتيك توى هيناو ته شارى پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) له كاتيكا تو هاوبه ش په رستى؟ شامه ووتى: عومر وازم لى بينه هاتومه موحه معه د بكوژم، ئيمامى عومر ريش (رضى الله عنه) شمشيره كه ي لى سه ند و قول به ستى كرد، پاشان بردى له يه كيك له كو له گه كانى مزگه وت به ستى يه وه، ئينجا چوه خزمه ت پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) مه سه له كه ي عه رز كرد تا بزاني ئه و چى برپار ده دا.

بيگومان پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) ده يتوانى به يه ك وشه بلئته عومر برق له ملى بده و مه سه له كه ده برپايه وه، به لام پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) قسه ي نه كرد و له گه ل عومر (رضى الله عنه) له مال ه وه هاته دهره وه و بى مزگه وت چوون، تاكو بزاني ئه وه كييه هاتوو بيكوژئ، پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) ته ماشايه كى كابر اى كرد كه ده ست و پيوه ند كراوه و به كو له گه كه به سترابوو، له ولاش ئيمامى عومر (رضى الله عنه) شمشيرى كابر اى

به دهسته وه بوو و چاوه پوانی نه وهی ده کرد ئیستا نا ئیستا پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فرمان بدا له ملی کابرا بدهن و نه ویش به چاوقوچانیک ملی به پرتی. پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ته ماشایه کی یاره کانی خوی کرد که له ده وری وه ستابوون و پرسى: هیچ خوراکیکتان بۆ ئاماده نه کردووه؟ عومهر وه لامی پی نه دراوه چونکه نه وه دیویست کابرا بکوژی وه ووتی: نه ی پیغه مبه ری خوا خوراکى چى؟ نه وه بۆ خوراک نه هاتووه، به لام پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فرمووی: برون له مالى ئیمه هه ندی شیرى بۆ بیتن نه وانیش هه ندیک شیریان بۆ هینا، نه وجا پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فرمانی دا کابرا بکه نه وه، ئیمامی عومهریش له داخی کابرا ئاگرى تیبه ر ده بوو.

پاشان که کابرا شیره که ی خوارده وه پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) پی فرموو: بلی لا إله إلا الله، کابرا ووتی نایلیم، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فرمووی بلی: (أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله، کابرا ووتی: نایلیم، پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) فرمانی دا ده ست به جی به ره لای بکه ن و وازی لی بیتن کابرا له مزگه وت هاته دهره وه و به ره و ولاتی خوی بکه رپته وه، به لام هیشتا هه نده له مزگه وت دوور نه که تبه و که دووباره که پایه وه مزگه وت و به پیغه مبه ری ووت: پیغه مبه ری خوا أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) پی فرموو: باشه نه دی یه که مجار که داوام لی کردی بۆ نه ت ووت؟ نه مامه ووتی: چونکه نه وکاتی من له ژیر ده ستی تو بووم، بۆیه له وه ده ترسام پیم بووتری له ترسان و به زه بری شمشیر بووه ته موسلمان، نه وه بوو که به ره لات کردم بوومه موسلمان بۆ نه وهی ره زامه ندی خوی گه وره وه ربگرم، شایه نی باسه نه م کابرایه ده ی ووت، که یه که م جار هاته

مەدینە پیاو نەبوو لەمەممەد زیاتر رقم لێی بێتەو، کەبەجیم هیشت پیاو لەسەر هەموو رووی زەوی نەبوو خۆشەویستەری بێ لەلای من لەپێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) ئەوێە کاری هەلۆیستی نەرم لەسەر راکێشانی خەلک، ئەوێە کاری ئی بووردن لەسەر وەدی هینانی خۆشەویستی.

٧٩- چوار گازانده

ئیمامی عومەر (رضی اللہ عنہ) لەسەردەمی خیلافەتی خۆی سەعدی کوپی عامری کردە کاربەدەستی ھەمە^(١). جا کە ئیمامی عومەر سەفەرێکی بۆ شارەکە کرد بەخەلکەکی ووت: ئەی خەلکی ھەمە کاربەدەستەکەتان چۆنە؟ ئەوانیش گلەبیان ئی کرد و ووتیان: لەچوار شت لێی رازی نین، ووتی: ئەو چوار شتە چین؟ ووتیان: ھەتا رۆژ ھەلئیت بۆمان نایەتە دەرەو، وەبەشەو کارمان جێ بەجێ ناکات، وەمانگی رۆژێک نایەتە دەرەو، وەھەرچەند رۆژە جاریک دادەمێنێ.

ئیمامی عومەریش سەعید و خەلکەکی پیکەرە کوکردەو، بەخەلکەکی ووت: چ گلەبی ئی دەکەن؟ ووتیان: ھەتا رۆژ ھەلئیت بۆمان نایەتە دەرەو، ئیمامی عومەر پێی ووت: چی دەلێی؟ سەعید ووتی: وەللامی ھەرچەند ھەزیش ناکەم باسی بکەم بەلام لەمالەو کەسمان نییە کارمان بۆ بکا، بۆیە دەبێ خۆم ھەویر نامادە بکەم و پاشان ھەر خۆم بیکەمە نان پاشان دەست نوێژ ھەلدەگرم و دیمە دەرەو، ئەوکاتەش رۆژ ھەلئیت.

(١) ھەمە: شارێکە لەسووریا.

ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) ووتی: چی تر؟ ووتیان به‌شه‌و کارمان جی به‌جی ناکات، ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) پیی ووت: چی ده‌لئی؟ ووتی: وه‌للاهی هه‌رچه‌نده‌ حه‌زیش ناکه‌م باسی بکه‌م به‌لام رۆژم بۆ خه‌لکه‌که‌ ته‌رخان کردوو ه‌شه‌ویش بۆ خوای گه‌وره‌.

ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) ووتی: چی تر؟ ووتیان: له‌هه‌ر مانگی رۆژیک نایه‌ته‌ ده‌ره‌وه‌، ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) پیی ووت: چی ده‌لئی؟ ووتی: که‌سم نییه‌ جلم بۆ بشوا، وه‌جلی زیادیشم نییه‌ له‌به‌ری بکه‌م، بۆیه‌ که‌ده‌یشۆم ده‌بی له‌ماله‌وه‌ بم تا وشک ده‌بیته‌وه‌.

ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) ووتی: چی تر؟ ووتیان: هه‌رچه‌ند رۆژی جارێک داده‌میئێ، ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) پیی ووت: له‌وه‌ چی ده‌لئی سه‌عید ووتی: ئه‌وکاته‌ی خوبه‌ییی کوپی عه‌ده‌یان کوشت و له‌خاچیان گرت من له‌وی بووم، پییان ووت: ئایا حه‌ز ده‌که‌ی تۆ له‌ناو مال و منالی خۆت بوای و موحه‌مه‌د له‌جینگه‌ی تۆ بوایه‌؟ خوبه‌یب ووتی: وه‌للاهی حه‌ز ناکه‌م من له‌ناو مال و منالی خۆم بم ئه‌گه‌ر یه‌ک دڤک له‌قاچی پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) رابچێ، پاشان هاواری کرد: ئه‌ی موحه‌مه‌د هه‌ر جارێک ئه‌و دیمه‌نه‌م به‌بیر دیته‌وه‌ که‌له‌وکاته‌دا هاوبه‌ش په‌رست بووم و فریای خوبه‌یب نه‌که‌وتم واده‌زانم خوای گه‌وره‌ هه‌رگیز لیم خۆش نابێ، جا هه‌ر جارێک که‌ئه‌وه‌م به‌بیر دا ده‌میئیم.

ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) سوپاسی خوای گه‌وره‌ی کرد و پاشان هه‌زار دیناری بۆ نارد و پیی ووت: کاری خۆتی پی هه‌لسوپێنه‌، به‌لام ئه‌و ووردی کرده‌وه‌ و به‌سه‌ر هه‌زار و ده‌ست کورته‌کانی دابه‌ش کرد... ته‌نها بریکی که‌م نه‌بی که‌پی ووت: خه‌رجی بکه‌.

۸۰- نه گهر سه رکړده موسلمان بئ

ديسان جاريك ئيمامي عومهر (رضي الله عنه) بؤ خه لکی شاری (حه مصری) نارد تاكو ناوی هه ژاره کانی بؤ بنووسن، که لیستی ناوه که یان هاته وه یه که م ناو ناوی سه عیدی کوپی عامری کاربه دهسته که یان بوو. ئه وه یه حالی کاربه دهستیک که له باوه شی قورئان په روه رده بوو، ئه وه یه حالی کاربه دهستیک که قوتابی قورئان بئ، به لام ئه و پرسپاره ی لیږه خو ی دهرده خات ئه وه یه که ئایا کاربه دهسته کانی دهره وه ی ری خوا هه مان چه شنی سه عیدی کوپی عامرن.

۸۱- قورئان به رنامه ی ئیمه یه

جاريك پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) په پیکي ته وراتی به دهستی عومهری کوپی خه تابه وه دیت، لی پیږسی: ئه وه چییه ئه ی عومهر؟ ئیمامي عومهر (رضی الله عنه) ووتی: په پیکي ته وراته ئه ی پیغه مبه ری خوا، پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) تووړه بوو و فهرمووی: ئایا ئیوه ش وه کو جوو و گا وره کان دوو دلن له ئاینه که تان.. من ئه و ئایینه م به پاکی بؤ ئیوه هیئاوه، وه لّلاهی ئیستا موسای برام زیندوو بوايه ده بوايه ئه ویش به دوا ی من بکه و تايه.

۸۲- خۆشەویستی سەرکردە

لەجەنگی بەدر لەوکاتەی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) خۆی ریزی یارە جەنگاوەرەکانی رێک دەخست، دیتی وا سەوادی کوپی عەزیە لەریزەکە نەختێک ھاتۆتە دەرەوہ و بەتەواوی ریز نەبوو، ئەویش (صلی اللہ علیہ وسلم) تیریکی بەدەستەوہ بوو و سکی سەوادی پێ پال دا و فەرمووی: ئەی سواد بڕۆ ناو ریز. سەوادیش ووتی: پێغەمبەری خوا ئازارت دام، لەکاتیکی خۆی گەرە تۆی بۆ ھەق و دادوەری ناردووہ، تۆلەم بدەوہ.

پێغەمبەریش (صلی اللہ علیہ وسلم) سکی خۆی بۆ دەرخواست و فەرمووی: تۆلەی خۆت وەرگیرەوہ، سەوادیش پێغەمبەری گرتە باوەشی خۆی و سکی ماچ کرد.

پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمووی: ئەی سەواد چی پالێ پێوەنای بۆ ئەم کارەت؟ ووتی: ھەرۆک دەبینی وا لەجەنگ داین بۆیە ویستم دوا بەسەرھاتم لەگەڵ تۆ ئەوہ بێ پیستم بەپیستت بکەوێ.

پێغەمبەریش (صلی اللہ علیہ وسلم) دوای خیری بۆ کرد.

۸۳- له سه ره ریښازی پیغه مبهه لاند هین

هه روهك له به شی یه که می نه نامیلکه یه زانیمان که پاش مردنی پیغه مبهه ری پیشه وا (صلی الله علیه وسلم) چهند هوژ و تیره یه کی عه ره به کان له ئیسلام هه لکه پانه وه و هه ندیکیان له وانه به ره و پایته خت (مه دینه) کشان بو نه وه داگیر و تالانی بکه ن.

جا پیښ نه وه ی پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) کوچ بکات سوپایه کی بو ده ره وه نارد بوو به سه رکردایه تی ئوسامه ی کوپی زهیدی کوپی حاریشه . هه ندیک له سه حابه کان هاتنه لای ئیمامی نه بوبه کر (رضی الله عنه) و داوایان لی کرد فرمان بدا سوپایه که بکه پینیتته وه شاری مه دینه ، ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) سوورترین سه حابه بوو له سه ره گه پاندنه وه ی سوپایه که و له م رووه وه زور ئیلحاحی له ئیمامی نه بوبه کر (رضی الله عنه) کرد.

ئیمامی نه بوبه کر (رضی الله عنه) هاواری کرد: (ویحک) .. نه ی عومه ر ده ته وی یه که م کارم نه وه بی گریه که بکه مه وه که پیغه مبهه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) به ده سستی خو ی لی دابی؟! وه للاهی نه و سوپایه ی ئوسامه ناگه پینمه وه هه تا نه گه ر هاتوو به چاری خوم ببینم سه گ قاچی موسلمانان له کولانه که ی مه دینه راده کیښی ..

یاره کانی پیغه مبهه .. قوتابییه کانی قورئان هه رگیز سوور بویه له سه ره گرتنی ریښاز و ریچکه ی پیغه مبهه ر و هه رگیز له م ریښازه ی نه و لایان نه داوه .. چونکه نه وان له ئیمه زور باشت ده یانزانی که ته نها ریگه که ی نه و ریگه ی قوتاربوونه له ناگری جه هه ننه م، وه ده یانزای هه ر شتیك نه و کردبی هاتنه خواره وه ی بو نییه .

۸۴- ئەو رییە هەموو شتیکی دەوی

ئەبو طەلحە ی ئەنصار ی (زەیدی کۆپی سەهل) دەولەمەندترین ی ئەنصار یەکان بوو لە دارخورما، وە (بیرحاء) خۆشەویستەری مائی بوو کە بریتی بوو لە باغێک و کەوتبوو بەرامبەر مزگەوت و هەموو جارێ پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) دەچوو ناوی و لەژێر سیبەری دارەکانی و لەئاوەکە ی دەخواردەو.

جا کە ئەم ئایەتە هاتە خوارەو: ﴿لَنْ نَسْأَلَكَ الْآلِ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ ^(۱)، ئەبو طەلحە بە پێغەمبەری (صلی اللہ علیہ وسلم) ووت: ئە ی پێغەمبەری خوا خۆی گەورە دەفەرمووی: ﴿لَنْ نَسْأَلَكَ الْآلِ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ وە خۆشەویستەری مالم (بیرحاء) ئەو کەردمە سەدەقە با بۆم بێتە زەخیرە لەلای خۆی گەورە.

پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) فەرمووی: بەخ.. بەخ.. ^(۲) بە راستی ئەو ماله مائیکی قازانج بەخشە.. خۆ گۆیت لی بوو چیمان ووت ئە ی ئەبو طەلحە.. وە ئەو لیمان وەرگرتی و پیتی دەدەینەو، من وا دەبینم بۆ خزم و نزیکە کانت دایینی. ئەبو طەلحە ووتی: وادەکەم ئە ی پێغەمبەری خوا.

پاشان بەسەر خزم و ئامۆزایەکانی دابەشی کرد.. وە بە شتیکی دا بە پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) وە پێغەمبەریش (صلی اللە علیہ وسلم) بە شەکە ی خۆی دا بە حەسەنی کۆپی ثابتی شاعیری خۆی..

(۱) واتە: کاری چاکتان بۆ نانووسێ هەتا خۆشەویستەری ئەو شتانە ی هەتانه لە پێناوی خوا نەبێەخشن.

(۲) ووشە یەکە لە زمانی عەرەبی بۆ سەر سویمان بە کار دێت.

۸۵- نافرەتیکی موسلمان

پاش رزگارکردنی شاری مه ککه، پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) بۆ جهنگی حونهین ده چوو.

جا له م جهنگی حونهین ئه بو طه لحه ی ئه نصاری له گه ل پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) خۆی گرتبوو، وه ته نها خۆی بیست هاو به ش په رستی کوشتبوو، پیغه مبهەر (صلی الله علیه وسلم) له باره ی ئه و طه لحه و ئه و کاره ی رۆژی حونهین کردی فهرمووی: ئه بو طه لحه شیریکه له شیره کانی خوا.

خیزانه کە ی ئه بو طه لحه (ئوم سه لیم) له جهنگه که له گه ل ئه بو طه لحه بوو له و کاتدا سکی هه بوو، جا له کاتی جهنگه که دا سکی خۆی توون به سته بوو به ده سته کی په تی وو شتره که ی ئه بو طه لحه ی گرتبوو و به ده سته که ی تریشی خه نجه ریکی هه لگرتبوو.

که ئه بو طه لحه چاوی پی کهوت پی ووت: جا ئوم سه لیم ئه و خه نجه ره چیه به ده سته وه یه؟ ئوم سه لیم ووتی: ئه گه ر هاو به شه په رستی که له پیغه مبهیری خوا نزیک کهوته وه ئه و به و خه نجه ره سکی هه لده بێم، ئه بو طه لحه به پیغه مبهیری ووت: پیغه مبهیری خوا گویت لی نییه ئوم سه لیم چی ده لی؟

پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) پیکه نی و دوعای خیری بۆ کرد.

۸۶- شوانه قوله ره شه که

له جهنگی خه بیهر پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) گه ماروی هه ندی له قه لای جووله که کانی دابوو، له وکاته دا پیاویک که کۆمه له مه پیکی پی بوو، ده یله وه پاند هاته لای نه و پیاوه ناوی یاسر بوو له لای پیاویکی جووله که شوانی ده کرد..
 ووتی: نهی پیغه مبه ری خوا بۆ ئیسلام بانگم بکه.

پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) داوای لی کرد بیته موسلمان، کابراش بووه موسلمان و ووتی: نهی پیغه مبه ری خوا من کابرایه کی ره شم، ره نگم ناشرینه نه وهی ناوی ماله نیمه، ئایا نه گهر هه تا ده کۆژیم له گه ل نه وانه جه نگام، ده چمه به هه شت؟ پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فهرمووی: به لی.
 ووتی: ده نا من له لای خاوه نی نه و مالاته به کری کار ده کم، وه نه و مالاته له لای من نه مانه ته چییان لی بکه م؟ فهرمووی هه ندی خولیان به روودا بکه و بۆ لای خاوه نه که یان ده گه پینه وه.

کابرای شوان هه ندی خولی هه لگرت و به رووی برژاندن ووتی: بۆ خاوه نه که تان بگه پینه وه.. وه للاهی ئیتر له گه ل ئیوه کارم نه ما، ئینجا مه پ و مالاته که هه موو پیکه وه هه روه که یه کیک له سه ریانا بیت ئاوا رویشتن و چوونه ناو یه کیک له قه لایه کان.

که شه پ دهستی پی کرد کابرا له گه ل موسلمان هه کانی تر هیرشی برده سه ر قه لایه که، نه وه بوو به ردیکی پی که وت و کۆژا.

پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) که به کۆژاوه یی دیتی ته ماشایه کی کرد و پاشان رووی لی وه رگپرا، ووتیان: پیغه مبه ری خوا بۆچی رووت لی وه رگپرا؟

فەرمووی: دوو خیزانە حۆرییەکانی لەگەڵ بوون، پاشان دوعای بۆ کرد و
فەرمووی: (رووت شیرین و بۆنت خوش بوو و پارەت زۆر بوو).
شایانی باسە کابرا تەنانەت یەك نوێژێك چییە نەیکردبوو.

۸۷- چاو بە چاو دەکەویتەو

یەكەم كەسێ كە قورئانی بە ئاشکرا خوێند بێ پاش پیغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) عەبدوللای کۆپی مەسعود بوو، رۆژیکیان سەری کوفر هاویە شپەرست (ئەبو جەهل) کۆمەڵە خەلکیك دەبینی بازنە یەکیان پیکهیناوه و دەورەیان لە کابرایەکی لاشە بچوک و لاواز داوه.. کە زیاتر تێی روانی دیتی عەبدوللای کۆپی مەسعودە و قورئان بۆ خەلکە کە دەخوینێ.

ئەبوجەهل بە مەهەلدەچێ و شالۆ بۆ سەر عەبدوللای دەبات، بە کەوانە کە سەری دەشکینێ و بەرق و کینیکی زۆرەو پێی دەلێ: وەیل بۆ تۆ ئەی کۆپی (ئوم عەبد).. ئیستاش لە پیسکردنی لایەنگر و کۆیلەکاندا بەردەوامی؟ ئەگەر واز نەهێنی چ کاریکی خراپە پێتی دەکەم، عەبدوللای بەدوا پلە ی ئازایەتی و مەردایەتی مستیکی لەسنگ و چەپۆکی لەرووی ئەدا ئەبو جەهل دەقیرپێنێ: ئەوەت لەسەر ناچێ مەرە شوان، عەبدوللای وەلامی ئەداتەو: تۆش ئەو کارەت لەسەر ناچێ کە کردت ئەی دوزمنی خوا.

پاشان رەورەوێ رۆژگار هات و رویششت جەنگی بەدر رویدا.. ئەو جەنگی تیایدا زۆر کەللە سەری سەرکردەکانی کوفر کەوتە سەر ئەرز لەمەیدانی جەنگدا.. وە لەو رۆژە لابەلایەدا عەبدوللای کۆپی مەسعود لەناو کوزراوەکان دەگەرا چاوی

به ئه بو جه هل كه وت كه له ناو كوژراوه كان كه وتبوو، به لام هيشتا گيانی له به ردا مابوو.

عه بدوللا قاجی له سه ر ملی دانا و پیی ووت: خوا رسوای کردی ئه ی دوژمنی خوا؟ ئه بو جه هل ووتی: ئه وه تۆی ئه ی مه ره شوان.. گه یشتیه شوینکی به رز، عه بدوللای کوری مه سعود ووتی: خوا رسوای کردی.. ئه وه سزای دنیاته، سزای قیامه تیش زۆر له وه توند و به تین و تیزتره. پاشان به شمشیر كه وته سه ر كه لله ی سه ری و ته واوی کرد.

٨٨- پیوه ری پایه به رزی

كه ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) خه لیفه ی موسلمانان بوو، رۆژێك سه لمانی فارسی و بیلالی حه به شی و ئه بو سوفیان ده یانه وئ بچه لای و چاویان پیی بکه وئ.

یه کئ چوو له لای و پیی ووت: ئه میری ئیمانداران ئه بو سوفیان و سه لمان و بیلال له ده ره وه ن ده یانه وئ بیته خزمه ت، ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) خۆی ئی تووپه کرد و ووتی: وا مه ئی به لکو بلئ سه لمان و بیلال و ئه بو سوفیان له ده ره وه ن و ده یانه وئ بیته لات.

ئینجا ریگه ی سه لمانی دا بیته ژووره وه، پاشان بیلال، ئینجا له دوا جاردا ئه بو سوفیان.

كه ئه بو سوفیان ئه مه ی دیت تووپه بوو، به لام پیش ئه وه ی گله یی بکا، ئیمامی عومه ر تووپه بوونه که ی ئه وی به دی کرد و ووتی: ده زانم پیت ناخۆش بوو سه لمان و بیلالم پیش تۆ هینا ژووره وه به لام ئه وان پیش تۆ بووینه موسلمان، له تۆ زیاتر خزمه تی ئیسلامیان کردوه، له به ره ئه وه پیش تۆ دینه لای من، وه پیش تۆ ده چنه به هه شت، وه پیش تۆ چاویان به خوای گه وره ده که وئ.

۸۹- عومەر .. عومەر

رؤژیک له رؤژانی ههینی ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) به سه ره مینبه ره کهوت
بۆ ئه وهی ووتاری ههینی بۆ موسلمانان کان بدا، له و کاتیشدا سوپایه کی ئیسلامی
به سه ره کردایه تی (ساریه ی کورپی حصن) له ولاتی فارسه کان له جهنگدا بوو،
ئیمامی عومەر دهستی کرد به ووتاره که، به لام له پریکا ووتاره که ی بپی و
به هه موو دهنگی هاواری کرد: ئه ی ساریه چیا به که .. چیا به که.

ئینجا ئه مه ی ووت گه راپه وه سه ره ووتاره که ی خۆی، پاش ئه وه ی ووتار و
نوێژی ههینی ته و او بوو ئیمامی علی (رضی الله عنه) ده گاته ئیمامی عومەر و
پپی ده لی: ئه میری ئیمانداران ئه وه تۆ چیت ده ووت! ... گویمان لی بوو بانگی
ساریه ت ده کرد، که چی تۆ باش ده زانی ساریه ئیستا وا له وئ له وولاتی
فارسه گانه، ئیمامی عومەر پپی ووت: ئه ی علی دیتم وا دوژمن ده یه وئ
موسلمانان گه مارۆ بدات، ئه وه بوو بانگی سه ره کرده که یانم کرد خۆیان بگه یه ننه
سه ره چیا به که تا کو خوی گه و ره له دوژمن بیانپاریژی.

پاشان رؤژه لات و رؤژ رویی ساریه بۆ شاری مه دینه گه راپه وه یاره کان به بی
ئه وه ی به سه رهاته که ی ئیمامی عومهری بۆ بگێرپه وه لییان پرسی چ روویدا
له جهنگه که؟ ساریه ووتی: له وکاته ی ئیمه له گۆرپه پانی جهنگ بووین دوژمن
هه والی دا له چوارده و ره مان بسوپیته وه و گه مارۆمان بدا، منیش له وکاته گویم
له دهنگیکی وه که دهنگی ئه میری ئیمانداران عومەر بوو بانگی کردم: ئه ی ساریه
چیا به که .. چیا به که، ئیمه ش چووینه سه ره چیا به که و خوی گه و ره قوتاری
کردین.

۹۰- دادی ئیسلام

له سه رده می خیلافه تی ئیمامی عومەر (رضی الله عنه)، هاوه لی ناوداری پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ئه بو موسای ئه شعهری (رضی الله عنه) کاریه دهستی شاری کوفه بوو.

رؤژیک له یه کیک له ره عیه کانی تووره ده بی، بیست قامچی لی دها و سه ری ده تاشی، کابراش هه لدهستی دیته مه دینه و له لای ئیمامی عومەر شکاتی لی ده کا، ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) ده لی: (ئه گەر خه لک هه موو وه کو ئه و کابرایه بی گری و په نا قسه یان بکردایه لام خۆشتره له هه موو ئه و شتانه ی که خوای گه و ره پی به خشیوم).

پاشان نامه یه ک بۆ ئه بو موسا ده نیری و تیایدا ده نووسی: السلام علیکم، پاش سلۆ، فلانی کوپی فلان ئاگاداری کردوومه وه له و کاره ی کردووته، جا ئه گەر ئه م کاره ت له به رده می خه لک کردووه ئه و له به رده می خه لکی بۆی دابنیشه و با تۆله ی خۆییت لی وه ربگریته وه، ئه گه ریش به ته نها کردووته ئه و به ته نها بۆی دابنیشه و با تۆله ی خۆییت لی وه ربگریته وه.

ئینجا که کابرا هاته لای ئه بو موسا (رضی الله عنه) بۆ تۆله سه ندنه وه خه لک پییان ووت: له ئه میر خۆش به، ووتی: وه للاهی له به ر خاتری که س لی خۆش نابم، ئه بو موسا چۆن ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) بۆی نووسیوو بۆی دانیشت و به کابرای ووت: تۆله ی خۆت بکه ره وه، ئینجا کابرا سه ری بۆ ئاسمان به رز کرده وه و ووتی: خواجه شاهید به ئه وه لی خۆش بووم.

۹۱- نه گهر کومه لگه ئیسلام بی

له سه رده می خیلایه تی ئیمامی نه بویه کر (رضی الله عنه) ئیمامی عومهری کرده قازی شاری مه دینه ی پایته خت، ئیمامی عومهر (رضی الله عنه) ماوه یه کی دریز له م پیشه یه مایه وه، به لام که س رۆژێک له رۆژان نه هات شکات له یه کیکی تر بکا، بۆیه داوای له ئیمامی نه بویه کر (رضی الله عنه) کرد ئه م کاره ی ئی وه ربگریته وه و بیدا به یه کیکی تر، ئیمامی نه بویه کر (رضی الله عنه) لئی پرسی: ئایا کاره که ت قورسه بۆیه وازی ئی ده هیئی؟

ووتی: نه خیر ئه ی خه لیفه ی پیغه مبه ری خوا، به لکو له بهر نه وه مه پیویستیان به قازی نییه .. ئه وانه ده زانن هه ریبه که یان چه ند مافی هه یه بۆیه داوای زیاتر ناکا وه ده زانی چ ئه رککیکی له سه ره بۆیه له جی به جی کردنی به دوا ناکه وی، ئه وانه هه ریبه که یان چی بۆ خوی پی خوش بی هه مان شت بۆ برایه که ی پی خوشه، ئه گهر یه کیکیان دیار نه بی به سه ری ده که نه وه، ئه گهر نه خوش که وت سه ردانی ده که ن، ئه گهر هه ژار بوو دهستی ده گرن، ئه گهر شتیکی پیویست بوو یارمه تی ده ده ن، ئه گهر یش به لایه کی تووش بوو دلی ده ده نه وه، ئایینیان ئامۆزگاریانه، ره وشتیان ئه مر کردنه به چاکه و رێگرتنه له خراپه .. که واته له چی لیک گیر ده بن و له چی پیویستیان به قازی ده بی؟! !

۹۲- جلی عومەر

حه‌فصه‌ی کچی ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) له‌وکاته‌ی باوکی خه‌لیفه‌ بوو پیتی ووت: بابە بۆچی جلیکی باشتەر له‌به‌ر ناکی له‌مه‌ی وا له‌به‌رتە، وا خوای گه‌وره‌ جیهانی بۆ کردوویه‌وه و داهاات زۆر بووه‌؟ هه‌روه‌ها زۆری تر هه‌بوون هه‌مان شتیان به‌ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) ده‌ووت.

ئیمامی عومەر (رضی الله عنه) وه‌لامی دانه‌وه‌: نمونه‌ی من له‌گه‌ڵ ئیوه‌ وه‌کو نمونه‌ی ئه‌و کۆمه‌له‌یه‌ که‌بۆ سه‌فه‌ریک ده‌رده‌چن و پاره‌ و پوولی خۆیان ده‌ده‌نه‌ یه‌کیکیان سه‌رفی بکا، ئایا ده‌بی کابرا بجۆ هه‌ندۆ له‌و پاره‌یه‌ بۆ خۆی بیات؟ ووتیان: نه‌خێر، ووتی هه‌مان شت بۆ منیش نابێ.

۹۳- به‌ته‌مه‌ن نییه‌

چه‌ند رۆژێک به‌ر له‌کۆچی دوا‌یی، پیغه‌مبه‌ری پێشه‌وا (صلی الله علیه وسلم) سوپایه‌کی ئاماده‌ کرد تا به‌ره‌و ولاتی شام و فه‌له‌ستین بجۆ.

سوپایه‌که‌ زۆربه‌ی موسلمان و یاره‌ نزیکه‌کانی پیغه‌مبه‌ری تیا‌بوو به‌کۆچه‌ر و یاریده‌ده‌ره‌کان له‌وانه‌: ئه‌بو‌به‌کر، عومەر، ئه‌بو‌عوبه‌یده‌، سه‌عد... وه‌ه‌ی تر، به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا سه‌رکردایه‌تییه‌که‌ی دایه‌ ده‌ست ئوسامه‌ی کورپی زه‌یدی کورپی حاریشه‌ که‌له‌وکاته‌دا ته‌مه‌نی له‌هه‌ژده‌ ساڵ که‌م‌تر بوو.

هیشتا سوپایه‌که‌ی شاری مه‌دینه‌ی به‌جۆ نه‌ه‌یشتبوو، هه‌ندۆ موسلمانێ ساویلکه‌ ده‌یانوت: چۆن ده‌بی منالێکی ئاوا بکریته‌ فه‌رمانده‌یه‌کی سوپایه‌کی ئاوا له‌کاتی‌کدا ئه‌و هه‌موو کۆچه‌ر و یاریده‌ده‌ره‌ به‌رزهی تیا‌یه‌؟ کاتێ ئه‌م ره‌خنه‌یه‌ گه‌یشته‌وه‌ پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) زۆر دلێ شکا و فه‌رمووی:

ئەي خەلکینە دەبینم رەخنەتان لەو گرتوو کە ئوسامەم کردۆتە سەرکردە؟
بەخوای ئەگەر رەخنەتان لەو گرتبێ ئەو مانای ئەو یە پێشتریش رەخنەتان
لەو گرتوو کە زەیدی باوکیم کردە سەرکردە، بەخوا زەید شایەنی
سەرکردایەتی بوو، کۆپرەکی شەش شایانیەتی و من زۆرم خۆش دەوێ و هیوای
هەموو خێر و چاکەیکە لێ دەکری.. ئەوجا بە جوانی لەگەڵی بجوڵینەو چونکە
لەپیاو چاکەکانە.

پاش ئەم ووتارە پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) موسڵمانەکان پەشیمان
بوونەو، پاشان سووپایەکە دەستی کرد بە پڕۆیشتن.

٩٤- موصعب لە مەدینە

کۆچ کردنی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) لە شاری مەککە بۆ شاری مەدینە
رووداوێکە لە رووداوو هەرە مەزنەکانی ئیسلام.

ئەم کۆچ کردنە رێڕەوی بانگەوازەکی بەتەواوی لە قوناغیکەو بۆ قوناغیکی
تەواو جیا گۆپی.. سەرەتا بوو بۆ دامەزراندنی دەولەتی ئیسلامی..

بەلام ئایا کە پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) بپاری دا کۆچ بکەن بۆ شاری
مەدینە، خەلکی ئەو شارە لە سەر چ ئایینیکی بوون؟ چۆن رێگەیان دا بەو ئایینە
نووییەو بچنە ناویان بێجەویننەو؟

بێ گومان پێش ئەو ئەم بپارە کۆچکردن بدری خەلکی شاری مەدینە
زۆربەي هەرە زۆریان موسڵمان ببوون و رێگە بۆ کۆچکردنەو خۆش کرابوو وە
ئەو ئەو کە رۆڵیکی زۆر زۆر گەورە لەم موسڵمان بوونەي خەلکی مەدینە دیت
پالەوانی مەزن و ناسیای ئیسلام موصعبی کۆپی عومەیر بوو.

٩٥- مۆسڵمان وۆرە ی بەرزە

پاش پەیمانی یەكەمی عەقەبە مۆسڵمانەکانی مەدینە ئەوانە ی پیش كۆچ كۆردنە بوونە مۆسڵمان داوایان لە پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) كۆرد یەكێکیان بۆ بنێرێ فێری قورئان و ئایینیان بكا پێغەمبەریش (صلی اللہ علیہ وسلم) موصەبە ی لەگەڵ ناردن لەوێ ئەمالێ ئەسەدی كۆپی زرارە میوانی بوو.

موصەب نامۆ (غەریب) و تەنھا بوو بەلام لەگەڵ ئەوێشدا زۆر ئازایانە ئایینی ئیسلامی لەناو خەلكەكە بڵاو دەكۆردەوێ و ھەرگیز ھەستی بە تەنھایی و نامۆیی نەدەكۆرد چونكە ئەو دەیزانی خۆی گۆرە ھەمیشە لەگەڵیەتی.

رۆژێك لەگەڵ ئەسەد بۆ ناو باخێك دەردەچوون لەوێ كۆمەڵێك مۆسڵمان دەورەیان ئی داوون فێری ئایینیان دەكۆردن. لەو كاتەشدا سەعیدی كۆپی مەعاز كەسەرۆکی (ئەوس) و ئامۆزاکە ی ئەسەدی كۆپی زرارە بوو، لەگەڵ ئەسیدی كۆپی خضیری سەرۆکی بنەمالە ی (عبدالاشھل) كە ھەردووکیان بت پەرست بوون بەرەو روویان دەھاتن.

سەعد بە ئەسیەدی ووت: بۆ ناچی بۆ لای ئەو دوو پیاوێ كە دەیانەوێ سەر لەمنال و نەفامەكانمان تێك بدەن و شیتیان بكەن، دەریان بكە ی و قەدەغەیان بكە ی لەم جۆرە كارە.. خۆ ئەگەر ئەسەدی كۆپی مامم نەبوا ی ئەمزانی چیم ئی ئەكۆرد.

ئەسیەد نێزە (حەریە) كە ی بە دەستەوێ گرت و رووی تێ كۆردن، كەھاتە سەریان راوہستا و ووتی: بۆچی ھاتوونە ناومان و سەر لەمنال و نەفامەكانمان دەشێوین.. ئەگەر گیانی خۆتان خۆش ئەوێ بڕۆن واز لەو كارە بھێنن.

تەماشاکەن ئەم جۆرە قەسەيە لەکابرايەکی سەرۆک ھۆز و بەم ھەپەشە و گۆپەشەو ھەبووتیئەو ھەکیکی نامۆ دەبێ چەند تێژ و ترسینەر و دل ساردکەر بێ؟ بەلام ئایا موسەب شەرم گرتی و وازی ھینا؟ ئایا بەم قەسانەى شارى بەجئ ھیشت؟ نەخیر بەلکو ھەمان دانیشتنیشی بەجئ نەھیشت و ھەستى بەھیچ کەم و کورپپەکیش نەکرد، زۆر مەردانە و لەسەرخۆ ووتی: کاکە گیان.. تۆ دانیشە و ھەندئ گویمان لی بگرە، ئەگەر بەدلەت بوو لیئمان وەرېگرە ئەگەر پېشت ناخۆش بوو چى ئەلئى وادەکەین، ئەسەد دانیشت و موسەب باسى ئیسلامی بۆ کرد و ھەندئ قورئانی بۆ خویند، ئەسەد زۆری بەلاو ھەبوو و خوا رینمووی کرد و موسلمان بوو.

ئینجا ووتی: یەکیکم لەگەلە ئەویش سەرۆکی بنەمالەى خۆیەتى گەر ببیتە موسلمان بنەمالەکەش دەبن بەموسلمان وا دەچم بۆتانی دەنێرم.

سەد ھەر لەرێگا بەئەسەدی ووت: بەخوا بەروویکی جیا گەپایەو.. ئینجا ئەسەد ووتی: بەخوا خراپیان تیا نابینم، سەد رقی ھەلسا و بەرەو روویان ھات، کەگەیشتە سەریان ووتی: ئەسەد ئەگەر خزمایەتى لەنیوانمان نەبوايە تۆ نەت ئەتوانی ئەم پیاو ھەبێنى لەناو مالى خۆمان لەرئ لامان دا.. موسەب دیسان لەسەرخۆ ووتی: تۆ بۆ دانانیشی نەختئ گویم لی بگری.. ئەگەر قەسەکانم بەدل بوو ئەوا وەری بگرە ئەگەر نا بۆ کوئ ئەلئى ئەچم، ئینجا ھەندئ قەسەى بۆ کرد دەربارەى ئایینی ئیسلام و ھەندئ قورئانی بۆ خویند.. لەئەنجامدا سەد موسلمان بوو، وەچوو بنەمالەکەى خۆیشی بۆ ئیسلام بانگ کرد ئەوانیش ھەموویان بوونە موسلمان.

ئینجا زۆربەى ھەرە زۆری خەلکی شارەکە بوونە موسلمان.

... ئه گهر قوتابی راسته قینهی قورئان بی ئه و خزمهتی ئه کا.. وه ره گیز پهست نابئی، نه شار شاری خویهتی، نه هیچ کهسی له وئی ههیه، نه ههنده دهوله مهنده، نه... هتد، کهچی له گه ل ئه وه شدا دئ و به بی ترس ئه و شته نوییه بلآو ده کاته وه و ههست به هیچ کهم و کورپییه ک و هیچ ناخوشییه کیش ناکات.

۹۶- پهروه رده بوونی قورئان

له سائی داهاتوو که خه لکی مه دینه بۆ چه ج کردن هاتنه مه کهکه موضعه بیهش له گه لیان که پایه وه مه کهکه.

به لام موسعوب به وهی که نزیکه ی سالی که شاری خوی به جئ هیشته وه، نه چۆه مائی سهر له دایک و باوکی بدات، به لکو یه کسهر بۆ مائی پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) چوو و هه وال و دهنگ و باسی کاره که ی خوی له مه دینه بۆ باس کرد، وه چۆن ئه نصاره کان به خیر هاتنه ناو ئایینی ئیسلام، وه مزگیننی دایه پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) ده رباره ی دواپۆژی ئایینی ئیسلام له و شاره، پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) زۆر که یفی به م هه والانه ی موضعه ب هات.

پاشان هه وال گه یشته وه دایکی که گوايه موضعه ب هاتۆته وه مه کهکه دایکی به دوا ی نارد پیی ووت: ده گه پییه وه شار و یه کهم جار سهر له دایکت ناده ی؟ موضعه ب وه لامی دایه وه وه لّاهی هه رگیز ئه و که سه نیم که یه کهم جار ناچیته لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم).

له بهر ئه وه دایکی دووباره ویستی به ندی بکات به لام موضعه ب هه ره شه ی کرد ووتی: ئه گهر بزانه ده ته وئی به ندیم بکه ی ئه وه قاچم بم گرئ ده یکوژم، ئینجا دایکی وازی لی هینا و دهستی کرد به گریان و پیی ووت: بپۆ به پیی خۆته وه،

موصعب ووتى: دايه من ئامۆزگارىت ده كه م و دلم پيټ ده سووتى شاهيدى بده و ببه به موسلمان، دايكى سويندى خوارد و ووتى: نايه مه سهر ئه و ئايينه ت و خه لك لومه م بكه ن ئه قلم لاواز بى به لام ليټ ده كه پيم، تو له سهر ئاييني خوت و منيش له سهر ئاييني خوم.

پاشان موصعب بۆ نزيكه ي سى مانگ له مه ككه له لاي پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) مايه وه ئينجا دووباره بۆ مه دينه كوچى كرد و به مش بووه يه كه م كه س كه بۆ مه دينه كوچى كردي.

ريكه وتننامه ي حوده ييبه

له سالى شه شه مى كوچى پيغه مبه ر (صلى الله عليه وسلم) له حوده ييبه له گه ل قوپه يشيبه كان ريكه وتننامه يه كى موړ كرد كه هر به ناوى (ريكه وتننامه ي حوده ييبه) ناسراوه به پيى ئه م ريكه وتننامه يه:

۱- ده سال جهنگ له گه ل يه كترى ناكه ن.

۲- هه ركه سى له قوپه يش به بى پرسى خزم و كه س و كارى بيته لاي موحه ممه د ئه و ده بى بينيړيته وه مه ككه، وه هر موسلمانى چووه لاي قوپه يش ئه و ناچار نييه بيگه پيښته وه.

۳- هه ر خيلىك بوى هه يه ببیته هاوپه يمانى موحه ممه د يان قوپه يش.

۴- ئه م سال موحه ممه د و موسلمانان به بى حه ج و عومره ده كه پينه وه و ساليكى تر دينه وه، به مه رجى ته نها چه كى كاروانيان پى بى و دواى ئه وه قوپه يش له مه ككه ده رده چن ئه و جا دينه ناوى و سى روژى تيا ده ميښنه وه.

لەم رێککەوتننامەییە و بەسەرھاتەکانی زۆر بەند و وانە وەرەدەگرتی، وەزۆر قوتابی قورئان رۆڵی تیا بینی، وەپشت خوا ھەندیکیان لێ باس دەکەین.

٩٧- دەستت لادە^(١)

ئەم رێککەوتنە پاش وتویژ (مفاوضات) یکی زۆر و پاش چەندەھا دانیشتن لەنێوان پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) نوینەری قورەیش مۆرکرا، جا یەکەم نوینەری قورەیش لەم وتویژە عروەی کوپی مەسعودی سەقەفی بوو.

عروە بەپێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) ی ووت: موخەممەد ئەوێ چیبە سوپایەکت لەھەتیو و مەتیو ھیناوە ئەتەوێ ھیلانەکی خۆت بپوختینی خزمەکانت لەناو بەریت؟ بەخوا لەبەر چاومانە ھەر جەنگ رویدا ئەمانە ھەمووی رادەکەن و تۆ بەجێ دێلن: خۆ قورەیش گەرەترین سوپای کۆکردۆتەو، ئیمامی ئەبوبەکر (رضی اللہ عنہ) پێی ووت: دەستت بەگونی (لات) ^(٢) ئیمە چۆن پێغەمبەر بەجێ دێلین، عروە ووتی: ئەوێ کییە؟ ووتیان: ئەبوبەکر، ووتی: بەخوا ئەگەر پیاوھتی بەسەر مەوێ نەبواوە وەلامم ئەدایەو، پاشان عروە کەوتە دواندن و قسە کردن لەگەڵ پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم) وەھەر کەقسەیی ئەکرد دەستی ئەبرد بۆ ریشی پێغەمبەر (صلی اللہ علیہ وسلم).

موغیرەیی کوپی شوعبەش کە بەسەر سەری پێغەمبەرەو (صلی اللہ علیہ وسلم) وەستا بوو بەقوناغی شیرەکی ئەیدا لە دەستی و ئەی ووت دەستت لابە،

(١) لەژێانی پێغەمبەری مەزن، عبدالعزیز پارەزانی، وەرگیراوە.

(٢) بێتیکێ گەرەکی کافرەکان بوو.

عروه سه ری به رز کرده وه ووتی: ئه مه کییه؟ ووتیان ئه وه (موغیره)یه، ووتی ئه ی سته مکار خو دوینی من شوره ی توم شوری^(۱).

۹۸- سه رکه وتن بوو

موسلمانان به م ریکه وتنه زور په ست و ناره حه ت بوون و ده یان ووت: هه رچی سو هیل^(۲) ووتی: پیغه مبه ر رازی بوو ووتی باشه، هه روه ها ده یان ووت: ئه و ریکه وتنه هیچ له به رژه وه ندی ئیمه نییه و ته نها قورپه یش سودی لی وهرده گرن.

به لام له گه ل ئه وه شدا له کو تایی دا رایان هاته سه ر رای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) به ریکه وتنه که رازی بوون.

شایانی باسه خوای گه وره ش ئایه تی نارد ه خواره وه و ئه م ریکه وتنه ی به سه رکه وتن له قه لاهم دا، له راستیشدا هه روا بوو، چونکه موسلمانان له پاش ئه م ریکه وتنه توانیان ئایینه که یان به ره و زوربه ی زوری لایه نه کانی دوورگی عه ره بی بلو بکه نه وه و خه لکیکی زور بوونه موسلمان، ئه وه ش چونکه له م ماوه یه دا ترسیان له قورپه یش نه بوو به که یفی خو یان مه فره زه یان به م لاو به ولادا ده نارد.

(۱) مغیره له پیش ئیسلام بوونیا سیانزه که سی ئه قه فی ئه کوژی و عروه خوینیان ئه دا تا جه نگ روو نه دات.

(۲) سو هیلی کوپی عه مری که پاش عروه ئه و وتویژه که ی له جباتی قورپه یش ده کرد و هه ر ئه ویش موری کرد.

ئه و ریځکه وتنه له رووی رامیارییه وه هر سه رکه وتن بوو بۆ موسلمانان، چونکه به م ریځکه وتنه قوپه یش و بت په رسته کان دانیان به قهواره ی ئیسلام نا و به ناچاری ملیان بۆ که چ کرد.

۹۹- نارام بگرن

له کاتی نووسینی ریځکه وتننامه که ئه بو جهنده لی کوپی سوهیلی کوپی عه مر هات و په نای هینایه بهر موسلمانان و ووتی: من موسلمانم و له لای ئیوه ده بم که سوهیل کوپه که ی خوی دیت هه ستا دهستی کرد به لیدانی و ملی گرت و رووی کرده پیغه مبهری خوا (صلی الله علیه وسلم) و ووتی: ئه ی موحه ممه د پیش هاتنی کوپه که م ئیمه ریځکه وتننامه که مان مۆر کرد، پیغه مبه ریش (صلی الله علیه وسلم) ووتی: راست ده که ی، به م پییه بهندی دووه می ریځکه وتننامه سوهیل کوپه که ی خوی راکیشا و به ره و مه که که ی برده وه ئه بو جهنده لیش هاواری کرد ئه ی کومه لی موسلمانان چۆن ده هیلن بمباته وه بۆ ناو بت په رسته کان و له وی له ئاین لام ببه ن؟ موسلمانان به م هاواره زیاتر دل په ست بوون، به لام پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) رووی کرده ئه بو جهنده ل و دلی دایه وه و مزگینی دایه که خوی گه وره ده رگایه ک بۆ ئه و و ئه وانه ی تری وه کو ئه و که له مه که که ماون ده کاته وه، وه پیتی ووت نارام بگره.

۱۰۰- نه بوو به صیری پالنه وان

پاش گه پانه وهی موسلماننه کان بۆ مه دینه، زوری پی نه چوو به لینه که ی پیغه مبه ر هاته دی که به نه بو جه نده لی دابوو که خوی گه وره به م زوانه ده رگایه ک ده کاته وه، نه وه بوو نه بوو به صیر (عوتبه ی کوپی نه سیه د) له مه که بووه موسلمان و به بی پرسی خزمه کانی هاته مه دینه، نه وانیش نامه یه کیان بۆ پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) نووسی و دوو که سیان نارد ه لای پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) که به پیی ری که و تن نامه که نه بوو به صیر بگه ری نیت ه وه.

پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رموویه نه بو به صیر: وه ک ده زانی ئیمه له گه ل قورپه یش په یمانمان به ستووه و ئیمه ئایینه که مان ری که مان نادا په یمان بشکینن.. ده بی بجیه وه ناو خزمه کانت. نه بو به صیر ووتی: نه ی پیغه مبه ری خوا ده منیرییه وه ناو بت په رسته کان له ئایین لام بده ن؟ پیغه مبه ر (صلی الله علیه وسلم) فه رمووی چار نییه، هیوام وایه خوی گه وره ده رگایه ک بکاته وه. نه بو به صیر چاری نه ما و له گه ل دوو که سه که گه پرایه وه.

له ریگادا بیر ی له چاره نووسی خوی کرده وه.. نه گه ر بچمه وه ناویان به خوی ده بی مل بۆ نه و بت په رستانه که چ بکه م، ئی ئایینه که شم ری که ی نه وه نادا، مه ستا به هر فی لیک بوو شمشیره که ی له یه کیکیان سه ند و کوشتی و نه وه ی تریش له ترسان رای کرد، پاشان به خوی گه پرایه وه مه دینه و به پیغه مبه ری ووت: نه ی پیغه مبه ری خوا تو په یمانه که ی خۆت جی به جی کرد.. منیش ئایینه که م ری پی نه دام خۆم بده م به ده ست بت په رستان و یاریم پی بکه ن، وا دیار بوو پیغه مبه ریش ئیشه که ی نه بو به صیری پی خۆش بوو.

دوای ماوه یه ک ئه بو به صیر سه رنجی دا تازه نابی له مه دینه بی.. ئی خو
ناچیته وه مه ککه ش، له بهرئه وه زور به دل ته نگي هه ستا مه دینه ی به جی هیشت و
به ره و که ناری ده ریا که وته پئی هه تا گه یشته جیگایه ک که (العیص) ی پئی ده لئین و
ده که ویتته سه ر ریگای مه ککه و وولاتی شام و کاروانه کانی قوره یش هه میسه
به وی رهت ده بوون، ئه بو به صیر داینا بوو که زه حمه ته جاریکی تر بتوانی
بچیتته وه ناو موسلمان ه کان و ئه و هیوا یه ی برا و زور غه می خوارد.

که موسلمان ه هه ژار و بی توانا کانی مه ککه به م شته یان زانی، ئه وانیش یه که
یه که ده چوونه لای ئه بو به صیر هه تا وای لی هات بوونه ده سته یه ک، ئه و جا ئیتر
هه ر کاروانیکی قوره یشیه کان به وی رهت بوایه تالانیان ده کرد و
هه رکه سیکیشیان بدی بایه ئه یانکوشت.

ئه م ده سته یه قوره یشیه کانیان زور بیزار کرد له ئه نجامدا زانیان که ئازاردان و
به سته وه ی موسلمان ه کان په شیمان ناکاته وه بۆیه به ناچاری ناردیانه لای
پیغه مبه ر و که به ندی دووم له په یمانه که بسپرتته وه و بنیترته دوای ئه بو به صیر
که ریگه که ی شامیان بۆ به ربده ن و بگه پرتنه وه مه دینه، وه هه رکه سیکی له مه ولا
ده توانی بیتته لای موحه ممه د، به م شیره یه به ندی دووم سپرایه وه و به لئینه که ی
پیغه مبه ر هاته دی.

ئینجا پیغه مبه ر نامه یه کی بۆ ئه بو به صیر نارد و تیایدا مزگینیه که ی پئی
راگه یاند که ئیستا ده توانن بگه پرتنه وه مه دینه، به لام به داخه وه که نامه که گه یشته
ده سته یه بو به صیر، ئه بو به صیر له ژیر جیگا که وتبوو و له سه ره مه رگ بوو و دوا
هه ناسه ی ژیا نی هه لده کیشا.. پیش ئه وه ی نامه که بخوینیتته وه ئه مری خوای
که وره ی به جی گه یاند و نامه که ی که وته سه ر سنگی.

سه رچاوه كان

۱- قورئاني پيرؤز ليكدانه وه كه ي (القران الكريم وتفسيره)، وه زاره تي

په روه رده ي عئراق.

۲- ژياني پيغه مبهري مه زن، مامؤستا عبدالعزيز پاره زاني.

۳- الرسول في قلوب أصحابه، مامؤستا وليد الاعظمي.

۴- أنيس المؤمنين، صفوة سعد الله المختار.

۵- المدخل للدراسة الشريعة الإسلامية، دكتور حمد عبيد الكبيس ودكتور

محمد عباس السامرائي و د. مصطفى الزلمي.

۶- سيره مناقب كبار الصحابه، الشيخ نجم الدين محي الدين الكيلاني.

ناۋەرۈك

بابەت	لاپەرە
پېشەكى	۷
۱- دەۋلەمەندى ۋە ھەژارى	۸
۲- ئەۋ باخچەيەم ناۋى	۹
۳- رووۋوشى پېغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)	۹
۴- كىردەۋى چاك	۱۰
۵- با بۇ برايه كەم بېت	۱۱
۶- لەبرسان	۱۲
۷- بېلال لەسەر مردن	۱۲
۸- تامى شەھىدى	۱۳
۹- عەبدوللا ۋ پاشاي رۇم	۱۴
۱۰- ئىمامى عومەر خۇي بوو	۱۷
۱۱- خۇشەۋىستى راستەقىنە	۱۸
۱۲- خۇراگرتن	۲۰
۱۳- گويم لى نىيە	۲۱
۱۴- ترسانى كوفر لەئىسلام	۲۳
۱۵- يان سەرکەۋتن يان شەھىدى	۲۴
۱۶- ئالاي ئىسلام ناۋوختى	۲۵
۱۷- دادۋەرى ئىسلام	۲۶
۱۸- دەيفرۇشمە خوا ۋ پېغەمبەر	۲۷
۱۹- خەلىفە ۋ پارەي موسلمانان	۲۸
۲۰- من سەرکەۋتم!	۲۹

بابهت	لا پهره
۲۱- پیغه مبهری خوا شه هیدم؟	۳۰
۲۲- خوا پاراستی	۳۱
۲۳- خوشه ویستی پیغه مبهر	۳۲
۲۴- له مردن ناترسم	۳۳
۲۵- موسلمان بوونی ئیمامی عه لی	۳۴
۲۶- بیلالی خوگر	۳۵
۲۷- دهمه وی شه هید بم	۳۶
۲۸- خوا رزگارم دهکا	۳۶
۲۹- موسلمان ناترسی	۳۷
۳۰- له پاش پیغه مبهر ژیا نمان بو چییه؟	۳۸
۳۱- نه و ناز و نیعمه ته م ناوی	۳۸
۳۲- برای ئایینی له پیش برای خوینه	۳۹
۳۳- کوتایی ژیانی موضعب	۴۰
۳۴- نه گهر خوا حه زبکا من ده یکوژم	۴۱
۳۵- خیزانیکی قورئانی	۴۱
۳۶- عه ممار پره له باوه پ	۴۲
۳۷- شمشیره که ی پیغه مبهر	۴۳
۳۸- هه لو یستی ئیمامی نه بوبه کر	۴۴
۳۹- نه و کوپه م ناوی	۴۵
۴۰- پارچه چه رمیکی ووشک	۴۵
۴۱- صوه یب قازانجی کرد	۴۶
۴۲- پالوانی ئیسلام و پالوانی کوفر	۴۷

بابهت	لا په ره
۴۳- هه ولّی کوشتنی پیغه مبه ر	۴۸
جهنگی هه لگه پانه وه	۴۹
۴۴- بریارِکی میژوویی	۵۰
۴۵- خالید چۆن ده شکّی؟!	۵۱
۴۶- بمهاویننه ناو باخچه که	۵۲
۴۷- چیم بۆ کوفر کردوه ئاواش بۆ ئیسلام ده که م	۵۵
۴۸- با وهك چه مزه شه هید بيم	۵۶
۴۹- دوو پاسه وانه که	۵۶
۵۰- کئی نه بوو رافیعیم بۆ ده کوژئی؟	۵۷
۵۱- دلسۆزی	۵۹
۵۲- عومهر حوکمی خوای ده ویت	۶۰
۵۳- نه وانه ی له ژیر که پره که ده ژیان	۶۱
۵۴- هه ژاره کان ده رناکه یین!	۶۲
۵۵- قهرز به خوا ده دات	۶۴
۵۶- کلّوه که ی که عب	۶۵
۵۷- موسلمان بوونی نه بوذه ر	۶۶
۵۸- داعیه کی ئازا	۶۸
۵۹- ئازادی بیروپا	۶۸
۶۰- پيشه وادانانیشتی	۶۹
۶۱- موسلمان له کونیکا دوو جار مار نایگه زئی	۶۹
۶۲- نیوه ی رۆژانه که ی کرده سه ده قه	۷۰
۶۳- دلّی به پیغه مبه ره وه یه (صلی الله علیه وسلم)	۷۱

بابەت	لا پەرە
٦٤- تۆلە بە تۆلە	٧٢
٦٥- کاریکی مەردانە	٧٣
٦٦- خۆی بە زل زانی	٧٥
٦٧- عومەیری دڵسۆز	٧٦
٦٨- مائی موسلمانان	٧٧
٦٩- روویکی راستگو	٧٨
٧٠- بۆ مائی دونیا نە هاتووم	٧٩
٧١- سەعد نایەتە خوارەو	٨٠
٧٢- تامە زرۆی شەھیدی	٨١
٧٣- رق و کین و حەسوودی	٨٢
٧٤- نایاندەمە دەست	٨٣
٧٥- ئەبوبەکر لە دەمی گەورە یەکی جوولە کە دەدات	٨٤
٧٦- خەلیفە پارە قەرز ئەکات	٨٦
٧٧- کەس ئاگای لە کەس نامینێ	٨٦
٧٨- هەلۆیستی جوان	٨٧
٧٩- چوار گازاندە	٨٩
٨٠- ئەگەر سەرکردە موسلمان بێ	٩١
٨١- قورئان بەرنامەی ئێمە یە	٩١
٨٢- خوشەوێستی سەرکردە	٩٢
٨٣- لە سەر رییازی پێغەمبەر لانادەین	٨٣
٨٤- ئەو رێیە هەموو شتیکی دەوێ	٩٤
٨٥- ئافەرەتێکی موسلمان	٩٥

لا پەرە	بابەت
٩٦	٨٦- شوانە قوڵە رەشەکە
٩٧	٨٧- چاو بە چاو دەکەوێتەو
٩٨	٨٨- پێوهری پایه بەرزی
٩٩	٨٩- عومەر.. عومەر
١٠٠	٩٠- دادی ئیسلام
١٠١	٩١- ئەگەر کۆمەلگەی ئیسلامی بێ
١٠٢	٩٢- جلی عومەر
١٠٢	٩٣- بەتەمەن نییه
١٠٣	٩٤- موصعب لەمەدینه
١٠٤	٩٥- موسلمان وورە ی بەرزە
١٠٦	٩٦- پەرودەری بوونی قورئان
١٠٨	٩٧- دەستت لادە
١٠٩	٩٨- سەرکەوتن بوو
١١٠	٩٩- ئارام بگرن
١١١	١٠٠- ئەبوو بەصیری پالەوانش
١١٣	سەرچاوەکان
١١٤	ناوەڕۆک